

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociálních studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Alice Fischerová

**Vliv zákona č. 206/2009 Sb.
na komunitní plánování sociálních služeb
v Libereckém kraji**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Bc. Alice Fischerová**

Vedoucí práce: **PhDr. Ing. Vít Skála**

Rok obhajoby: **2013**

Bibliografický záznam

FISCHEROVÁ, Alice. *Vliv zákona č. 206/2009 Sb. na komunitní plánování sociálních služeb v Libereckém kraji*. Praha, 2013. 142 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociálních studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Ing. Vít Skála.

Abstrakt

Diplomová práce „Vliv zákona č. 206/2009 Sb. na komunitní plánování sociálních služeb v Libereckém kraji“ se zabývá vlivem novely zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách na kooperaci mezi obecní, krajskou a státní úrovní při plánování sociálních služeb v Libereckém kraji. Práce je opřena o koncept občanské společnosti, principy decentralizace a dekoncentrace a teorie byrokracie a sítí veřejných politik. Cíle práce je dosaženo využitím kvalitativního přístupu – v jednotlivých kapitolách práce jsou analyzovány komunitní plány sociálních služeb obcí v Libereckém kraji, dále střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Libereckého kraje, na základě analýzy dokumentů jsou shrnuty krajské aktivity v oblasti plánování sociálních služeb. Vyhodnoceny jsou dále polostrukturované rozhovory s aktéry plánování sociálních služeb, objasňující oblast kooperace mezi třemi úrovněmi vládnutí (obce, kraj, stát), působení politických vlivů na plánování sociálních služeb a vnímání zákona č. 108/2006 Sb. a jeho novely. Využito je i analýzy aktérů. Dále je diskutováno budoucí směřování území Libereckého kraje v oblasti sociálních služeb. Práce je případovou studií Libereckého kraje v oblasti plánování sociálních služeb a poukazuje na výrazný vliv projektových aktivit Libereckého kraje na kooperaci mezi jednotlivými úrovněmi vládnutí a vnímání novely zákona o sociálních službách (č. 206/2009 Sb.) jako podpůrného argumentačního nástroje.

Abstract

Diploma thesis „Effect of Act No. 206/2009 Coll. to community planning of social services in the Liberec region” deals with the influence of the Amendment to the Social Services Act No. 108/2006 Coll. on cooperation between local, regional and state level in social services planning in Liberec region. The thesis builds on the concept of civil society, principles decentralization and deconcentration and also relies on the theory of bureaucracy and public policy networks theory. In the thesis is used qualitative research approach. The chapters analyze community plans of social services in municipalities of Liberec region and also the mid-term developing plan of social services for the Liberec region. Based on document analysis are summarized Liberec region activities in the area of planning social services. There are evaluated semi-structured interviews made with actors of planning of social services, which explain the cooperation between three levels of governance (municipalities, region and state), the effect of political influence on the planning of social services and also understanding of the Act No. 108/2006 Coll. and its Amendment. It is worked also with stakeholder analysis and is discussed the future direction of Liberec region in the planning of social services. The thesis is case study of Liberec region in the area of planning of social services and points on important influence of Liberec region projects, which affect cooperation between each levels of governance. Influence of the Amendment to the Social Services Act (No. 206/2009 Coll.) on the planning of social services in Liberec region was recognized in the way of argumentation support tool.

Klíčová slova

Komunitní plánování, sociální služby, plán rozvoje sociálních služeb, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, novela zákona o sociálních službách č. 206/2009 Sb., Liberecký kraj

Keywords

Community Planning, Social Services, Developing Plan of Social Services, Act No. 108/2006 Coll., the Social Services, Amendment to the Social Services Act No. 206/2009 Coll., Liberec Region

Rozsah práce: Tato práce má bez abstraktu, resumé, seznamu literatury a příloh celkem 114 normostran, tedy 232 825 znaků včetně mezer.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17. 5. 2013

Alice Fischerová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Ing. Vítu Skálovi za odborné vedení této práce, za podnětné rady a připomínky a za pozitivní a vstřícný přístup. Dále mé velké poděkování patří respondentům za poskytnutí rozhovorů - bez jejich názorů, informací a zkušeností by tato práce nemohla vzniknout. Zvláště děkuji Mgr. Michaele Vodičkové za její speciální přístup a nezištnou pomoc v průběhu celé tvorby práce.

V neposlední řadě poděkování náleží mé rodině, která mi byla oporou po celou dobu studia a všem dalším, kteří mě podporovali a motivovali nejen po dobu psaní této práce.

Institut sociologických studií

Teze diplomové práce

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

PŘEDPOKLÁDANÝ NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE:

**VLIV ZÁKONA Č. 206/2009 SB. NA KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH
SLUŽEB V LIBERECKÉM KRAJI**

DIPLOMANT: Bc. Alice Fischerová

KONZULTANT: PhDr. Ing. Vít Skála

1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného tématu

Tématem diplomové práce je komunitní plánování sociálních služeb. Tuto oblast jsem si vybrala zejména z důvodu navázání na bakalářskou práci, která byla zaměřena na analýzu konkrétního výstupu komunitního plánování - komunitní plán regionu Jilemnicko (Liberecký kraj). Jelikož se domnívám, že tento způsob plánování sociálních služeb je z mnoha důvodů jedinečný a nenahraditelný, bylo pro mě téměř samozřejmé opět se v diplomové práci zaměřit na toto téma, využít předchozích znalostí a zkušeností a získat informace a znalosti nové.

V diplomové práci se zaměřím na změny, které se v dané oblasti v poslední době odehrály. Konkrétně na novelu č. 206/2009 Sb. zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a její vliv na kooperaci mezi obecní, krajskou a státní úrovní při plánování sociálních služeb.

Cílem metody komunitního plánování sociálních služeb je přizpůsobit sociální služby tak, aby odpovídaly místním specifikům i potřebám jednotlivých občanů. (MPSV 2002) Obce v České republice mají dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách doporučeno při rozhodování o sociálních službách využívat metody komunitního plánování, nemají to však přikázáno. Kraje tuto povinnost mají, zároveň by při tvorbě těchto plánů měly vycházet z obecních komunitních plánů. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 94 a § 95)

Novelou zákona došlo k posunu ve vztahu mezi obcemi a krajem. Tyto dva subjekty mají za povinnost spolupracovat při přípravě a realizaci střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb (na úrovni kraje). (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 94 písm. e a § 95 písm. d) Zároveň se stávají střednědobé plány rozvoje sociálních služeb krajů povinnou přílohou souhrnné žádosti krajů o dotaci ze státního rozpočtu. (MPSV 2009)

Pro efektivní fungování metody komunitního plánování i samotných sociálních služeb je důležitým principem tzv. schéma skladebnosti, kdy se jednotlivé úrovně plánování (obecní, krajské, národní) navzájem ovlivňují a také vzájemně podporují. (Úlehla et al. 2007)

MPSV (2009) se zároveň ve svém koncepčním dokumentu Priority rozvoje sociálních služeb pro období 2009 – 2012 v oblasti plánování sociálních služeb rozhodlo usilovat a podporovat systémovější provázanost mezi obecní, krajskou a národní úrovní.

Na tuto oblast (problematiku) bude zaměřena diplomová práce. Vycházím ze zjištění v bakalářské práci, kdy provázanost zejména mezi obecní a krajskou úrovní byla spíše formální, a nebyl tak využit celý potenciál, který metoda komunitního plánování nabízí a mnohdy to mohlo bránit efektivnímu „naplánování“ sociálních služeb.

Základní výzkumná otázka tak zní: Jak ovlivnila novela č. 206/2009 Sb. (zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách) kooperaci mezi obecní, krajskou a státní úrovní při plánování sociálních služeb v Libereckém kraji?

V analytické části bude důležitou metodou analýza dokumentů – konkrétních komunitních plánů obcí v Libereckém kraji. Tato analýza poskytne základní odpovědi na tvorbu konkrétních komunitních plánů, její plnění apod. Jinými slovy také poskytne odpověď na otázku, do jaké míry panuje soulad mezi daným legislativním rámcem a situací v praxi. Doplňující pak bude využití kvalitativní techniky sběru dat – částečně standardizovaných rozhovorů, k hlubšímu porozumění a zjištění, jak funguje kooperace mezi obecní, krajskou a státní úrovní v procesu plánování sociálních služeb.

Opěrným bodem budou koncepty komunitního plánování a občanské společnosti, principy decentralizace a dekoncentrace, které se nejbližší váží k tématu. Dále teorie byrokracie, která pomůže vysvětlit možné překážky v komunikaci či spolupráci na různých úrovních vládnutí (otázka byrokracie úřadů). A teorie sítí, která postihne oblasti jako je distribuce moci mezi aktéry, či typy interakcí mezi nimi. Cílem práce tak bude deskripce vymezeného tématu, explanace a evaluace možných změn po novelizaci zákona č. 108/2006 Sb. a vlivu na kooperaci mezi jednotlivými úrovněmi plánování sociálních služeb.

2. Teoretická východiska

Koncept občanské společnosti (participace veřejnosti)

Koncept komunitního plánování

Princip decentralizace a dekoncentrace

Teorie byrokracie

Teorie sítí (sítě veřejných politik)

Diplomová práce bude vycházet z **konceptu občanské společnosti**, konkrétně se zaměřením na její participativní funkci. Fungující občanská společnost „by měla umožňovat rychlejší a efektivnější zapojení občanů do veřejného dění, než jaké nabízejí

etablované politické struktury“ (Müller jr. 2002). S tímto výrokem souvisí koncept komunitního plánování, který je zaměřen právě na zapojení občanů do plánování, v tomto případě sociálních služeb, tak, aby vyhovovaly komunitě a občanům v ní žijící. Zároveň občanská společnost plní tzv. integrativní funkci, kdy se lidé spojují za účelem prosazování svých partikulárních zájmů a zažívají pocit sounáležitosti s určitou skupinou. (Müller jr. 2002)

Jak už jsem zmínila, s konceptem občanské společnosti souvisí i **koncept komunitního plánování**. Úlehla (2002) zmiňuje, že komunitní plánování je participace veřejnosti na demokratickém rozhodování. Dále hovoří o pohledu obce, kde komunitní plánování je „aktivní úsilí obce o dlouhodobé a průběžné zapojování veřejnosti do řízení záležitostí komunity, rozhodování o nich a jejich plánování“. (Úlehla 2002: 1) Komunitní plánování tak výrazně podporuje zastupitelskou demokracii, a také obecně občanskou společnost. Zaměření této metody na sociální služby pak už jen zpřesňuje, na jakou oblast je plánování zaměřeno – na sociální služby, aby fungovaly dle místních specifik a potřeb občanů.

Princip decentralizace vychází z definice veřejné správy, která decentralizaci vymezuje jako přenos části výkonu veřejné správy od státu na jiné právní subjekty, včetně pravomoci a odpovědnosti. Samostatnou (přenesenou) působnost tak vykonávají například obce, které mají blíž „svým“ občanům a mohou tak včasné, ale odborně řešit problémy. **Dekonztrace** (vertikální) se liší pouze ve faktu, že delegace úkolů na nižší stupně probíhá v rámci jednoho úřadu (subjektu). (Hendrych 2003) Tyto principy podporují výše zmíněné koncepty, ve výkonu veřejné správy i dalších činnostech jsou úkoly delegovány na nižší úroveň, kde již pracovníci často znají komunitu, klienty, a mohou individuálně a citlivě zasahovat a řešit různé situace. I z opačné strany je pravděpodobná vyšší ochota spolupracovat, jednat s úřady, které jsou „domácí“.

Další použitou teorií bude **teorie byrokracie**. Komunitní plánování (respektive vytváření střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb) probíhá na třech úrovních – místní, krajské a celostátní. Uplatňují se zde proto prvky byrokratického jednání a rozhodování. Teorií byrokracie se zabýval sociolog M. Weber, a je charakterizován několika základními vlastnostmi, jako např. neosobní struktura (hierarchie) moci, rozhodnutí dle formalizovaných pravidel (standardizace), specializace úkolů a dovedností. (Hoós et al., In Potůček a kol. 2010) V práci tak tato teorie bude využita zejména při zodpovídání otázek ohledně kooperace jednotlivých úrovní vládnutí a fungování novely zákona č. 108/2006 Sb. v praxi.

Jaké existují vztahy mezi jednotlivými aktéry komunitního plánování, jaké mají jednotliví aktéři vlastnosti a zájmy, to vysvětluje **teorie sítí** (sítě veřejných politik). Důležité jsou dvě dimenze: distribuce moci (koncentrace, fragmentace) a typ interakce (konflikt, vyjednávání, kooperace). To znamená, jaký je potenciál pro změnu, a k jakému typu změny může dojít. (Adam; Kriesi 2007) Na teorii sítí lze nahlížet jako na specifický způsob vládnutí, kdy existuje poměrně stabilní síť aktérů v dané oblasti, kteří mají mezi sebou určité vztahy, vzájemně se ovlivňují a kooperují spolu. Hierarchicky seřazeno v komunitním plánování působí tři úrovně politických aktérů – stát, kraj a obce. Na každé úrovni jsou pak rozvinuty další sítě horizontálního směru. Ty mohou být formálního, či neformálního charakteru.

V komunitním plánování jde zejména o rozvoj vyjednávání a kooperace na nižších úrovních vládnutí. Hierarchické členění by se mělo uplatnit pouze v oblastech kontrolních (vyšší instance kontrolují fungování, kvalitu, instancí nižších), přímo při plánování sociálních služeb by měla fungovat horizontální kooperace a zapojení co největšího počtu aktérů do diskuze. Na základě vyslyšení potřeb zainteresovaných aktérů dochází k vyjednávání, často ke kompromisu v určitých záležitostech, ale přesto ke shodě na hlavním cíli komunitního plánování, tj. přizpůsobovat sociální služby místním specifikům a potřebám.

3. Cíle diplomové práce

Cílem práce je zjistit, jak novela č. 206/2009 Sb. (zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách) ovlivnila kooperaci mezi obecní, krajskou a státní úrovní při plánování sociálních služeb v Libereckém kraji.

Dílčím cílem je popsat (ne)shodu mezi legislativním rámcem a situací v praxi komunitního plánování sociálních služeb.

4. Výzkumné otázky a hypotézy

Základní výzkumná otázka vyplývá ze stanoveného cíle práce: Jak ovlivnila novela č. 206/2009 Sb. (zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách) kooperaci mezi obecní, krajskou a státní úrovní při plánování sociálních služeb v Libereckém kraji?

Související otázky, které si práce klade, jsou:

- Jaké nastaly změny v oblasti komunitního plánování sociálních služeb po přijetí zákona č. 206/2009 Sb.?
- Podpořil zákon č. 206/2009 Sb. lepší využití metody komunitního plánování při plánování sociálních služeb?
- Podpořil zákon č. 206/2009 Sb. sociální služby tak, aby lépe odpovídaly potřebám lokality?
- Jaký vliv na kvalitu sociálních služeb (komunitních plánů) má kooperace mezi obecní, krajskou a státní úrovní při plánování sociálních služeb?
- Jaký je soulad mezi legislativním rámcem (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a jeho novela č. 206/2009 Sb.) a situací v praxi plánování sociálních služeb?

5. Metody a prameny

Analýza dokumentů

Analýza aktérů

Částečně standardizované rozhovory

První využitou metodou bude analýza dokumentů. Využijí odborné literatury a metodiky k tématu, statistiky, legislativu ČR – zejména zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách a jeho novelu č. 209/2006 Sb. Analýza se bude týkat i dokumentů konkrétnější povahy – dokumenty Krajského úřadu týkající se tvorby a realizace krajského komunitního plánu sociálních služeb (Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb), dokumenty týkající se financování sociálních služeb ze státního rozpočtu na základě plánů rozvoje sociálních služeb v jednotlivých krajích. Analýzu dokumentů využijí i u komunitních plánů obcí v Libereckém kraji. V Libereckém kraji je celkem 215 obcí, z toho komunitně plánuje 11 obcí II. stupně (obce s pověřeným obecním úřadem) a 10 obcí III. stupně (obce s rozšířenou působností). Číslo je však v součtu větší, jelikož komunitní plány zmíněných obcí mohou být aplikovány např. na několik spádových obcí v mikroregionu. Analýza dokumentů je metodou, pomocí které lze z již vytvořených dokumentů rychle a dostupně získat data, využitelná i pro jiné cíle, než pro které byly dokumenty primárně vytvořeny. (Veselý; Nekola 2007) Analýzou komunitních plánů tak mohou například zjistit, jak probíhala tvorba plánu (schůzky,

kooperace účastníků), jak probíhalo plnění závazků (stanovené termíny, spolupráce různých aktérů při plnění cílů) a další.

Doplňkovou technikou k analýze dokumentů jsem zvolila částečně standardizovaný rozhovor. Bude sloužit k upřesnění poznatků z analýzy komunitních plánů či k hlubšímu náhledu a lepšímu porozumění zkoumané oblasti. Respondenty budou klíčoví aktéři komunitního plánování sociálních služeb v Libereckém kraji: zástupci obcí, které se podílejí na komunitním plánování sociálních služeb, dále zástupci Krajského úřadu Libereckého kraje pro oblast komunitního plánování a v neposlední řadě zástupci MPSV věnující se oblasti komunitního plánování. V diplomové práci předpokládám uskutečnit přibližně sedm až deset rozhovorů. Tento počet by měl být dostačujícím k postihnutí nejdůležitějších aktérů a k získání validních primárních dat.

Metody analýzy aktérů využiji zejména z důvodu nutnosti popisu všech aktérů zapojených do procesu komunitního plánování a zjištění jejich vlivu v dané oblasti a vztahů mezi nimi. Zároveň tato metoda umožní lépe pochopit, jak funguje kooperace mezi aktéry, což je hlavním cílem mé práce. Tato metoda bude podpořena teorií sítí, která je blíže charakterizována v kapitole 2.

6. Předpokládaná struktura diplomové práce

1. Úvod

2. Definice poznávaného problému

2.1 Vymezení a strukturace tématu, vymezení základních pojmů

- sociální služby, komunitní plánování sociálních služeb, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, novela zákona o sociálních službách č. 206/2009 Sb., plán rozvoje sociálních služeb

3. Cíl práce a výzkumné otázky

4. Teoretická východiska

- koncept občanské společnosti (participace veřejnosti), koncept komunitního plánování, princip decentralizace a dekoncentrace, teorie byrokracie, teorie sítí (sítě veřejných politik)

5. Metodologie a zdroje dat

5.1 Popis metod (*Analýza dokumentů, analýza aktérů, částečně standardizované rozhovory*)

5.2 Získávání dat

6. Analytická část

6.1 Popis činností, kompetencí, povinností obcí, krajů a státu v oblasti plánování sociálních služeb

6.2 Analýza komunitních plánů obcí v Libereckém kraji

6.3 Analýza střednědobého plánu sociálních služeb Libereckého kraje

6.4 Kooperace mezi třemi úrovněmi plánování (obce, kraje, stát)

6.4.1 Analýza aktérů

7. Diskuze výsledků

8. Závěry

9. Literatura a další zdroje

7. Základní literatura k tématu

Při vyhledávání literatury k tématu jsem využila částečně literaturu použitou k bakalářské práci, která se zabývala komunitním plánováním sociálních služeb. Dále jsem si na základě klíčových slov vytvořila rešerši literatury, ze které budu vycházet. Klíčová slova jsem si stanovila takto: komunitní plánování sociálních služeb, sociální služby, příjemci sociálních služeb, zákon o sociálních službách, zákon č. 206/2009 Sb., politická kooperace, regionální kooperace, teorie byrokracie

K diplomové práci budu využívat zejména těchto databází:

České publikace – vyhledávání v knihovnách UK, v katalogu Národní knihovny v Praze

České časopisy – databáze ANL

Zahraniční publikace - databáze knihoven (UK, Národní knihovna), books.google.com

Zahraniční časopisy – databáze EBSCO, JSTOR

Základní pojmy vymezím s pomocí tematických slovníků a odborné literatury. Metodologicky bude práce vystavěna na kvalitativním výzkumném přístupu, kterým se zabývá např. Strauss, Disman či Hendl. V oblasti veřejně-politických dokumentů se budu opírat zejména o dokumenty MPSV (dokumenty, metodiky, příručky) a dále také dokumenty neziskových organizací, věnující se komunitnímu plánování (př. Komunitní plánování o.p.s., Centrum komunitní práce Ústí nad Labem, Agora CE, Centrum pro komunitní práci).

Z časopiseckých dat je důležitý zejména časopis Sociální práce a jeho čísla věnující se komunitnímu plánování sociálních služeb, resp. komunitní práci (3/2004, 1/2009). Četné články věnující se tématu lze nalézt i v časopisu Moderní obec.

Zahraniční zdroje využijí zejména pro teoretické zakotvení, ale i pro aktuální otázky, které v zahraničí, kde je již metoda komunitního plánování více rozvinutá (Velká Británie, Nizozemí), různí autoři řeší.

Diplomové práce zaměřující se na komunitní plánování sociálních služeb také mohou poskytnout inspiraci pro další vhodnou literaturu, či z nich bude možné využít zjištěná data apod.

Seznam základní literatury:

ADAM, S. / KRIESI, H. The network approach. In: SABATIER, P. (ed.): *Theories of the Policy Process*. Boulder (Colo.): Westview Press, 2007. s. 129-154.

DANČÁK, B. / HLOUŠEK, V. *Víceúrovňové vládnutí v Evropě : zkušenosti, problémy a výzvy*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 245 s. ISBN 978-80-210-4458-6.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost : Příručka pro uživatele*. Praha : Karolinum, 2000. 374 s. 80-246-0139-7.

HARTL, P. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha : SLON, 1997. 221 s. ISBN 80-85850-45-1.

HENDRYCH, D. *Správní věda – Teorie veřejné správy*. Praha : ASPI Publishing, 2003. 195 s. ISBN 80-86395-86-3.

KELLER, J. *Sociologie organizace a byrokracie*. Praha : SLON, 2007. 182 s. ISBN 978-80-86429-74-8.

MANSFELDOVÁ, Z. / KROUPA, A. (eds.) *Participace a zájmové organizace v České republice*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2005. 245 s. ISBN 80-86429-53-9.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Komunitní plánování – věc veřejná*. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002. 15 s. ISBN 80-86552-30-6.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Priority rozvoje sociálních služeb pro období 2009 – 2012. *Ministerstvo práce a sociálních věcí*, 2009. 25 s. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7759/Priority_rozvoje_soc_sluzeb.pdf [cit. 4.6.2011]

MÜLLER, K. jr. *Češi a občanská společnost: Pojem, problémy, východiska*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2003. 271 s. ISBN 80-7254-387-3.

POTŮČEK, M. *Nejen trh: Role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1997. 188 s. ISBN 80-85850-26-5.

POTŮČEK, M a kol. *Veřejná politika*. Praha : SLON, 2010. 396 s. ISBN 978-80-86429-50-2.

PRŮŠA, L. *Ekonomie sociálních služeb*. Praha : ASPI, a. s., 2007. 180 s. ISBN 978-80-7357-255-6.

SCHRAM, SANFORD F. Limits of Citizen Participation in Planning Social Service Programs. *Social Work*, Mar80, Vol. 25 Issue 2, p153-154. Dostupný z WWW: <<http://web.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/detail?vid=15&hid=21&sid=b649638a-1431-4577-be83-c84a881d759f%40sessionmgr10&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=5272160>>.

SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ, E. (et al.) *Teoretické aspekty politicko-administrativních vztahů*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010. 104 s. ISBN 978-80-89244-79-9.

SKOVAJSA, M. a kol. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha : Portál, 2010. 376 s. ISBN 978-80-7367-681-0.

STRAUSS, A. / CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu : postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice : Albert, 1999. 196 s. 80-85834-60-X.

ŠAFR, J. / SEDLÁČKOVÁ, M. *Sociální kapitál : koncepty, teorie a metody měření*. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2006. 93 s. ISBN 80-7330-095-8.

ÚLEHLA, I. / SLABOVÁ, K. / MIROVSKÁ, M. Návrh systému metodické podpory plánování sociálních služeb v ČR. *Komunitní plánování o.p.s.*, 2007. Dostupné z: <http://www.komplan.cz/soubory/metodicka_podpora.pdf> [cit. 9.6.2011]

ÚLEHLA, I. Sociálně psychologické aspekty komunitního plánování obcí. *Komunitní plánování o.p.s.*, 2002. Dostupné z: <http://www.komplan.cz/soubory/socpsych_aspekty_kp.pdf> [cit. 14.4.2011]

VESELÝ, A. Analýza a vymezení problému. In VESELÝ, A.; NEKOLA, M. (eds.) *Analýza a tvorba veřejných politik : Přístupy, metody a praxe*. Praha : SLON, 2007. 407 s. ISBN 978-80-86429-75-5.

ZATLOUKAL, L. *Plánování rozvoje sociálních služeb metodou komunitního plánování*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 256 s. ISBN 978-80-244-2128-5.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č. 209/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích.

Obsah

1. ÚVOD.....	3
2. VYMEZENÍ A STRUKTURACE ZKOUMANÉHO TÉMATU	5
2.1 Vymezení základních pojmů.....	5
2.2 Definice problému.....	12
3. CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	18
3.1 Cíl práce.....	18
3.2 Výzkumné otázky.....	18
4. TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	19
4.1 Koncept občanské společnosti (participace veřejnosti)	19
4.2 Princip decentralizace a dekoncentrace	21
4.3 Teorie byrokracie	22
4.4 Teorie sítí (sítě veřejných politik)	24
4.5 Shrnutí teorií a návaznost na koncept komunitního plánování	28
5. METODOLOGIE A ZDROJE DAT.....	30
5.1 Získávání dat.....	32
6. POPIS ČINNOSTÍ, KOMPETENCÍ, POVINNOSTÍ OBCÍ, KRAJŮ A STÁTU V OBLASTI PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB DLE PLATNÉ LEGISLATIVY.....	35
7. ANALÝZA KOMUNITNÍCH PLÁNŮ OBCÍ V LIBERECKÉM KRAJI	38
7.1 Komunitní plánování v obcích Libereckého kraje do roku 2009	38
7.1.1 Aktivity Libereckého kraje (Krajského úřadu LK) a MPSV v oblasti sociálních služeb do roku 2009	45
7.2 Komunitní plánování v Libereckém kraji po roce 2009	46
7.2.1 Aktivity Libereckého kraje (Krajského úřadu LK) v oblasti sociálních služeb po roce 2009	47
7.2.2 Komunitní plány sociálních služeb v obcích po roce 2009	51

8. ANALÝZA STŘEDNĚDOBÉHO PLÁNU ROZVOJE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB LIBERECKÉHO KRAJE.....	57
9. KOOPERACE MEZI TŘEMI ÚROVNĚMI PLÁNOVÁNÍ (OBCE, KRAJE, STÁT)	69
9.1 Analýza aktérů.....	69
9.2 Popis vybraných aktérů a jejich vztahů	75
9.3 Kooperace obcí v Libereckém kraji a Libereckého kraje	78
9.3.1 Funkce odborných koordinátorů a jejich vliv na kooperaci mezi úrovní obecní a krajskou	80
9.3.2 Problémové oblasti, ohrožení ve vztahu obce – Liberecký kraj.....	84
9.4 Kooperace obcí v Libereckém kraji navzájem.....	88
9.5 Kooperace obcí v Libereckém kraji a státu.....	90
9.6 Kooperace Libereckého kraje a státu.....	91
9.7 Zákon č. 108/2006 Sb. a jeho novela č. 206/2009 Sb.....	94
9.8 Politické vlivy	100
10. SHRUTÍ ZJIŠTĚNÝCH POZNATKŮ.....	104
11. ZÁVĚR.....	114
RESUMÉ.....	117
SUMMARY	117
POUŽITÁ LITERATURA	118
SEZNAM PŘÍLOH.....	126
PŘÍLOHY	127

1. Úvod

Komunitní plánování je metodou, která je v České republice využívána nejčastěji v oblasti sociálních služeb. Je založena na principech partnerství a spolupráce, na zapojování místního společenství, stanovení potřeb a priorit rozvoje místní komunitou, na principu kompromisu a možného využití dostupných zdrojů. Zároveň je tato metoda i cyklickým procesem, která nekončí vydáním dokumentu (plánu), ale pokračuje fázemi implementace plánu, jeho evaluace a aktualizace.

Již od roku 2000 je metoda pod záštitou Ministerstva práce a sociálních věcí ČR systematicky podporována a rozvíjena, na základě projektů, informačních kampaní a v neposlední řadě legislativními úpravami. V roce 2007 vešel v platnost důležitý zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který definoval pojem plán rozvoje sociálních služeb a stanovil povinnosti obcím, krajům a Ministerstvu práce a sociálních věcí v oblasti plánování sociálních služeb. Jako vhodná metoda byla doporučena metoda komunitního plánování. V zákonné úpravě však došlo k nesouladu mezi povinnostmi krajů a obcí zpracovávat komunitní plán (plán rozvoje sociálních služeb). V Senátním pozměňovacím návrhu vypadla povinnost pro obce, těm bylo pouze doporučeno zpracovávat komunitní plán, povinnost však zůstala pro kraje. Byla tak narušena možnost skladebného vytváření plánů, kdy krajské plány vycházejí z obecních. Novelizací v roce 2009 (zákonem č. 206/2009 Sb.) došlo k částečné nápravě, kdy obcím přibyla povinnost spolupracovat s krajem při přípravě krajského plánu rozvoje sociálních služeb a podávat informace o potřebách v území a dostupných zdrojích.

Na tuto změnu je zaměřena diplomová práce. Jak ovlivnila novela zákona o sociálních službách plánování sociálních služeb na konkrétním případu území Libereckého kraje se zaměřením na kooperaci mezi úrovněmi obecní, krajskou a státní. Právě podpora kooperace byla dle Vaskové (2009) cílem novelizace zákona v oblasti plánování sociálních služeb.

Případ Libereckého kraje byl zvolen s ohledem na získané znalosti z části území tohoto kraje při psaní bakalářské práce k tématu komunitního plánování. Dalším motivem byla i aktivní činnost Krajského úřadu Libereckého kraje v oblasti plánování sociálních služeb a snaha získat bližší pohled na to, do jaké míry ovlivnila plánování (a kooperaci) v kraji novelizace, a jaký vliv měly aktivity samotného krajského úřadu.

Práce vychází z výzkumného designu případové studie, sledovaným případem je situace v Libereckém kraji v oblasti plánování sociálních služeb před a po přijetí novely č. 206/2009 Sb. (zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách). Využito je kvalitativního přístupu při sběru dat – polostrukturovaných rozhovorů se zainteresovanými aktéry, techniky fokusního skupinového rozhovoru, e-mailového dotazování a v neposlední řadě je pracováno i s analýzou dokumentů (zejména koncepčních dokumentů MPSV, Libereckého kraje, komunitních plánů obcí a střednědobého plánu rozvoje Libereckého kraje). Práce je podpořena metodou analýzy aktérů, která je propojena s teoretickými východisky teorie sítí, byrokracie, principy decentralizace a dekoncentrace a konceptem občanské společnosti.

Práce je rozdělena do několika oblastí. Věnuje se definici zkoumaného problému a termínů s ním spjatých, včetně vymezení teoretických východisek. Popisuje aktivity obcí, kraje a státu v oblasti plánování sociálních služeb, s rozdělením na období před novelizací zákona o sociálních službách a po novelizaci. Dále jsou zpracovány a vyhodnoceny poznatky získané na základě provedených rozhovorů a analýzy aktérů a to zejména v oblasti kooperace mezi třemi úrovněmi plánování.

2. Vymezení a strukturace zkoumaného tématu

Tématem diplomové práce je vliv novely zákona o sociálních službách (č.108/2006 Sb.) na komunitní plánování sociálních služeb v Libereckém kraji. Pro lepší orientaci v této problematice budou v následující části objasněny základní pojmy, které jsou pro tuto oblast klíčové. Další podkapitola pak slouží k vymezení zkoumaného problému – blíže charakterizuje zaměření práce a současný stav ve zkoumané oblasti.

2.1 Vymezení základních pojmů

Diplomová práce se opírá o základní pojmy, jakými jsou komunitní plánování, sociální služby, střednědobý plán rozvoje sociálních služeb, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a novela tohoto zákona (č. 206/2009 Sb.).

Komunitní plánování

Koncept komunitního plánování je pro diplomovou práci stěžejní, proto je uváděn již v úvodu práce, pro lepší pochopení pojmu z komplexního hlediska. Doplňující informace lze nalézt v kapitole č. 3 Teoretická východiska, kde je shrnuta funkce konceptu jako výchozího bodu pro některé další koncepty a teorie.

O komunitním plánování se mluví jako o **metodě** [„která umožňuje zpracovávat rozvojové materiály pro různé oblasti veřejného života na úrovni obce i kraje“ (MPSV 2002: 1)], jako o **nástroji** [„který napomáhá zajišťovat územní dostupnost sociálních služeb v jednotlivých obcích nebo regionech“ (MPSV 2004: 5)] či jako o **procesu** [zjišťování potřeb a zdrojů a hledání nejlepších řešení v určité oblasti (MPSV 2002)]. Skřičková a kol. (2007, vol. Σ) považuje komunitní plánování stejně tak za metodu jako za způsob uvažování o lidech a jejich problémech.

Nejčastěji je metoda komunitního plánování využívána v oblasti plánování sociálních služeb. (Skřičková a kol. 2007) Tato metoda byla Ministerstvem práce a sociálních věcí podporována ještě před vznikem zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Popsána byla již v Bílé knize v sociálních službách (2003) jako vhodná metoda, která reaguje na potřeby jednotlivce a komunity a ve svém důsledku tato činnost podporuje celkový rozvoj sociálních služeb. V rámci česko-britského projektu „Podpora MPSV při reformě sociálních služeb“, který probíhal od roku 2000, se jeden

z modulů věnoval přípravě komunitního plánu v pilotním městě (Písek). Tento dokument (proces) byl chápán jako předpoklad pro efektivní poskytování služeb v regionu. Respektive bylo ověřováno, nakolik tento způsob plánování a rozvoje sociálních služeb využívaný v mnoha evropských zemích může v České republice přispět k efektivnějšímu poskytování sociálních služeb. (Komunitní plánování, o.p.s.)

V roce 2004, na základě Usnesení vlády ČR č. 824 ke Strategii dostupnosti a kvality veřejných služeb bylo Ministerstvu práce a sociálních věcí (i dalším ministerstvům) uloženo podporovat zavádění a využívání metody komunitního plánování u všech vhodných služeb. (Vláda ČR 2004) Samo Ministerstvo práce a sociálních věcí si jako prioritu stanovilo „*podporovat procesy střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb zejména na regionální úrovni, aby byla zlepšena dostupnost sociálních služeb*“. (MPSV 2009: 24)

Proces plánování sociálních služeb zahrnuje hledání nejlepších řešení v oblasti sociálních služeb - zejména podporu sociálního začleňování a prevenci sociálního vyloučení (MPSV 2002), ale také zajištění územní dostupnosti kvalitních sociálních služeb v jednotlivých obcích nebo regionech (MPSV 2004). Komunitní plánování tak nemusí být striktně vázáno pouze na jednu obec, plánovat je možné pouze v určitém obvodu města, ale i v rámci spádového území, svazku obcí, mikroregionech, s ohledem na přirozené uspořádání a vazby mezi obcemi. (MPSV 2004) Svou významnou roli hraje také plánování sociálních služeb na úrovni krajské.

Základními **principy** metody jsou dle příručky Ministerstva práce a sociálních věcí (2004):

- Partnerství a spolupráce;
- Zapojování místního společenství;
- Potřeby, priority a směry rozvoje jsou stanoveny lidmi, kteří v obci žijí;
- Průběh zpracování komunitního plánu je stejně důležitý jako jeho výstupy;
- Kompromis přání a možností.

Partnerství a spolupráce je princip postavený na fungování triády – zástupců zadavatelů, poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb. Tím by měla být garantována skutečná potřebnost určitých opatření v oblasti sociálních služeb a zejména vyslyšení hlasu skupiny, které se plánování nejvíce týká – uživatelů. (MPSV 2002, 2004;

Skříčková a kol. 2007) Budování partnerství se doporučuje nejen na hierarchické úrovni, směrem ke krajské a státní úrovni (či naopak), ale zejména horizontálně. Spolupráce s aktéry nejen ze sociální oblasti (př. veřejná správa, profesní organizace, veřejnost...) může přinést „nové, zpočátku zcela neočekávané zdroje“. (MPSV 2004: 6) Proces komunitního plánování může být iniciován stejně tak „zdola“ (ze strany neziskového sektoru či uživatelů) jako „shora“ – na základě potřeb zadavatelů (obce, kraje, či doporučení MPSV) či místních politiků. (Centrum komunitní práce 2008; Zatloukal 2008)

Zapojování místního společenství se opírá zejména o efektivní komunikaci. Důležitá je srozumitelnost poskytovaných informací pro všechny účastníky plánování (i ty potencionální) a zpětná vazba, která napomáhá zesilovat důvěru v účelnost plánování a tím i zvyšovat podporu procesu. (MPSV 2004) Při zapojování účastníků je pak vhodné využívat různé metody a formy oslovení, aby nikdo nemohl být z participace vylučován či v možnosti zapojení diskriminován. (MPSV 2002; Skříčková a kol. 2007)

Potřeby, priority a směry rozvoje jsou stanoveny lidmi, kteří v obci žijí. Tento princip je postaven na „fungování“ obyvatel jako expertů na situaci v obci (nejen) v oblasti sociálních služeb. (MPSV 2004) Zapojování občanů do řízení věcí veřejných a jejich kooperace s místními politiky posiluje demokratický princip ve společnosti (Zatloukal 2008) a zvyšuje pocit příslušnosti ke komunitě. (MPSV 2002)

Průběh zpracování komunitního plánu je stejně důležitý jako jeho výstupy. Tento princip vyzdvihuje metodu komunitního plánování jako nikdy nekončícího procesu. Důležité je zachování kontinuity, tzn. stanovování si cílů, které lze naplnit. (MPSV 2004) Témata či problémy, které nebyly řešeny v jednom komunitním plánu, mohou být lépe splněny v rámci druhého. Proces má podobu spirály, kdy se témata mohou projednávat opakovaně, ale například na nové úrovni vývoje. (Skříčková a kol. 2007; MPSV 2004) Kvalita průběhu samotného procesu se pak odráží i v kvalitě výsledného komunitního plánu. (Skříčková a kol. 2007)

Kompromisem přání a možností je míněno zejména uvědomění si zdrojů, které má komunita k dispozici. (MPSV 2004; Skříčková a kol. 2007) Výsledkem je tak kompromis mezi „tím, co chceme, a tím, co máme k dispozici“. (MPSV 2002: 12) Kompromisní řešení by však nemělo být chápáno ve smyslu získat moc na úkor druhého, spíše konsenzus všech zapojených stran ohledně maximálního využití zdrojů

(materiální, finanční, lidské apod.). (MPSV 2002, 2004) Tento konsenzus by poté v ideálním případě měl být podporován, případně korigován odbornými konzultanty (metodiky), kteří mohou poskytnout expertní pohled na věc - odborné rady, doporučení, náměty pro další práci, metodické vedení a reflexi probíhajícího dění v oblasti komunitního plánování. (Zatloukal 2008) Existují krajší metodici, vyškolení MPSV, lze využít soukromých organizací, specializujících se na plánování sociálních služeb a vytváření těchto plánů, či metodiků (koordinátorů) zapojených přímo do struktur samospráv (kraje či obcí).

Sociální služby

Termín sociální služby je vymezen dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Ten rozumí sociální službou „*činnost nebo soubor činností podle tohoto zákona zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení*“. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 3 písm. a)

Základními principy fungování sociálních služeb jsou zachovávání lidské důstojnosti osob a jejich základních svobod a práv. Důraz je kladen na individuální a proaktivní přístup ke klientům, rozvoj jejich samostatnosti, motivace k zlepšení nepříznivé sociální situace (či zabránění jejímu prohlubování), posilování sociálního začleňování. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 2 odst. 2)

Sociální služby jsou poskytovány v podobě sociálního poradenství, služeb sociální péče či služeb sociální prevence. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 32) Pod tyto kategorie pak spadají konkrétní sociální služby (zařízení sociálních služeb). Dle formy poskytování jsou sociální služby děleny na pobytové, ambulantní a terénní. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 33) Blíže viz Příloha č. 7.

Poskytovateli sociálních služeb se mohou stát na základě registrace: územní samosprávné celky (či jimi zřizované organizace), neziskové organizace (právnícké osoby), fyzické osoby, Ministerstvo práce a sociálních věcí a jím zřizované organizační složky státu. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 6) Jeden poskytovatel může zajišťovat více sociálních služeb. Podmínky registrace jsou blíže definovány v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, Hlava II.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Obecně se zákon o sociálních službách zabývá definováním podmínek „poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči“. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 1 odst. 1) Dále pak, mimo jiné, upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, podmínky inspekcí poskytování sociálních služeb a další. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 1)

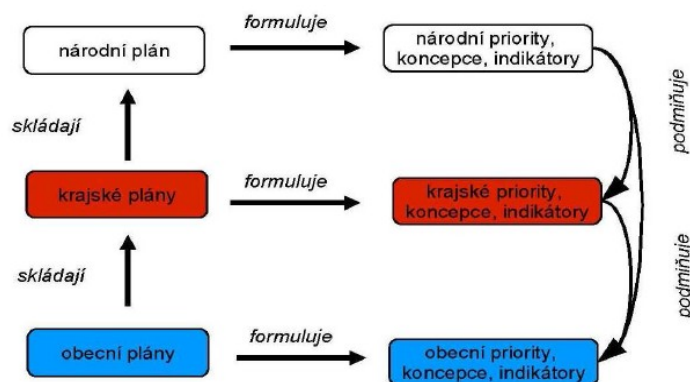
Pro potřeby diplomové práce jsou stěžejními částmi zákona paragrafy 94, 95 a 96, které upravují činnosti obcí, krajů a ministerstva v oblasti zajišťování sociálních služeb. V původním znění zákona (účinný od 1. 1. 2007) měly **obce doporučeno zpracovávat střednědobý plán rozvoje sociálních služeb**, (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 94 písm. d) kraje toto zpracování měly ze zákona povinné a měly vycházet ze spolupráce s obcemi, poskytovateli sociálních služeb a uživateli těchto služeb. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 95 písm. d) Tento bod jasně podporuje při plánování sociálních služeb metodu komunitního plánování (spolupráce triády).

Ministerstvo práce a sociálních věcí taktéž zpracovává střednědobý národní plán rozvoje sociálních služeb. Spolupracuje přitom se zástupci krajů, poskytovatelů a zástupců uživatelů sociálních služeb. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 96 písm. b)

V návaznosti na financování sociálních služeb pak dochází k propojení obou oblastí, kdy povinnou součástí žádosti kraje o dotace na sociální služby je střednědobý plán rozvoje sociálních služeb. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 101a písm. 3) Cílem je vytvořit stabilní vícezdrojový systém financování. (MPSV 2009)

V roce 2007 vydal Úlehla a kol. publikaci, kde zmiňuje tzv. schéma skladebnosti. Podle jeho názoru je důležité, pro smysluplnost střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb na úrovni krajů a MPSV, aby tyto plány navazovaly na plány obcí či svazků obcí. (Úlehla a kol., 2007) V praxi však spíše docházelo k nezájmu obcí o vytváření plánů, či se plány vyznačovaly velkou obsahovou diverzitou, a data tak byla hůře zpracovatelná pro povinné krajské plánování (Liberecký kraj k nim pouze přihlížel). (Krajský úřad Libereckého kraje 2007)

Obr. č. 1: Schéma skladebnosti

Zdroj: Úlehla et al., 2007

Schéma skladebnosti tak naráží na nesoulad v zákoně, kdy obce mají zpracovávání plánů rozvoje sociálních služeb doporučeno, kraje to mají stanoveno jako povinnost. Dle koncepčního dokumentu MPSV „Priority rozvoje sociálních služeb pro období 2009 – 2012“ to v celém systému „klade vyšší nároky na spolupráci, přenos informací a utváření sítě sociálních služeb zejména ve vztahu obce – kraje“. (MPSV 2009: 10)

Zatloukal (2008) mluví o chybě, která vznikla při schvalování zákona. V v pozměňovacím návrhu Senátu ČR byla povinnost obcí plánovat zrušena a zkomplikovala tím situaci v případě, pokud byly obce neochotné plánovat. Naopak Exner (2009) považuje toto rozhodnutí za správné, protože umožnilo obcím lépe se připravit na zpracování komunitních plánů, co se týče dostatku času na započetí procesu, aby byly uplatnitelné principy komunitního plánování a také v otázce rozsahu území, pro které plánovat.

Novela zákona o sociálních službách č. 206/2009 Sb.

Novela nabyla účinnosti 1. srpna 2009 a pozměnila mimo jiné některé okolnosti v oblasti plánování sociálních služeb. **Obcím přibyla povinnost spolupracovat s krajem** „při přípravě a realizaci střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb“. To zahrnuje informování o potřebách v oblasti sociálních služeb, možnostech uspokojování těchto potřeb a dostupných zdrojích. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 94 písm. e)

Kraj pak má za povinnost informovat obce „o výsledcích zjištěných v procesu plánování“. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 95 písm. d) Při zpracování plánu by pak měl kraj vycházet z informací sdělených obcemi dle § 94 písm. e.

V definici plánu rozvoje sociálních služeb došlo ke zdůraznění procesu zpracování plánu. (Vasková 2009) Obsahem plánu je nově „popis způsobu zpracování plánu“. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 3 písm. h) Tento popis by měl obsahovat „způsob zpracování, kdo a jak se na jeho zpracování podílel, jaké byly užity postupy či metody a jak se při zpracování plánu nakládalo se skutečnostmi v procesu zjištěnými“. (Vasková 2009: 53)

Vasková (2009) celkově považuje za cíl novely zdůraznění nutnosti vyšší kooperace mezi obcemi a krajem. Ta je nezbytná pro dostatečnou informovanost kraje k vytváření plánu v rámci celého regionu, reálnost a realizovatelnost cílů plánu rozvoje a také financování sociálních služeb.

Novela zákona tak do určité míry upravila dobrovolnost obcí plánovat sociální služby. Dobrovolnost sice zůstává, nicméně obcím přibývá povinná spolupráce s krajem na přípravě krajského plánu sociálních služeb. Novela tak nepřímou prosazuje plánování sociálních služeb na obecní úrovni tak, aby fungoval princip skladebnosti dle Úlehly a kol. (2007).

(Střednědobý) plán rozvoje sociálních služeb

Tento termín je definován v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách jako: *Výsledek procesu aktivního zjišťování potřeb osob ve stanoveném území a hledání způsobů jejich uspokojování s využitím dostupných zdrojů, jehož obsahem je popis způsobu zpracování plánu, popis a analýza existujících zdrojů a potřeb osob, kterým jsou sociální služby určeny, včetně ekonomického vyhodnocení, strategie zajišťování a rozvoje sociálních služeb, povinnosti zúčastněných subjektů, způsob sledování a vyhodnocování plnění plánu a způsob, jakým lze provést změny v poskytování sociálních služeb.* (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 3 písm. h)

Plán rozvoje sociálních služeb je termínem, který zastupuje užívaný pojem komunitní plán sociálních služeb. Dle Roseckého (2009) jde o totožný pojem, který potvrdilo i MPSV. Na oba termíny a jejich využívání existují různé názory, co se týče příklonu k tomu či onomu pojmu. V názvosloví zákona je termín plán rozvoje sociálních služeb proto, že „zdůrazňuje rozvojovou povahu plánování a samotného

plánu stejně jako jeho časový kontext“ (Vasková 2009: 5) Naopak Úlehla (2009) zmiňuje, že změna názvosloví zdůraznila to, co se má plánovat, a zatlačila do pozadí styl a způsob práce, kterým má být dosaženo cílů.

Nicméně jak již bylo uvedeno výše, ze znění zákona vyplývá příklon k metodě komunitního plánování při zpracovávání plánů rozvoje sociálních služeb. (viz Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 95 písm. d)

2.2 Definice problému

Hlavním tématem diplomové práce je vliv novely zákona o sociálních službách (č. 206/2009 Sb.) na komunitní plánování sociálních služeb v Libereckém kraji. Zkoumané téma je zaměřeno na fungování kooperace v rámci tohoto procesu mezi úrovní obecní, krajskou a státní. Kooperace je klíčovým faktorem, na kterém do velké míry závisí, jak bude průběh a výsledek plánování kvalitní a úspěšný.

Mezi účinné nástroje veřejné politiky patří vytváření právních předpisů. Ty jsou závazné a obecně platné. V případě sociální oblasti a sociálních služeb byl zásadním právním předpisem zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Ten zakotvil mimo jiné i oblast plánování sociálních služeb (a vytváření plánu rozvoje sociálních služeb) jako nedílnou součást zajišťování sociálních služeb. Pro kraje zákon stanovil povinnost zpracovávat střednědobý plán, obcím zpracovávat střednědobý plán pouze doporučil (na základě pozměňovacího návrhu Senátu ČR).

Tato neshoda oslabil systém skladebnosti komunitního plánování, kdy jednotlivé úrovně vládnutí na sebe navazují a také se navzájem ovlivňují. (Viz Úlehla et al. 2007, Obr. č. 1) Kraje často neměly dostatečné informace a zdroje dat ze svého území na to, aby kvalitně a na základě reálných potřeb území zpracovaly krajský plán rozvoje sociálních služeb. Či se komunitní plány obcí (nebo obdobné strategické plány) vyznačovaly značnou diverzitou v oblasti kvality zpracování či jeho obsahu a data tak byla hůře využitelná. (Krajský úřad Libereckého kraje 2007)

Dva roky po uvedení v platnost zákona o sociálních službách byl tento právní předpis novelizován a upravena byla i část věnující se plánování sociálních služeb. Obcím sice nebyla „navrácena“ povinnost zpracovávat plány rozvoje sociálních služeb, nicméně za povinnost jim byla stanovena spolupráce s krajem „při přípravě a realizaci střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb kraje“. (Zákon č. 108/2006 Sb.,

o sociálních službách, § 94 písm. e) Spolupráce spočívá zejména v poskytování informací o potřebách obcí v oblasti sociálních služeb, o možnostech jejich uspokojování a dostupných zdrojích. Stanovena tak nebyla direktivní povinnost, nicméně krajům novelizace poskytla účinnější nástroj, jak případně obce na svém území přimět k zapojení se do komunitního plánování a k větší spolupráci.

Samotné vyjádření Vaskové (2009: 54) shrnuje, co bylo cílem novelizace v této oblasti: *„Nutnost vzájemné spolupráce mezi obcemi a kraji – pokud kraje nebudou vědět o existujících potřebách a možnostech jejich uspokojení ze strany obcí, krajské plány mohou vznikat na základě neúplných informací“*. Dále zmiňuje nutnost fungování spolupráce a informovanosti i v opačném směru, kdy by se obce měly podílet na tvorbě krajského plánu rozvoje sociálních služeb, aby opatření byla reálná a realizovatelná. *„Zcela zásadní význam pak má obousměrné informování a spolupráce (kraj-obce a naopak) v souvislosti s financováním jednotlivých sociálních služeb v regionu.“* (Vasková 2009: 54)

Výše uvedená problematika zákona o sociálních službách a jeho definování povinností pro obce a kraje v oblasti plánování sociálních služeb je základem pro vymezení problému, kterému se věnuje diplomová práce. Zlepšení kooperace, spolupráce a informovanosti navzájem mezi obcemi a krajem při plánování sociálních služeb bylo hlavním cílem novelizace, práce je proto zaměřena právě na vliv této novely na kooperaci a její fungování v praxi.

Spolupráce, kooperace a informovanost je však důležitá nejen mezi dosud probíranými dvěma úrovněmi vládnutí. Důležitým činitelem je Ministerstvo práce a sociálních věcí, které oblasti komunitního plánování věnuje kontinuální podporu již od počátku zavádění této metody. V novějším koncepčním dokumentu „Priority rozvoje sociálních služeb pro období 2009-2012“ (2009) zmiňuje: *„MPSV bude dále usilovat o podporu kvality procesů a výstupů plánování sociálních služeb a systemovější provázanost mezi obecní, krajskou a národní úrovní.“* (MPSV 2009: 11; podtrh. autor) Další podpora v oblasti plánování sociálních služeb se týká metodické a finanční podpory. Od roku 2010 (doba trvání do roku 2015) je spuštěn také individuální projekt MPSV „Podpora procesů v sociálních službách“, který zahrnuje několik klíčových oblastí, zaměřených na oblast sociálních služeb (mimo jiné i na jejich plánování). Hlavním cílem projektu je podpořit dostupnost sociálních služeb vůči jejich uživatelům.

S účinností zákona o sociálních službách se začala snižovat role státu v této

oblasti. Stát přestal být poskytovatelem sociálních služeb a větší zodpovědnost získaly obce a kraje. (Průša / Víšek 2012) Obec je dle autorů základní občanskou komunitou, která je občanu po rodině nejbližší a která svými sociálními aktivitami může chránit jeho sociální zájmy. Rizikové sociální jevy jsou, a i nadále budou, místně velmi výrazně diferencovány, obec a region je tak místem jejich řešení. (Průša / Víšek 2012: 35)

Z této definice také vyplývá, že obec/region může různé sociální jevy a nepříznivou situaci občanů řešit různými aktivitami. Diplomová práce je obecně zaměřena na okruh sociálních služeb (poskytovaných, poptávaných apod.) registrovaných a fungujících dle definice zákona o sociálních službách. Je však vhodné zmínit, že existují i jiné aktivity a služby, které nepodléhají tomuto zákonu a mají vliv na kvalitu života občanů, a mohou se objevit i v komunitním plánu sociálních služeb (př. některé volnočasové programy pro děti a mládež, pomoc občanům v krizi apod.).

Průša a Víšek (2012) dále zmiňují důležitost vazeb obcí a státu, který stále zůstává důležitým aktérem a podporovatelem nižších instancí. Mezi obcemi navzájem a krajem vidí výše uvedení autoři problematický vztah, kdy zde neexistuje „žádná řídicí vazba a odpovědnost“. V oblasti komunitního plánování tak vyjadřují možné problémy u obcí s rozšířenou působností, které upřednostňují v poskytování sociálních služeb „své“ občany, před občany menších, spádových obcí. (Průša / Víšek 2012: 102) Tato oblast bude vyhodnocována i v rámci výzkumné části práce.

Diplomová práce je zaměřena na fungování kooperace v rámci komunitního plánování sociálních služeb, se zúžením na území Libereckého kraje. Pro doplnění informací k dané problematice proto zmíním i konkrétní data a údaje týkající se tohoto kraje.

Liberecký kraj zahrnuje na svém území celkem 215 obcí. (ČSÚ, k 31. 12. 2010) Dne 12. 1. 2010 byl vydán Ministerstvem práce a sociálních věcí dokument, který mapuje obce České republiky účastníci se komunitního plánování. Mapuje tak časový úsek do doby, kdy v platnost vstoupila novela zákona o sociálních službách (1. 8. 2009). V tomto období v Libereckém kraji plánovalo dle MPSV 10 obcí III. stupně (obce s rozšířenou působností) a 11 obcí II. stupně (obce s pověřeným obecním úřadem). (MPSV 2010) Z celkového počtu 10 obcí III. stupně a 21 obcí II. stupně. (RIS 2009) Z toho tak vyplývá, že plány vytvářely spíše větší města, která však do plánování mohla či nemusela zahrnovat i spádové obce a také to, že část obcí plánovala samostatně. Na základě dokumentu Libereckého kraje, který mapuje stav komunitního plánování

sociálních služeb v území do roku 2010, však plánujících obcí (či obcí které zahájily přípravu) ke konci roku 2009 bylo méně. Celkem 8 obcí III. stupně a 11 obcí II. stupně. Železný Brod a Tanvald jako obce III. stupně zahájily přípravy komunitního plánu až v roce 2010.

Co se týče poskytování sociálních služeb, v Libereckém kraji je v současné době registrováno 112 poskytovatelů sociálních služeb, kteří provozují k roku 2013 celkem 247 služeb. (KÚLK 2013)

Obr. č. 2: Obce s rozšířenou působností v Libereckém kraji (tzv. III. stupně)

Zdroj: Regionální informační servis (RIS), 2012

Obr. č. 3: Obce s pověřeným obecním úřadem v Libereckém kraji (tzv. II. stupně)

Zdroj: Regionální informační servis (RIS), 2012

Liberecký kraj byl a je obecně velmi aktivní v oblasti sociálních služeb. Zejména Oddělení plánování a financování sociálních služeb Krajského úřadu LK (do 1. 9. 2012 Oddělení projektů a střednědobého plánování), které již od roku 2009 rozvíjí oblast skrze individuální projekty financované z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky. Těmi jsou:

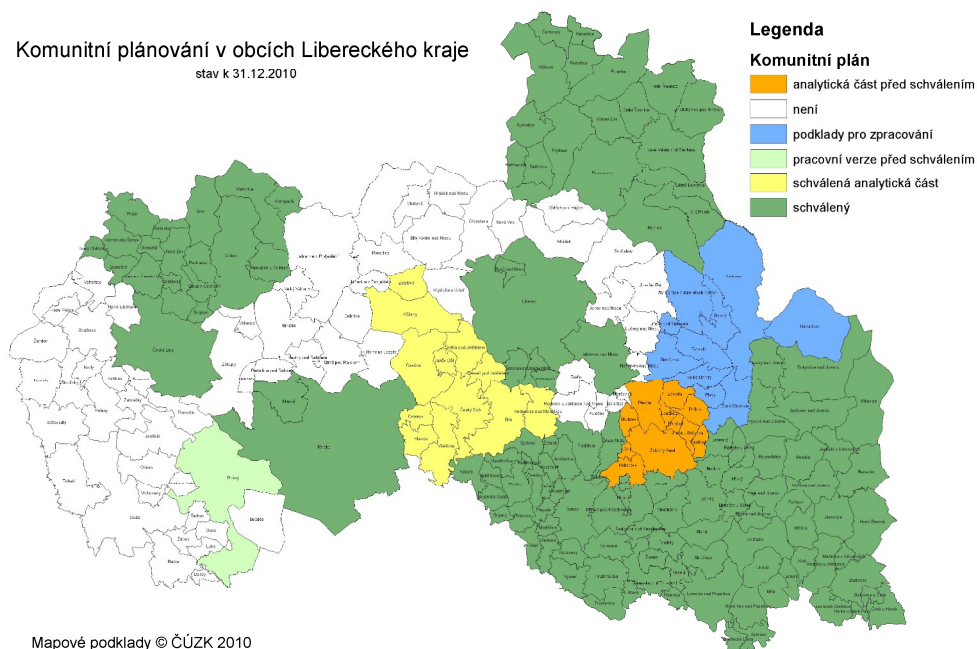
Projekt IP1 – Služby sociální prevence v Libereckém kraji (5/2009 - 2/2013)

Projekt IP2 – Podpora střednědobého plánování a rozvoje kvality sítě sociálních služeb v Libereckém kraji (10/2009 – 9/2011)

Projekt IP3 – Rozšíření nástrojů pro podporu systému plánování sociálních služeb v Libereckém kraji (10/2011 – 9/2013)

Zmiňovaný projekt IP2 měl kromě mnohého také do konce roku 2011 (doby trvání projektu) za cíl rozšířit komunitní plánování do všech obcí v Libereckém kraji (viz Obr. č. 4). To se podařilo a Krajský úřad Libereckého kraje tak tímto aktem zajistil skladebný systém a návaznost komunitních plánů na krajský Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Libereckého kraje.

Obr. č. 4: **Komunitní plánování v obcích Libereckého kraje (stav k 31. 12. 2010)**

Zdroj: Krajský úřad Libereckého kraje, 2010

Kooperace mezi krajem a obcemi Libereckého kraje tak byla podpořena v rámci projektu, kdy jeho součástí byl i vznik pozice odborného koordinátora komunitního plánování. Celkem 10 zaměstnanců Krajského úřadu Libereckého kraje zajišťovalo a podporovalo proces komunitního plánování v obcích tak, aby informace a priority obcí mohly být reflektovány v střednědobém plánu Libereckého kraje. (Liberecký kraj, 2011)

Blíže budou aktivity Krajského úřadu Libereckého kraje, obcí v Libereckém kraji a státu v oblasti plánování sociálních služeb popsány v následujících kapitolách.

3. Cíl práce a výzkumné otázky

3.1 Cíl práce

Cílem práce je zjistit, jak novela č. 206/2009 Sb. (zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách) ovlivnila kooperaci mezi obecní, krajskou a státní úrovní při plánování sociálních služeb v Libereckém kraji.

Dílčím cílem je popsat (ne)shodu mezi legislativním rámcem a situací v praxi komunitního plánování sociálních služeb.

3.2 Výzkumné otázky

Základní výzkumná otázka vyplývá ze stanoveného cíle práce:

Jak ovlivnila novela č. 206/2009 Sb. (zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách) kooperaci mezi obecní, krajskou a státní úrovní při plánování sociálních služeb v Libereckém kraji?

Související otázky, které si práce klade, jsou:

- Jaké nastaly změny v oblasti komunitního plánování sociálních služeb po přijetí zákona č. 206/2009 Sb.?
- Podpořil zákon č. 206/2009 Sb. lepší využití metody komunitního plánování při plánování sociálních služeb?
- Podpořil zákon č. 206/2009 Sb. sociální služby tak, aby lépe odpovídaly potřebám lokality?
- Jaký vliv na kvalitu sociálních služeb (komunitních plánů) má kooperace mezi obecní, krajskou a státní úrovní při plánování sociálních služeb?
- Jaký je soulad mezi legislativním rámcem (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a jeho novela č. 206/2009 Sb.) a situací v praxi plánování sociálních služeb?

4. Teoretická východiska

Diplomová práce bude podložena níže popsanými koncepty a teoriemi. Na základě poznatků z těchto východisek budou rozpracovány i další části analytické a výzkumné. Na závěr kapitoly jsou teoretická východiska shrnuta s ohledem na koncept komunitního plánování, který je popsán blíže v první kapitole a není již znovu popisován samostatně. Přesto je zde zmíněn jako důležitý přístup, který se prolíná celou prací a souvisí se všemi níže popsanými teoriemi.

4.1 Koncept občanské společnosti (participace veřejnosti)

Koncept občanské společnosti patří k obecnějším pojetím, kterého je využíváno spíše teoreticky. Úzce souvisí s pojetím svobody, demokracie a liberalismu, skrze které lze také tento koncept vysvětlovat. (Müller 2003) V práci je koncept použit k zarámování problematiky komunitního plánování, zejména v oblasti participace veřejnosti. Císař (2008; In Skovajsa 2010: 129) definuje participaci jako „to, co dělají občané jako jednotlivci, když se účastní v politice nebo šíře v aktivitách občanské společnosti“. Podobně Rakušanová (2007) dělí participaci na občanskou a politickou. V praktickém zkoumání občanské společnosti se využívá spíše konceptu neziskových organizací (neziskového sektoru), které jsou její institucionalizovanou formou.

V českém veřejném i odborném diskurzu občanská společnost obvykle znamená pozitivní sdružování občanů, které je nezávislé na státu, přispívá k rozvoji občanských hodnot a sociálního kapitálu a je vůči demokracii jako společenskému režimu v podstatě konstruktivní. (Vajdová 2005: 22)

„Občanská participace je významnou součástí občanské společnosti, která přispívá k integraci společnosti“. (Rakušanová 2006: 16) Občanská společnost a fungující občanská participace je pak založena na „možnosti občana přímou participací ovlivňovat věci veřejné“, (Rakušanová 2006: 21), což předpokládá existenci demokratického politického systému. Fungující občanská společnost „by měla umožňovat efektivnější zapojení občanů do správy veřejných záležitostí, než jaké zajišťují etablované politické strany“. (Müller 2008: 94)

Jinými slovy: „Přímá účast lidí posiluje vědomí jejich odpovědnosti za sebe i za své okolí, pocit sounáležitosti s obcí, místem či krajem a přispívá k rozvoji

demokracie.“ (Hloušek / Tichý 2000: 17) Krejčí (2003) považuje občany (v občanské společnosti) za znalce místa a situace v čase, kteří mohou ovlivňovat každodenní život. Zároveň mohou představovat velkou zásobárnu informací, znalostí, které mohou využít k mobilizaci zdrojů pro ovlivnění politického rozhodování. (Müller 2008) Pokud mluvíme o lokální úrovni, důležitými zásadami, které buduje občanská společnost, jsou spolupráce, vzájemná důvěra a efektivní komunikace. (Kania 2003)

Veřejnost je chápána jako základní forma participace občanů. Je to místo diskuse, které se může účastnit každý, dochází zde k projevování názorů (veřejné mínění), které mohou mít vliv na politickou moc - je tedy důležitá pro fungování, rozvoj a prohlubování demokracie. (Pehe 2003; Skovajsa 2010) Občanská společnost tak plní roli zprostředkovatele zájmů a požadavků občanů směrem k státu. (Skovajsa 2010) Na příkladu zájmových skupin lze ukázat, že úzká zaměřenost těchto uskupení na konkrétní problematiku může fungovat lépe a pružněji než například u politických stran a upozornit tak dříve na možná rizika, či poskytovat návrhy řešení. (Müller 2008) Participace občanů na rozhodování se však dle Mansfeldové a Kroupy (2005) děje spíše sporadicky a nesystematicky. Možný (2002: 120) ve své studii o kvalitě života Čechů potvrzuje fakt, že v naší společnosti „se jen pomalu prosazuje pochopení principu subsidiarity“ co se týče participace na správě věcí na lokální úrovni či zapojení do zájmových či profesních skupin. Dle Možného (2002: 120) je stále těžké překonat přesvědčení nabyté za dlouhá léta nesvobody socialismu, tj. že „význam politického rozhodnutí roste nutně s úrovní obecnosti tohoto rozhodnutí“. Tzn., že profesionální politici jsou schopni kompetentně spravovat veřejné záležitosti, bez nutnosti zapojení občanů (ti jim dali v demokratických volbách svůj hlas a „přenechali“ jim tak působnost). Z opačného pohledu to však přineslo také postoj některých politiků, kteří se, jednou zvoleni, domnívají, že vše ví nejlépe, a nižší úrovně rozhodování či různé zájmové skupiny jenom komplikují a prodlužují jejich rozhodování.

Důležité je zapojit veřejnost aktivně do rozhodování již v počátku procesu, čímž se eliminuje nebezpečí pouze formálního zapojení občanů a naopak může pozitivně přispět k výchově občanů ke spolurozhodování. Nutné je však dostatečné využití zdrojů, jak finančních tak lidských. Zároveň by měla fungovat dostatečná (nejenom pasivní) informovanost občanů o dění ve svém okolí. „Občan by měl být způsobem poskytnutí informace vtažen do děje v obci.“ (Navrátil 2003: 182)

Shrneme-li to: Občanská společnost se „podílí na utváření veřejného mínění včetně představ veřejnosti o obecném blahu a ovlivňuje a kontroluje veřejnou moc“. (Skovajsa 2010: 72)

4.2 Princip decentralizace a dekoncentrace

Princip decentralizace vychází z definice veřejné správy, která decentralizaci vymezuje jako přenos části výkonu veřejné správy od státu na jiné právní subjekty, včetně pravomoci a odpovědnosti. Samostatnou (přenesenou) působnost tak vykonávají například obce (místní samosprávy), které mají blíž „svým“ občanům a mohou tak včasné, ale odborně a efektivně řešit problémy. (Hendrych 2003) Zároveň stát přenáší kontrolu nad hospodárným a účelným zabezpečováním úkolů na občany. (Peková, Pilný 2002) Jinými slovy, rozhodování decentralizované státní správy se „přizpůsobuje konkrétním podmínkám a přáním občanů, poskytuje více prostoru pro experimentování, hledání alternativních cest řešení problémů“. (Potůček 1997: 37)

Decentralizaci moci zdůrazňuje i Evropská charta místní samosprávy, kterou Česká republika ratifikovala v roce 1998, nicméně respektována byla již dříve. Místní orgány by měly být chápány jako základ demokratického systému a občané by měli mít právo podílet se na řízení veřejných záležitostí. Zejména na místní úrovni lze toto právo nejnáze vykonávat (zastupitelská demokracie, přímá účast občanů v poradních orgánech...). Zdůrazňuje se tak význam zpětné vazby občanů a jejich kontrola využívání veřejných financí. (Peková, Pilný 2002)

Optimálním rozdělením pravomocí a odpovědnosti mezi územní samosprávou a státem lze dosáhnout větší finanční hospodárnosti a zabezpečení takových statků, které jsou obyvatelstvem žádány (zájmy a preference občanů). (Peková, Pilný 2002)

Mezi problémy, vztahujícím se k decentralizovaným soustavám Potůček (1997) jmenuje složitost řízení – nutné je vyjednávání a koordinace činnosti zúčastněných aktérů, což má za následek delší realizaci rozhodnutí a vyšší náklady. Také zde hrozí vyšší riziko prosazování místních a skupinových zájmů k vlastnímu prospěchu, namísto zájmů veřejných. Důležitá je proto kontrola výkonu veřejné správy.

Dekoncentrace (vertikální) se od decentralizace liší pouze ve faktu, že delegace úkolů na nižší stupně probíhá v rámci jednoho úřadu (subjektu). (Hendrych 2003)

Dochází ke zřizování regionálních pracovišť centrálních institucí, které přibližují výkon státní správy občanovi. (Valeš a kol. 2006)

Oba tyto principy jsou důležitými body reformy veřejné správy, která v České republice probíhá od 90. let 20. století. Důležitým decentralizačním aktem bylo obnovení krajského zřízení v roce 2001.

Tento akt však přinesl i problémy. Přetrvává rivalita krajů a státu např. v otázce školství a zdravotnictví, kterou mají v kompetenci kraje, ale i stát v rámci celostátní politiky, situace je zhoršována i politickou diverzitou vládnoucích politických stran na těchto dvou úrovních. Nedostatečným se jeví i koordinace aktivit státu a krajů v dalších oblastech. Nejasnosti existují i mezi úrovní krajskou a místními samosprávami, kdy vztah mezi nimi není přímo hierarchický – obce jsou samostatné, přesto jsou kraje chápány jako nadřízené a tudíž kontrolující (výkon státní správy). Každá úroveň si může činit svá rozhodnutí, plány, pokud si však odporují, je problematické zajištění kooperace a naplňování cílů, jelikož kraj má vůči místním samosprávám dle zákona pouze metodickou roli. (Valeš a kol. 2006)

Dekonzcentrace je jednodušší a ekonomičtější než decentralizace, avšak dekoncentrované útvary zpětně posilují roli ústředních orgánů, kdy rozhodování leží v jejich rukou, a naplňuje se tak princip byrokracie. (Mates 2005, In Valeš a kol. 2006)

4.3 Teorie byrokracie

Komunitní plánování (respektive vytváření plánů rozvoje sociálních služeb) probíhá na třech úrovních – místní, krajské a celostátní. Uplatňuje se zde tak hierarchická struktura a další principy, spojené s byrokratickým uspořádáním organizací. Teorii byrokracie se zabýval sociolog M. Weber, který viděl byrokratické zřízení jako moderní formu organizace v nejrůznějších oblastech života. Jako neúčinnější formu ji viděl zejména pro výkon veřejné správy. (Keller 2007)

Moderní byrokracie je charakterizován několika základními vlastnostmi. Patří mezi ně: neosobní struktura (hierarchie) moci, rozhodnutí dle formalizovaných pravidel abstraktního charakteru (standardizace), pevně stanovené kompetence na základě kvalifikace (specializace úkolů a dovedností). (Hoós et al., In Potůček a kol. 2010; Keller 2007)

Tyto vlastnosti měly optimalizovat fungování velkých organizací (zejména zvýšit účinnost koordinace společné činnosti ve velkém měřítku) a učinit je racionálnějšími. Vedlejším produktem této racionalizace však byl rozvoj byrokracie se všemi jejími negativními rysy. (Keller 2007)

Pro výkon správy jsou typická selhání daná nízkou efektivitou a malou přizpůsobivostí byrokratických aparátů a odcizení státní byrokracie jejímu poslání. (Potůček 1997) Merton (In Keller 2007) tento jev nazývá přemostěním cílů. Kdy dodržování pravidel (rutinně vykonávané úkony bez ohledu na měnící se podmínky) se mění v samoúčel. Disciplína pak není chápána jako prostředek k dosažení cíle, ale jako cíl sám o sobě.

Typickým rysem byrokracie je praxe úředníků, kteří rozhodují pouze o dílčích problémech, spadajících do jejich kompetence. To snižuje nejistotu a vlastní odpovědnost za rozhodnutí. Ve veřejné politice však často existují problémy z různých oblastí politiky, které jsou navzájem propojené, a jejich řešení vyžaduje holistický přístup. (Dunn 2004) Brown (In Dunn 2004) hovoří o tom, že někdy je řešení celého komplexu jednotlivých problémů snazší, než řešit každý z nich samostatně.

Dalším z negativ je převaha úředníka nad „obyčejným“ člověkem, co se týče míry znalosti informací, i pozice, z které úředník vystupuje. Úředník jako reprezentant úřadu a moci je vždy výše, ať je jeho pozice jakákoliv, a úředníci mnohdy zatajují informace k upevnění své pozice. Správa se tak stává řízením s vyloučením veřejnosti. (Keller 2007)

Klasické Weberovo pojetí byrokracie bylo již mnohokrát přehodnocováno, podrobováno kritice a následně blíže přizpůsobováno současné realitě. Organizace, ať již z výdělečného sektoru či z veřejné správy se neustále proměňují s měnícími se podmínkami ve společnosti, s ekonomickou situací a mnoha dalšími faktory. Přesto lze dodnes nalézt v organizacích prvky byrokracie, které jsou prospěšné, ale i prvky, mající negativní vliv a které je třeba eliminovat.

Pro potřeby diplomové práce je důležitý zejména politologický pohled na byrokracii (dle Kellera 2007: 127). Ten vidí byrokracii jako „vládu uskutečňovanou skrze úřady, skrze státní aparát složený ze jmenovaných, a nikoli volených činitelů, organizovaný hierarchicky a formálně závislý na držitelích legitimní moci“. Jedná se tak o centralizovanou vládu, která občany do řízení věcí veřejných zahrnuje jen minimálně. Tento přístup byl typický v období před započátkem využívání metody komunitního

plánování pro plánování sociálních služeb, kdy financování, zřizování/rušení sociálních služeb záviselo na krajské a státní úrovni bez podrobných znalostí místních potřeb.

Dunn (2004) mluví o sociální konstrukci problémů, která může být vytvářena odlišně různými aktéry. Definice problémů v sociální oblasti a způsoby jejich (ne)řešení se tak mohou zásadně lišit na úrovni krajské (státní) a místní.

4.4 Teorie sítí (sítě veřejných politik)

Politické sítě jsou teorií, která se místo zaměření na jednotlivé fáze a cykly v politickém procesu věnuje vztahům mezi aktéry v jednotlivých politických procesech (řešení politických problémů). (Fiala, Schubert 2000) Jinými slovy, politická síť je jeden ze shluku konceptů, zaměřující se na vazby státního řízení (government) s ostatními veřejnými a společenskými aktéry a také jejich vzájemnou závislost. (Rhodes 2006: 425)

Je důležité, kdo se procesů účastní a kde se rozhodnutí odehrávají (s tím souvisí i pravidla a postupy rozhodování). Z různých vztahů tak vznikají různá řešení (politická rozhodnutí). (Fiala, Schubert 2000; Rhodes 2006) Tyto vztahy (sociální, ekonomické či politické) jsou založeny na bázi my-oni. Sítě mohou vznikat jak na úrovni řešení jednotlivých politických problémů či situací (issues), tak i na úrovni celé politické oblasti (policy). Z toho vyplývá i různá délka trvání sítí. (Fiala, Schubert 2000) Základními prvky analýzy sítí jsou tak „soubory objektů (uzle, pozice nebo aktéři) a soubor vztahů mezi těmito objekty (okraje, vazby nebo spojení).“ (Knoke 1990, In Raab/Kenis 2007: 189) Vazby mohou být jak formální institucionalizované, tak neformální. (Rhodes 2006)

Tato dimenze konceptu politických sítí se tak zaměřuje na různé způsoby zprostředkování zájmů a vztahy mezi různými zájmovými skupinami a státem. (Ochrana 2010) Hlavní oblastí zkoumání je typologie sítí (a jejich struktur) v subsystémech veřejných politik. (Adam / Kriesi 2007)

Další dimenzí je chápání teorie sítí jako nové formy vládnutí. Liší se od hierarchického uspořádání státu, i horizontálně uspořádaného trhu. Je to specifická forma koordinace participujících aktérů, kteří jsou horizontálně uspořádaní, přesto jsou schopni prosazovat kolektivní zájmy a cíle (na základě sebeorganizace) jako u hierarchického uspořádání. (Raab, Kenis; In Ochrana 2010) Síť je zde chápána jako

„diskrétní forma vládnutí, a společně s trhem a hierarchií jako ideální typ koordinace“ (Raab/Kenis 2007: 191) Vláda je tak konfrontována nejen s trhem a hierarchicky uspořádanými aktéry, ale právě i se sítěmi, které jsou nezávislé na vládním řízení. (Rhodes 1997, In Adam / Kriesi 2007)

Třetím přístupem k teorii sítí je pojetí jako interorganizační analýza. Ta je zaměřena na zkoumání struktur vztahů mezi jednotlivými politickými institucemi (spíše než na zkoumání vztahů jednotlivců). Z různých vztahů pak mohou plynout různé výstupy. (Rhodes 2006) Tento přístup však příliš neposkytuje náhled na původ sítí či jejich změny a dynamiku. (Adam / Kriesi 2007)

Teorie sítí je zaměřená na fázi nastolování agendy (spíše než na přijímání rozhodnutí). Klíčovými aspekty teorie sítí je distribuce moci a interakce uvnitř politického systému. Jaká je konfigurace a interakce koalic aktérů v rámci dané sítě veřejné politiky. V oblasti distribuce moci pak teorie zkoumá, jak je moc mezi aktéry strukturována (mezi několik málo aktérů, či rovnoměrněji). Tyto aspekty a jejich podoba je závislá jak na schopnostech aktérů, tak na typu systému veřejné správy v zemi (institucionální struktura). (Ochrana 2010)

Změna politiky v určité oblasti je silně ovlivněna charakterem sítě. *„Jestliže se jedná o síť, kde je moc koncentrována do jednoho místa (jeden aktér nebo koalice) a mezi aktéry / koalicemi panují konfliktní vztahy, tak existuje středně vysoká pravděpodobnost zásadní změny. Pokud se naopak aktéři v takové síti dokážou navzájem dohodnout, pak se předpokládá nízký až střední potenciál ke změně inkrementálního rázu.“* (Ochrana 2010: 82)

Základními poznatky, z kterých teorie politických sítí vycházejí, je okruh problémů, který může být řešen (nejen problémy formulované formálními institucemi, ale jakákoliv aktivní kooperace a participace více aktérů na relevantním problému) a jací aktéři by problémy měli řešit (formální instituce a jejich definice a řešení problému nemusí mít nutně větší váhu než definice problému aktérů či jejich seskupení méně organizovaných a strukturovaných). Síť lze vidět jako instituce, která mají „určitá pravidla vymezující/omezující rozhodovací prostor a činnosti účastnících se aktérů“. (Potůček, Vass, Kotlas 2010: 57)

Na síť tvorby politik navazují teorie power dependence či teorie racionální volby. První přístup chápe síť jako vztahy založené na zápasu mezi jednotlivými organizacemi o získání výhod či distribuci zdrojů. Druhý přístup vysvětluje síť jako

specifické vazby ve struktuře vlády a ostatních aktérů. Sítě jsou tak jedním z typů institucionálního nastavení, kde vazby jsou neformální, přesto s odsouhlasenými pravidly a preferencemi. (Rhodes 2006)

Analýza politických sítí je tak zaměřena na to, „*jak sítě omezují participaci v politickém procesu, rozhoduje, jaké problémy budou zahrnuty či vyloučeny z politického jednání, formuje chování aktérů skrze nastavená pravidla ‚hry‘, upřednostňuje určité zájmy, zastupuje soukromou vládu pro veřejnou odpovědnost.*“ (Rhodes 2006: 436)

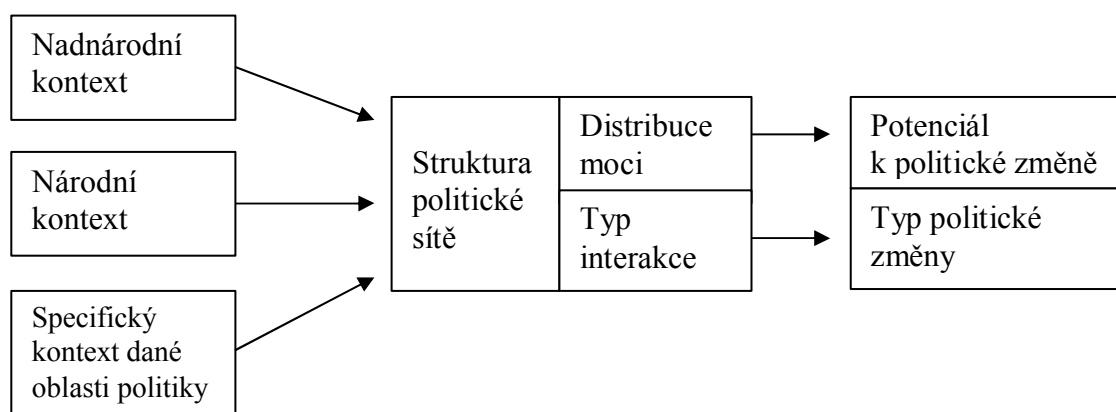
Z výše zmíněného vyplývá, že sítě jako forma vládnutí i jako způsob prosazování zájmů mohou mít pozitivní důsledky pro fungování společnosti, pro rozvoj sociálního kapitálu. Frič (2008) nicméně upozorňuje i na negativní stránky neformálních sítí. Na příkladu postkomunistických evropských zemí ukazuje, jak fungování sítí v dobách socialismu (sítě známosti při řešení jakýchkoliv problémů) může po přechodu k demokracii vést k udržování statu quo. Tzn., že sítě stojí ve stínu formálních organizací, které oslabují a mohou podporovat korupci a klientelismus skrze prosazování svých partikulárních skupinových zájmů.

Široké pojetí sítí zahrnuje různé pojmosloví (koncepty). (Rhodes 2006) Jedním z nich jsou i komunity tvorby politik (policy community). Tyto komunity jsou typické pevnějšími vazbami mezi členy a také stejnými názory či zájmy v určité oblasti politiky. Funguje zde také určitý hierarchický řád mezi participujícími skupinami a také mají tyto komunity loajální členy. (Rhodes 2006) Sítě dle Wilkse a Wrighta (1987 In Miller / Demir 2007) tvoří spojnici mezi jednotlivými politickými komunitami. Stejně jako u sítí lze nalézt i u těchto komunit jak pozitivní pohled na komunity, tak i negativa, která se mohou vyskytnout. Specializované komunity mohou podporovat politický proces a implementaci dané politiky skrze odborné informace, schopnost kooperace a komunikace. Zároveň je však negativem jejich uzavřenost a možné prosazování zájmů na úkor veřejného zájmu. (Miller / Demir 2007)

Mezi další koncepty spadající po teorii sítí lze zařadit také sítě problémů, železné trojúhelníky, politické subsystemy, epistemické komunity. (Rhodes 2006) Právě sítě problémů leží na opačné straně v rámci blízkosti vztahů (ve srovnání s komunitami tvorby politik). Typické jsou volnými vztahy založenými na konfliktu a hledání konsenzu skrze konzultace, a také širokým polem participantů. Sítě tvorby politik tak leží v rozpětí těchto dvou krajních oblastí. (Rhodes 2006)

V diplomové práci bude na teorii sítí nahlíženo z hlediska zkoumání typologie sítí (a jejich struktur) v subsystémech veřejných politik. Strukturu sítí ovlivňuje typologie politického systému v dané zemi (národní kontext sítí) a také specifika politiky dané sítě (pobídky, zdroje, očekávání) či situační kontext, který může mít vliv na změnu v politické síti. V závislosti na struktuře sítí můžeme identifikovat různé varianty distribuce moci a různé typy interakcí. Tyto dvě proměnné pak ovlivňují změnu v politice – skrze ně můžeme vysvětlit typ změny či potenciál pro změnu. (Adam / Kriesi 2007)

Graf č. 1: **Struktura politických sítí**

Zdroj: Adam / Kriesi 2007: 148

Tabulka č. 1: **Potenciál a typ politické změny**

Distribuce moci	Typ interakce		
	Konflikt	Vyjednávání	Kooperace
Koncentrace	Průměrný potenciál pro prudkou (mnohonásobnou) změnu	Nízký až průměrný potenciál pro inkrementální změnu	Nízký potenciál pro změnu – zachování statu quo
Fragmentace	Vysoký potenciál pro prudkou (mnohonásobnou) změnu	Průměrný až vysoký potenciál pro inkrementální změnu	Nízký až průměrný potenciál pro změnu – zachování statu quo

Zdroj: Adam / Kriesi 2007: 145

Na základě takto strukturované analýzy poté můžeme vyvozovat, které sítě mohou podporovat politický proces, jeho legitimitu a efektivnost v tvorbě politiky. (Börzel 1998, In Adam / Kriesi 2007)

4.5 Shrnutí teorií a návaznost na koncept komunitního plánování

Všechna teoretická východiska byla vymezována s ohledem na obecnější koncept, který prostupuje celou práci. Tím je koncept komunitního plánování.

V souvislosti s občanskou společností zmiňuje Úlehla (2002: 5) hledisko komunitního plánování jako „participace veřejnosti na demokratickém rozhodování“. Komunitní plánování popisuje jako „aktivní úsilí obce o dlouhodobé a průběžné zapojování veřejnosti do řízení záležitostí komunity, rozhodování o nich a jejich plánování“. (Úlehla 2002: 1) Komunita obce je chápána jako legitimní subjekt plánování a rozhodování. Přispívá k tomu i schválení Evropské charty místní samosprávy Českou republikou v roce 1998, která uplatňuje principy subsidiarity, decentralizace a autonomie samospráv a podporuje tak i právo občanů podílet se na plánování a rozhodování na místní úrovni. (Kunc, Linek 2005)

Komunitní plánování tak poskytuje „ideální prostor pro naplnění podstaty zastupitelské demokracie - být službou občanům“. (Úlehla 2002 : 2) To potvrzuje i příručka MPSV (2002), která o komunitním plánování mluví jako o výrazném posilovací principů zastupitelské demokracie. Neplatí to však jen pro místní (obecní) úroveň, ale i regionální (krajskou) a státní úroveň, které na základě zapojení klíčových jedinců a jejich aktivit naplňují princip skladebnosti (Obr. č. 1) a tím i celkovou smysluplnost komunitního plánování.

Občanská společnost a plánování sociálních služeb jsou propojeny i z hlediska organizací občanské společnosti. Nestátní neziskové organizace v České republice, angažující se v sociální oblasti, jsou na základě výsledků výzkumného projektu Vajdové (2004) považovány za nejvíce aktivní a úspěšné v ovlivňování veřejné politiky.

Decentralizační a dekoncentrační akty v rámci veřejné správy přispěly mimo jiné k rozvoji komunitního plánování v oblasti sociálních služeb. Zřízením krajů, zrušením okresů a zavedením obcí I., II. a III. stupně došlo k přesunu větší odpovědnosti i za sociální služby a jejich fungování v rámci kraje i obcí. Tyto povinnosti upravují zákony o obcích (č. 128/2000 Sb.) a o krajích (č. 129/2000 Sb.) a zákon o sociálních službách

(č. 108/2006 Sb.). Ministerstvem práce a sociálních věcí bylo navrženo v oblasti sociálních služeb a jeho plánování využívat metody komunitního plánování, zároveň také v počátcích MPSV obce a kraje podporovalo v zavádění metody (finančně i metodicky). (Vláda ČR 2004)

Komunitní plánování již principiálně na základě svých východisek eliminuje byrokratické prvky vládnutí. Je založeno na spolupráci, kooperaci, dialogu zúčastněných stran, které jsou si rovnocennými partnery, nikoliv na standardizovaném rozhodování shora a neosobním přístupu. (Zatloukal 2008) Přesto však obec, svazek obcí či kraj často působí v komunitním plánování jako iniciátor a koordinátor celého procesu plánování, což může mít své klady i zápory. Bez politické podpory významnějších změn v komunitě nelze dosáhnout (Zatloukal 2008), proto pokud je obec či kraj, či další zadavatelé sociálních služeb nakloněni této metodě, existuje velká pravděpodobnost, že proces se zdárně rozběhne a bude fungovat. Na druhou stranu to může posilovat moc této skupiny oproti ostatním participujícím členům a nastolovat hierarchické uspořádání.

V otázce byrokratizace je vhodné zmínit i samotný zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a jeho novelu. Úprava paragrafů ohledně povinnosti, respektive dobrovolnosti zpracovávat komunitní plány mohla ovlivnit samotný proces plánování. Toto hledisko bude dále rozpracováno ve výzkumné části práce.

Jak již bylo řečeno, komunitní plánování je proces, založený a odpovídající úrovni a způsobu komunikace mezi zainteresovanými jedinci na místní úrovni, ale i na spolupráci a kooperaci s úrovní krajskou, popřípadě státní. Interakce závisí na již vytvořených či nově vznikajících sítích (vztazích) v dané oblasti, na umění zapojit všechny důležité aktéry. Zatloukal (2008) přímo mluví o „stakeholders“, kteří mají v komunitě vliv a jejichž zapojení do procesu je nezbytné.

Všechny tyto vazby a vztahy mezi teoriemi a komunitním plánováním jsou zkoumány v rámci celé práce.

5. Metodologie a zdroje dat

Diplomová práce je exploračního charakteru vycházející z kvalitativního přístupu. Dokument pracuje s výzkumným designem případové studie v návaznosti na cíle práce a teoretická východiska. Zkoumanými případy jsou situace v Libereckém kraji v oblasti plánování sociálních služeb před a po přijetí novely č. 206/2009 Sb. (zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách). Časový úsek „před přijetím novely“ je ohraničen uvedením zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platnost (1. 1. 2007). Úsek „po přijetí novely“ začíná uvedením novely č. 206/2009 Sb. v platnost (1. 8. 2009) do současnosti. Situací v Libereckém kraji jsou pak myšleni aktéři, kteří se nějakým způsobem v problematice plánování sociálních služeb (či sociálních služeb) angažují.

Případová studie se využívá zejména v případech, kdy se snažíme porozumět určitému (současnému) tématu, případu v celé jeho komplexitě. (Jelínková 2011) Jinými slovy, vybrané případy jsou zkoumány do hloubky a v rámci celkového kontextu, speciálně když „vazby mezi zkoumaným jevem a kontextem nejsou zřejmé“. (Yin 2009: 18) Tato definice odpovídá vymezení problematiky diplomové práce, kdy cílem práce je objasnit kooperaci mezi třemi úrovněmi plánování sociálních služeb na základě novelizace zákona o sociálních službách. Není však zřejmé, nakolik kooperaci ovlivnila samotná novela, a nakolik byly zásadní ostatní vnější či vnitřní vlivy (kontext).

Dle rozdělení Yina (2009) se jedná o vysvětlující případovou studii. Snahou je vysvětlit „předpokládané příčinné vztahy v reálných (*real-life*) situacích (intervencích)“. (Yin 2009: 19) Dochází tak k ověřování, vyvracení či modifikaci informací, se kterými do výzkumu vstupujeme, či zjišťování nových souvislostí, které pak v důsledku vedou k lepšímu porozumění zkoumanému jevu. (Jelínková 2011)

Z povahy případové studie také vyplývá nutnost kombinace metod sběru dat, aby byla postihnuta komplexita problému. (Jelínková 2011) K dosažení úspěšné případové studie je vhodné zvažovat co nejširší pole metod a technik sběru dat. (Yin 2009) Yin (2009) popisuje šest základních zdrojů důkazů, které jsou běžně užívány v případových studiích. Patří mezi ně: dokumenty, archivní záznamy, rozhovory, přímé pozorování, zúčastněné pozorování, fyzické artefakty. Stake (1995: 114) dodává, že využívání více přístupů v jedné studii může osvětlit či anulovat některé cizí vlivy. Důležitá je také triangulace získaných dat, kdy z různých zdrojů (na základě různých

technik sběru) data shromažďujeme a potvrzujeme stejný výsledek u určitého jevu. Zkoumaná fakta jsou tak podpořena více než jedním zdrojem. (Yin 2009)

Pro potřeby diplomové práce je dále provedena analýza aktérů. Aktéry jsou označováni všichni jedinci, skupiny či organizace, které „*mají zájem a potenciál ovlivňovat jednání a cíle organizace, plánování nebo politické směřování*“. (Mason / Mitroff 1981; Crosby 1992; Walt 1994; In: Brugha / Varvasovszky 2000a: 239) Cílem analýzy aktérů je pak „porozumění těmto aktérům – jejich chování, záměrům, vzájemným vztahům a zájmům a také posuzování vlivu a zdrojů, které přinášejí do politického rozhodování či procesů implementace“. (Brugha / Varvasovszky 2000b: 338)

Při realizaci analýzy jsou kladeny otázky na pozice, zájmy, vliv, vzájemné vztahy, sítě a jiné charakteristiky aktérů, s odkazem na jejich minulé a současné pozice a jejich budoucí potenciál. (Lindenberg / Crosby 1981; Freeman 1984; Blair et al. 1990; In: Brugha / Varvasovszky 2000a: 239)

Slabým místem analýzy aktérů je možná nestabilita aktérů, jejich jednání, zájmů apod., které jsou ovlivňovány různými vlivy. Zejména v politickém procesu dochází k vývoji, změnám, které pak mohou snižovat relevanci analýzy. Doporučením Brugha a Varvasovszkého (2000a) je tak analýzu provádět pouze v kratším časovém úseku a zjištění okamžitě zveřejňovat.

Veselý (2009) rozlišuje analýzu aktérů na výzkumnou a tzv. rychlou. Z názvu lze vyvodit, že rychlou analýzu lze provést s nižšími náklady a v kratším časovém úseku než výzkumnou analýzu aktérů, která má podobu hloubkového kvalitativního výzkumu trvajícího i několik měsíců. V diplomové práci bude využita méně náročná rychlá analýza aktérů.

Oblastí, ve které jsou aktéři nějakým způsobem zainteresováni, je zvoleno plánování sociálních služeb. S ohraničením událostí od přijetí zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách po současnost (se zahrnutím novelizace zákona). Pro hlubší analýzu vztahů mezi jednotlivými aktéry je pak využita teorie sítí. Provedená rychlá analýza aktérů tak směřuje k identifikaci aktérů a jejich pozic s ohledem na vymezenou část politiky sociálních služeb.

Prvním krokem v analýze je identifikace všech aktérů či zájmových skupin ve zkoumané oblasti. (Start / Hovland 2004) K tomu byla využita metoda brainstormingu

a také analýza dokumentů. Na základě těchto dat jsem aplikovala metodu analýzy aktérů, která je podpořena teorií sítí. K potvrzení a prohloubení validity jsem využila techniky polostrukturovaných rozhovorů s klíčovými aktéry komunitního plánování sociálních služeb v Libereckém kraji: zástupci obcí, kteří se podílejí na komunitním plánování sociálních služeb, se zástupci Krajského úřadu Libereckého kraje pro oblast komunitního plánování (a dále s radním pro sociální oblast v Libereckém kraji a konzultační firmou LB plán, s.r.o.) a v neposlední řadě se zástupcem MPSV, který se věnuje oblasti komunitního plánování. Také byl proveden jeden fokusní skupinový rozhovor s krajskými koordinátory sociálních služeb Libereckého kraje.

5.1 Získávání dat

Téma diplomové práce jsem zvolila s ohledem na předchozí bakalářskou práci, která byla zaměřena na plánování sociálních služeb metodou komunitního plánování. Konkrétně byl analyzován jeden komunitní plán na území Libereckého kraje. V diplomové práci jsem proto vycházela částečně z literatury již nastudované v minulosti. Jednalo se zejména o metodické příručky a koncepční dokumenty MPSV a ostatních aktérů (zejména neziskových organizací) věnujících se podpoře komunitního plánování. Důležitým zdrojem k získání informací koncepčního rázu týkající se aktivit Libereckého kraje byla uskutečněná praxe v rámci studia. Ta probíhala na Krajském úřadě Libereckého kraje, oddělení plánování a financování sociálních služeb a umožnila mi lépe se zorientovat v aktivitách kraje, v krajských dokumentech, a také mi pomohla získat důležité kontakty a informace. Bylo mi umožněno uskutečnit fokusní rozhovor s krajskými koordinátory (celkem sedm) a manažerem IP3 a vedoucí oddělení. Tento rozhovor se stal výchozím pro ostatní rozhovory, jelikož nastínil celkově problematiku plánování v Libereckém kraji, její přínosy, problémy a témata, která nejvíce koordinátoři i zástupci Libereckého kraje řeší.

Celkem jsem provedla sedm polostrukturovaných rozhovorů plus jeden již zmíněný fokusní rozhovor (viz Tabulka č. 2). Ke každému rozhovoru jsem měla připravené okruhy témat, které se vztahovaly k cílům diplomové práce (viz Příloha č. 3). Tyto okruhy se pak mírně odlišovaly v závislosti na pozici daného respondenta. Tematické oblasti pak byly rozpracovány do podbodů, které určovaly směřování rozhovoru, a mohly být dále případně rozvíjeny. Tím došlo k eliminaci opomenutí

důležitých poznatků respondentů. Témata byla probírána postupně, či v návaznosti na výpovědi respondenta, případně se k nim opětovně vracelo a probíraly se další aspekty tématu tak, aby všechny dílčí oblasti byly zcela vyčerpány.

Respondenty jsem vybírala na základě potřeby zahrnout do vzorku všechny tři stupně vládnutí (státní, krajská, místní úroveň), a dále jsem vzorek rozšířila o soukromou firmu LB plán, s.r.o., která plnila konzultační funkci Libereckému kraji při zpracování střednědobých plánů i místní úrovni při zpracování komunitních plánů. Fokální rozhovor byl proveden z důvodu lepšího pochopení práce krajského úřadu, práce samotných koordinátorů a jejich vztahu k území, a celkového nastínění problematiky. Tři samosprávné celky (ORP) byly vybrány na základě odlišnosti vývoje v procesu plánování – Jilemnicko je jedním z prvních území, kde bylo zahájeno komunitní plánování v Libereckém kraji, Jablonecko je jediné území, které má ve struktuře města již fungující pozici městského koordinátora plánování a Tanvaldsko je naopak území, které začalo plánovat až na základě iniciativy kraje, a proces byl zahajován s problémy. Tyto informace jsem získala na základě informací z Krajského úřadu.

Všechny rozhovory byly nahrávány a trvaly přibližně tři čtvrtě hodiny. Všichni respondenti souhlasili s využitím získaných informací pro potřeby diplomové práce. Část respondentů souhlasila s uveřejněním jména, část však byla proti. Na základě potřeb diplomové práce jsem však zhodnotila, že k dostatečné znalosti respondentů poslouží uveřejnění jejich pracovní pozice.

Doplňujícími technikami výzkumu, které jsem využila, bylo telefonické a emailové dotazování vytipovaných poskytovatelů sociálních služeb na území Libereckého kraje. Na základě Katalogu poskytovatelů sociálních služeb jsem vybrala organizace, které se vyznačovaly větším počtem klientů, či větším územím, na kterém poskytovaly své služby. Dále jsem také uplatnila hledisko odlišnosti poskytovaných služeb, aby byly zahrnuty služby různého druhu. Z celkového počtu deseti oslovených organizací (nejprve e-mailem, v případě žádné odpovědi jsem organizace kontaktovala telefonicky) jsem získala pět výpovědí, které mi napomohly k dokreslení situace v oblasti plánování sociálních služeb z pohledu dalšího aktéra. Otázky, které jsem zasílala organizacím (či se dotazovala telefonicky) jsou vloženy v Příloze č. 4.

Dále jsem se zúčastnila tří schůzek odborných pracovních skupin (nejnižší úroveň v plánovacích procesech), kde ve spolupráci s krajským koordinátorem probíhal

monitoring priorit navržených v aktuálních komunitních plánech tak, aby mohl být vytvořen akční plán na následující rok. Tato přímá pozorování přímo v práci využita nejsou, nicméně mi pomohla lépe pochopit práci v oblasti komunitního plánování na místní úrovni.

Všechny rozhovory jsou využity ve výzkumné části práce, kde jsou zpracovány formou citací či parafrází. Využity byly i pro analýzu aktérů a stanovení matice jejich postoje, vlivu a zájmu na dané problematice.

Tabulka č. 2: **Seznam respondentů**

	Pozice respondenta	Datum rozhovoru
1.	Fokusní rozhovor (7 zástupců koordinátorů, manažerka projektu IP3, manažerka Krajské koordinační skupiny, vedoucí oddělení plánování a financování sociálních služeb)	27. 4. 2012
2.	MPSV ČR – Odbor sociálních služeb a sociální práce	5. 12. 2012
3.	Vedoucí oddělení plánování a financování sociálních služeb (Krajský úřad Libereckého kraje)	20. 12. 2012
4.	LB plán, s.r.o.	20. 12. 2012
5.	Samospráva ORP Jilemnice	7. 1. 2013
6.	Samospráva ORP Jablonec n. N.	11. 1. 2012
7.	Samospráva ORP Tanvald	11. 1. 2013
8.	Radní pro sociální oblast pro Liberecký kraj (2008-2012)	12. 2. 2013

Zdroj: vlastní zpracování

6. Popis činností, kompetencí, povinností obcí, krajů a státu v oblasti plánování sociálních služeb dle platné legislativy

Obce, kraje i stát jsou součástí státní správy. Přímou státní správu zahrnuje hlava státu, vláda, ministerstva, jiné ústřední orgány (podřízené vládě či ministerstvům), územní odborné úřady, veřejné sbory. Nepřímou státní správu (přenesenou působnost státu) obecní úřady, pověřené obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, jiné úřady obcí a krajů (př. regiony soudržnosti). Dále existuje samospráva, která může být územní (obecní, krajské zřízení) a zájmová/profesní. Pod kategorií ostatní veřejná správa je důležité zmínit svazky obcí. (Hendrych 2003)

Legislativní zakotvení obcí, krajů a státu (orgánů státu) zahrnuje:

- Ústava ČR – 1/1993 Sb.
- Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích.

Nejvyšší představitel země – prezident České republiky, má co se týče rozhodovacích pravomocí v oblasti plánování sociálních služeb spíše malý vliv. Významnější je Vláda ČR, jako představitel výkonné moci s pravomocí podávat návrhy zákonů. Důležitou funkci plní vláda také při návrzích státního rozpočtu na následující roky. (Hendrych 2003) V těchto všech činnostech se odráží politika a směřování dané vlády, na jaké oblasti klade důraz, nebo naopak které oblasti budou přehlíženy.

Činnost jednotlivých ministerstev a jejich povinnosti upravuje zákon č. 2/1969 Sb. Ministerstva pracují na návrzích zákonů spadající pod jejich působnost, připravují podklady pro zpracování státního rozpočtu, vyměňují si navzájem informace a získávají je i od nižších úrovní státní správy na základě žádosti či povinnosti daného úřadu. Vydávají také vyhlášky a opatření. Činnost ministerstev řídí, kontroluje a sjednocuje Vláda České republiky. (Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, § 23-28)

Pro diplomovou práci je nejdůležitější Ministerstvo práce a sociálních věcí, jehož oblast působnosti upravuje § 9 zákona č. 2/1969 Sb. Jako samostatná rozpočtová organizace podřízená tomuto ministerstvu je pak Česká správa sociálního zabezpečení (správní úřad s celostátní působností). (www.cssz.cz)

Činnost MPSV v oblasti sociálních služeb a jeho plánování upravuje § 96 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Ministerstvo řídí a kontroluje výkon státní správy v oblasti sociálních služeb, zpracovává střednědobý plán rozvoje sociálních služeb, spolupracuje s Ministerstvem vnitra při optimalizaci dostupnosti místních veřejných služeb. Dále provádí inspekci poskytování sociálních služeb u poskytovatelů, jejichž zřizovatelem či zakladatelem je kraj.

Obce a kraje pak disponují přenesenou a samostatnou působností. Obcím je výkon státní správy (přenesená působnost) delegován v určité míře. Buď výkon státní správy vykonávají obecní úřady, pověřené obecní úřady či obecní úřady obcí s rozšířenou působností (tzv. malé okresy). Kontrolním orgánem pro oblast přenesené působnosti je krajský úřad.

Důležitý je § 7 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, který definuje právo obcí na vlastní samosprávu. Do samostatné působnosti obce patří spravování záležitostí, které jsou v zájmu obce a jejích občanů, pokud nejsou svěřeny zákonem krajům nebo pokud nejde o výkon v přenesené působnosti, a dále záležitosti, které do samostatné působnosti obce svěří zvláštní zákon. (Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích; § 35, odst. 1) Kontrolním orgánem pro oblast samostatné působnosti obcí je Ministerstvo vnitra.

Obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu pečuje v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Jde především o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku. (Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích; § 36, odst. 2)

Obce mohou v rámci své působnosti vytvářet tzv. svazky obcí. Tato seskupení založená na spolupráci v určitých oblastech se velmi dobře dají uplatnit i v sociální oblasti a i s obcemi jiných států. Příkladem může být Euroregion Nisa (sdružení českých, polských a německých obcí) či svazek obcí Novoborsko, který v rámci této oblasti zpracovává komunitní plán sociálních služeb.

Obec, jak již bylo výše zmíněno, vytváří vhodné podmínky pro své občany

a zohledňuje jejich potřeby v oblasti sociální péče. Potřeby aktivně zjišťuje a zároveň informuje o možnostech a způsobech poskytování sociálních služeb na svém území. Dále § 94 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách blíže vymezuje spolupráci obcí s krajem a poskytovateli sociálních služeb a také možnost zpracovávat střednědobý plán rozvoje sociálních služeb.

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností zabezpečují gesci příspěvků na péči (řízení o příspěvku, výplatu, kontrolu) a dále v sociální oblasti plní zejména zprostředkovatelskou funkci zákonem vymezeným osobám.

Kraj při výkonu samostatné působnosti spolupracuje s obcemi, do jejich působnosti však zasahovat nesmí. Při opatřeních kraje dotýkajících se obcí je kraj povinný tato opatření s obcemi předjednat. (Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích; § 14, odst. 4) Kraj s ostatními kraji či obcemi může spolupracovat i na základě smlouvy. (Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích; § 24)

Obecným úkolem kraje je všestranně rozvíjet své území a pečovat o potřeby svých občanů. (Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích; § 1) Z této obecné definice vyplývá i zaměření kraje na sociální oblast - poskytování sociálních služeb občanům, informovanost o sociálních službách, plánování sociálních služeb, což konkrétně popisuje § 95 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

V oblasti sociálních služeb krajský úřad vede registr poskytovatelů sociálních služeb, zároveň zajišťuje sociální služby pro osoby, které jsou z důvodu ukončení poskytování užívané sociální služby ohroženi na svých právech či zájmech a nejsou schopni zajistit si jinou sociální službu. Dále koordinuje poskytování sociálních služeb osobám, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby. Toto poskytování sociálních služeb krajský úřad realizuje vždy za pomoci obecních úřadů s rozšířenou působností.

7. Analýza komunitních plánů obcí v Libereckém kraji

Jak již bylo popsáno výše, v Kapitole č. 2.2, na území Libereckého kraje se nachází celkem 215 obcí, z toho 21 obcí II. stupně (obce s pověřeným obecním úřadem) a 10 obcí III. stupně (obce s rozšířenou působností). Nejprve budou popsány obce a jejich komunitní plány, kde se plánovalo již před přijetím novely č. 206/2009 Sb., tj. před rokem 2009, a dále budou zhodnoceny plány obcí, kde byl proces plánování sociálních služeb zahájen později.

Po roce 2009 v oblasti sociálních služeb začal aktivně participovat Krajský úřad Libereckého kraje, který zrealizoval důležité projekty, ovlivňující komunitní plánování v kraji. V Kapitole č. 7.2.1 jsou tyto aktivity blíže popsány.

7.1 Komunitní plánování v obcích Libereckého kraje do roku 2009

Dle dokumentu MPSV, které seznam plánujících obcí vydalo ke 12. 1. 2010, komunitně plánovaly všechny obce III. stupně a 11 obcí II. stupně. Seznam však obsahuje nepřesnosti, které jsem srovnávala s dokumentem Libereckého kraje analyzujícím a mapujícím stav procesu komunitního plánování sociálních služeb v Libereckém kraji. Zde hodnocení zjištěných dat probíhalo také přibližně do konce roku 2010 (vydání dokumentu 2/2011). Dále jsem informace získávala z internetových zdrojů obcí, které se však ukázaly v mnohém nedostačující a některé základní informace na webových stránkách obcí chyběly úplně.

Pro vytyčené období od roku 2000, kdy bylo komunitní plánování sociálních služeb v České republice spuštěno, do poloviny roku 2009, kdy vstoupila v platnost novela č. 206/2009 Sb. (1. 8. 2009) zpracovalo komunitní plány celkem 7 obcí III. stupně a 4 obce II. stupně. Následující tabulka shrnuje aktivity všech obcí v oblasti plánování sociálních služeb v Libereckém kraji.

Tabulka č. 3: **Obce Libereckého kraje komunitně plánující, do roku 2009**

Obec / Region	Území KP	Stav KP
Jilemnicko	Jilemnice (III. stupně), Rokytnice n. J. (II. stupně), + spádové obce	Schválen 2007
Semilsko	Semily (III. stupně), Lomnice n. P. (II. stupně), + spádové obce	Schválen 2007
Turnovsko	Turnov (III. stupně) + spádové obce	Schválen 2007
Česká Lípa	III. stupně	Schválen 2006
Hrádek nad Nisou	II. stupně	Nevydán, sociální oblast zpracována do rozvojového plánu města
Liberec	III. stupně	Schválen 2006
Novoborsko	Nový Bor (III. stupně), Cvikov (II. stupně), + spádové obce	Schválen 2006
Jablonec nad Nisou	III. stupně	Schválen 2008
Český Dub	II. stupně	2007 dotazníkové šetření, priority zpracovány do rozvojového plánu města
Hodkovice nad Mohelkou	II. stupně	Neúspěšné dotazníkové šetření v roce 2008, proces pozastaven
Mimoň	II. stupně	Schválen 2008
Doksy	II. stupně	Zpracována pracovní verze pro období 2008-2013, do roku 2009 KP nevydán
Frýdlantsko	Frýdlant (III. stupně), Nové Město pod Smrkem (II. stupně), + spádové obce	2008 přípravné aktivity pro KP (pouze Frýdlant), podzim 2009 zahájeny schůzky pracovních skupin (Frýdlantsko)

Chrastava	II. stupně	2008 zmíněna potřeba plánovat sociální služby, potřeby zakomponovány do plánu rozvoje města
Jablonné v Podještědí	II. stupně	2008 schválen záměr vypracovat KP, aktivity v přípravné fázi utlumeny

Zdroj: vlastní zpracování

Komunitní plánování sociálních služeb v České republice začíná být podporováno Ministerstvem práce a sociálních věcí od roku 2000, kdy byl spuštěn pilotní projekt komunitního plánování na Písecku. (MPSV 2005) Od roku 2003 se k podpoře této metody připojil i Liberecký kraj, který vytvořil pilotní projekt pro komunitní plánování v obcích Libereckého kraje. Do něj byly zapojeny tři regiony (ORP): **Jilemnicko, Semilsko a Turnovsko**. V regionu Jilemnicko byla zahrnuta i obec II. stupně Rokytnice nad Jizerou, v regionu Semilsko pak obec II. stupně Lomnice nad Popelkou. Podpora Libereckého kraje spočívala zejména v poskytování informací o principech, smyslu komunitního plánování, vzdělávání odborníků (metodiků a regionálních koordinátorů) a také v zajišťování metodické podpory. Cílem bylo také následné postupné rozšiřování metody do ostatních obcí. (Benešová 2003)

Liberecký kraj od této doby zohledňuje sociální oblast ve svých rozvojových programech. V dokumentu „Program rozvoje Libereckého kraje na období 2004-2006“ je v oblasti lidských zdrojů mimo jiné popsán cíl dosáhnout kvalitních a dostupných sociálních služeb a podpora a propagace metod komunitního plánování u obcí III. stupně a přirozených mikroregionů, a dále využití této metody na krajské úrovni spolu s vytvořením krajské koordinační skupiny. Zároveň je z dokumentu patrné zacílení do budoucna, kdy kraj pro vytvoření svého plánu (a určení priorit) bude nutně potřebovat i zpracované komunitní plány obcí, měst a regionů. Tato potřeba je spojována i s financováním sociální oblasti na základě těchto dokumentů a získávání dotací z evropských fondů. (Program rozvoje Libereckého kraje 2004-2006, 2004)

Zmíněné tři regiony při plánování sociálních služeb vycházely ze zpracované sociodemografické analýzy uskutečněné v roce 2003 Technickou univerzitou v Liberci. V roce 2006 byl pak proces tvorby komunitního plánu fakticky zahájen získáním dotace z Evropské unie (v rámci Společného regionálního operačního programu) na rozvinutí procesu komunitního plánování v řešených územích. Byl vytvořen manažerský tým

a pracovní skupiny dle zaměření na určité cílové skupiny osob. (Fokus Turnov / Město Turnov 2007)

Obecně jsou tyto tři komunitní plány charakteristické velkou diverzitou ve struktuře komunitního plánu. Proces plánování byl také ovlivněn faktem, že zákon o sociálních službách vstoupil v platnost až v roce 2007, kdy již pracovní skupiny aktivně fungovaly a definovaly priority ve své oblasti. Důležitým výstupem procesu plánování bylo vydání Katalogu sociálních služeb tří regionů, který uspokojil poptávku po zvýšení informovanosti o sociálních službách, definovanou na základě sociodemografické analýzy.

Z hlediska současné datové struktury, vymezené Krajským úřadem Libereckého kraje na základě vytvořené metodické příručky a metodiky zpracované MPSV, komunitní plány obsahovaly mnohé nedostatky. Na příkladu regionu Jilemnicko (dle analýzy bakalářské práce) zmíním například nedostatečnou práci s vymezením priorit rozvoje – proč má služba vzniknout, kdo a na jakém místě ji bude provozovat, jaké budou finanční náklady, v jakém časovém horizontu je možné službu zřídit. Celkově plán působil neuspořádaně a chyběly zde důležité odkazy či kontakty. (Fischerová 2010)

Pokud bych se zaměřila na kooperaci mezi plánujícími obcemi a krajem, Krajský úřad Libereckého kraje zajistil třem pilotním regionům (a zároveň zástupcům Libereckého kraje) vzdělávací program zaměřující se na osvojení teoretických znalostí a praktických dovedností tak, aby bylo možno v těchto městech zahájit proces komunitního plánování. (Fokus Turnov / Město Jilemnice 2007) V průběhu procesu plánování však podpora či spolupráce s krajem není zmíněna. Potvrzuje to i sdělení respondentky účastnící se plánování na Jilemnicku, která považovala aktivitu kraje za „střední“, kdy sice kraj spolupracoval na začátku a splnil své závazky, nicméně počátky využívání metody komunitního plánování to byly i pro kraj a ten se angažoval více až v pozdější době. (Fischerová 2010)

Liberecký kraj v roce 2003 ve spolupráci s MPSV uspořádal konferenci „Komunitní plánování sociálních služeb a Evropský sociální fond“, kde zazněly informace o již probíhajícím komunitním plánování sociálních služeb v Ústí nad Labem (již od roku 1998), Královéhradeckém kraji a zejména kraji Libereckém (pilotní projekt). Dále byly předneseny možnosti využívání zdrojů ESF při financování komunitního plánování a sociálních služeb a podány informace o komunitním plánování v evropském kontextu. (Liberecký kraj 2003) Úsilí Libereckého kraje o zahájení

diskuze na dané téma tak vyjadřovalo jeho pozitivní přístup k věci a předpokládalo budoucí aktivitu v oblasti.

Dalšími regiony, které se v průběhu roku 2003 připojily do vzdělávacího programu o komunitním plánování sociálních služeb, byly Českolipsko (obec III. stupně) a Hrádecko (obec II. stupně). (Liberecký kraj 2003)

Konkrétně byl plánovací proces zahájen pouze v rámci města **Česká Lípa**, nikoliv v celém regionu. Na počátku roku 2004 byly vytvořeny pracovní skupiny, v roce 2005 byl vytvořen přípravný dokument pro komunitní plán a samotný komunitní plán byl schválen zastupitelstvem v červnu 2006. (Komunitní plán sociálních služeb města Česká Lípa 2006)

Komunitní plán je kvalitně strukturován, u popsanych priorit je definovaný výchozí stav, čeho má být dosaženo a kdo je odpovědným subjektem za realizaci priority. Snahou bylo i definovat finanční náročnost a časový horizont realizace. U zmíněných priorit všech pracovních skupin je poměr přibližně polovina priorit bez stanovené finanční a časové náročnosti a u poloviny je vše konkrétně definováno. Shrnuta je i oblast financování sociálních služeb na území města.

Každý rok pak bylo vyhodnocováno plnění priorit a v roce 2010 bylo vydáno konečné zhodnocení komunitního plánu, které se stalo podkladem pro tvorbu druhého, aktualizovaného komunitního plánu. Co se týče kooperace se spádovými obcemi na procesu vytváření komunitního plánu, či jakékoliv podpory ze strany kraje, nejsou zmíněny žádné informace.

Hrádek nad Nisou se jako obec II. stupně zapojila do procesu plánování stejně jako Česká Lípa – ve stejné období a zahrnovala návrhy pouze pro samotné město, nikoliv celou spádovou oblast. V průběhu roku 2004 došlo k identifikaci priorit a tvorbě plánu. Ve stejné době (podzim 2004) však byly zahájeny práce také na rozvojovém dokumentu Hrádek 2015, který zahrnoval i sociální oblast. Jelikož pracovní skupina v této oblasti byla stejná jako u komunitního plánování, došlo ke spojení obou plánovacích procesů a oblast sociálních služeb se stala součástí rozsáhlejšího rozvojového dokumentu, který byl vydán v roce 2006. (Komunitní plán mikroregionu Hrádecko-Chrastavsko 2012)

Přestože sociální sféra byla rozpracována provedenou SWOT analýzou, priority jsou pouze definovány, ale bez bližšího popisu, jejich realizace, finanční náročnosti apod. Z hlediska metody komunitního plánování tak byla sociální oblast redukována

pouze na základní informace a potřeby. Z veřejných informačních zdrojů také není dohledatelné, jak naplňování opatření projektu probíhalo.

Město **Liberec** začalo komunitně plánovat sociální služby v roce 2005, pouze v rámci obce III. stupně. V roce 2006 byl schválen 1. Komunitní plán sociálních služeb v Liberci na období 2006-2009. Od roku 2007 již probíhaly aktivity k aktualizaci plánu a v roce 2008 byl vydán aktualizovaný plán. Komunitní plán byl velmi dobře zpracovaný a i kladně hodnocený Krajským úřadem Libereckého kraje¹.

Aktivně se do plánování sociálních služeb zapojil i **Svazek obcí Novoborska**, který zahájil přípravy na konci roku 2004. Zahájení procesu iniciovalo město III. stupně Nový Bor, které nabídlo spolupráci i přilehlým obcím. Z obcí II. stupně se zapojil Cvikov a dále menší spádové obce. Na konci roku 2006 byla vytvořena a schválena finální verze plánu, v lednu 2007 byl komunitní plán distribuován a byl započat proces implementace opatření. K celému procesu bylo přizváno Centrum komunitní práce Ústí nad Labem, které patří k zásadním odborníkům v problematice komunitního plánování. Samotný dokument je tak strukturován dle metodik organizace a obsahuje téměř všechny náležitosti. Chybí pouze časový harmonogram naplňování jednotlivých opatření, který je zmíněn pouze obecně v úvodu dokumentu na celé plánovací období (2007-2013). (1. Komunitní plán sociálních služeb Svazku obcí Novoborska 2007)

Do pracovních skupin byly zapojeny i zástupci spádových obcí, lze se tedy domnívat, že byly vyslyšeny potřeby celého Svazku obcí Novoborsko. Zároveň byl tento region jediným, který v první vlně plánování vytvářel komunitní plán nejen pro svou obec.

Na konci roku 2006 tak bylo vytvořeno 6 komunitních plánů, čímž došlo k naplňování cílů Programu rozvoje Libereckého kraje 2004-2006. Ve stejném roce vznikla i Krajská koordinační struktura komunitního plánování, která však aktivně funguje až od roku 2009. (Program rozvoje Libereckého kraje 2004-2006, 2004) Dle slov respondentky z KÚLK bylo rozmezí let 2006 až 2009 přechodným obdobím, kdy struktura vznikala a uváděla se v činnost.

Počátky komunitního plánování v **Jablonci nad Nisou** se datují k roku 2003. Informační schůzka pro zájemce o metodě komunitního plánování a jeho využití

¹ Důvodová zpráva k 4. zasedání zastupitelstva města Liberce dne 24.4.2008
http://docs.liberec.cz/Odb_KT/podklady%20k%20projedn%C3%A1n%C3%AD%20na%20zastupitelstvu%20m%C4%9Bsta/2008/Podklady%20k%204.%20zastupitelstvu%20-%2024.%204.%202008/03._1._Komunitn__pl_n_soci_ln_ch_sl_u_eb_regionu_Liberec_na_obdob__2008-2013.pdf

proběhla na konci roku 2004. K odsouhlasení a přijetí metody zástupci města došlo v roce 2005, nicméně praktický počátek plánování nastal až v roce 2008. Od tohoto roku fungují pracovní skupiny, bylo provedeno dotazníkové šetření, byla zpracována sociodemografická analýza. V listopadu roku 2008 byl již komunitní plán schválen zastupitelstvem města. Od roku 2009 následuje implementační období. (I. Komunitní plán rozvoje sociálních služeb města Jablonce nad Nisou 2008)

Dokument je rozdělen na analytickou a návrhovou část, všechny oblasti jsou dopodrobna rozpracovány. Pozitivní aktem je i vytvoření akčního plánu pro rok 2009, kde byly stanoveny prioritní oblasti k implementaci.

V roce 2007 byly zahájeny přípravné fáze komunitního plánování v obcích II. stupně **Českém Dubu** a **Hodkovicích nad Mohelkou**. Český Dub ustanovil pracovní skupiny, definoval pravidla pro komunitní plánování (statut komunitního plánování, jednací řád) a provedl šetření v sociální oblasti a SWOT analýzu. Na základě dotazníkového šetření nebyly identifikovány zásadní neuspokojené potřeby v sociální oblasti, a „ostatní“ potřeby (služby nejen dle vymezení zákona o sociálních službách) byly zakomponovány do Programu rozvoje města Český Dub vydaného na konci roku 2007. (Komunitní plán obcí Podještědí 2011)

Hodkovice nad Mohelkou vytvořily pracovní skupiny, nicméně po neúspěšném opakovaném dotazníkovém šetření v roce 2008 proces plánování pozastavily. (Komunitní plán obcí Podještědí 2011)

Město **Mimoň** (obec II. stupně) vypracovalo komunitní plán v průběhu roku 2008 za metodické podpory soukromé firmy. V Akčním plánu města Mimoň na období 2009-2011 již bylo stanoveno plnění první priority v roce 2009. Byl také vydán Katalog poskytovatelů sociálních služeb pro Mimoň a okolí. Struktura a obsahové náležitosti dokumentu jsou na vysoké úrovni. (Komunitní plán města Mimoně období 2008-2013)

Město **Doksy** (obec II. stupně) v roce 2007 schválilo Základní listinu Komunitního plánování sociálních služeb Města Doksy pro připravovanou tvorbu komunitního plánu na období 2008-2013, zpracovalo dotazníkové šetření u obyvatel. Do roku 2009 však komunitní plán nebyl vydán. Dle analýzy zpracované pro Liberecký kraj dokument byl vytvořen a zpracován (pracovní verze), ale nevydán z důvodu chybějících finančních prostředků. (LB plán, s.r.o. 2011)

Frýdlant jako obec III. stupně v závěru roku 2008 zadala podnět k vytvoření analytického dokumentu „Posouzení vstupních podmínek a doporučení pro zpracování

komunitního plánu (plánu rozvoje sociálních služeb) pro město Frýdlant“. Impulsem pro tuto aktivitu byla činnost Libereckého kraje a vytváření Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb pro území kraje, na jehož dotazy a požadavky Frýdlant (a celá spádová oblast) nedokázal adekvátně reagovat. Potřeba zpracování komunitního plánu je zmíněna i ve Strategickém plánu města Frýdlant 2009-2013. (Komunitní plán obcí Frýdlantska 2010) Na podzim roku 2009 zahájil Frýdlant společně s obcí II. stupně Novým Městem pod Smrkem a spádovými oblastmi (region Frýdlantsko) schůzky pracovních skupin a tvorbu komunitního plánu. Od počátku se zasedání účastnil krajský odborný koordinátor.

Chrastava jako obec II. stupně do roku 2009 nezpracovala komunitní plán sociálních služeb, nicméně sociální oblast je zahrnuta v Programu rozvoje města Chrastava 2009-2013, kde je definována i potřeba zpracování komunitního plánu. (Program rozvoje města Chrastava 2009-2013, 2008) Ochota komunitně plánovat je identifikována od roku 2008, kdy se město pozitivně postavilo k poskytování dat pro potřeby Libereckého kraje k střednědobému plánu rozvoje sociálních služeb. (Krajský úřad Libereckého kraje 2007)

Zastupitelstvo města **Jablonné v Podještědí** (obec II. stupně) v roce 2008 schválilo usnesením č. 256/2008 záměr zpracovat komunitní plán rozvoje města a jeho spádových oblastí. Dále však dle LB plánu, s.r.o. (2011) došlo k útlumu aktivit v přípravné fázi. K vytvoření komunitního plánu došlo až za spolupráce s Libereckým krajem na základě projektu IP2.

7.1.1 Aktivity Libereckého kraje (Krajského úřadu LK) a MPSV v oblasti sociálních služeb do roku 2009

Aktivity Libereckého kraje v oblasti plánování sociálních služeb se datují již od zmíněného roku 2003, kdy Krajský úřad LK podporoval pilotní projekt v regionech Jilemnicko, Semilsko, Turnovsko. V roce 2005 pak uspořádal seminář pro starosty obcí (III. typu) Libereckého kraje, kde informoval o metodě a možnostech jejího financování z prostředků Evropské unie.

V tomto období došlo k vytvoření koordinační struktury pro vytváření sítě sociálních služeb v Libereckém kraji, zároveň probíhaly vzdělávací akce. Významný vzdělávací program proběhl v roce 2006, kdy bylo na základě zakázky MPSV „Zajištění

místní a typové dostupnosti sociálních služeb“ proškoleny pro každý kraj České republiky pět metodiků komunitního plánování sociálních služeb. Zároveň byla část programu zaměřena i na triádu (zadavatele, poskytovatele, uživatele sociálních služeb), kde zájemci získali potřebné informace, znalosti a dovednosti pro zahájení procesu plánování ve své obci / regionu. (Liberecký kraj)

Ministerstvo práce a sociálních věcí se v oblasti komunitního plánování angažuje již od roku 2000, kdy byl spuštěn pilotní projekt na Písecku. (MPSV 2005) V roce 2003 zorganizovalo pro pilotní regiony v Libereckém kraji výcvikový program v komunitním plánování. Dále byl významným projektem MPSV projekt „Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb“, který probíhal v letech 2005-2007, zaměřený na tvorbu metodik komunitního plánování a vzdělávacích programů. Byli vyškoleni krajsí metodici - metodici, kteří měli v počátcích podpořit komunitní plánování v obcích a regionech, ale i samotní zpracovatelé komunitních plánů v území.² Krajsí metodici byli v konkrétním případě Libereckého kraje využíváni hojně zejména v počátcích plánování (roky 2007, 2008, částečně 2009), kdy dle slov pracovnice Krajského úřadu Libereckého kraje „to nikdo neuměl“. Postupně se však jejich role snižovala s rostoucí angažovaností samotného Libereckého kraje.

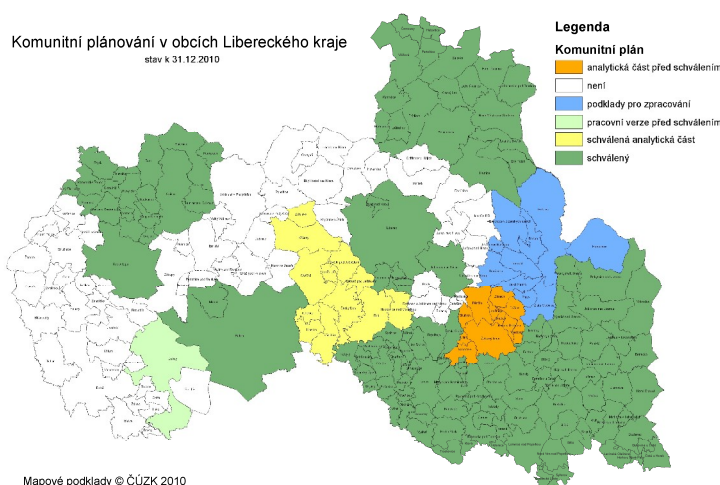
Dle respondentky MPSV z odboru sociálních služeb a sociální práce byly aktivity a projekty v počátcích směřovány spíše na obce, zejména v letech 2003 až 2006 (do zveřejnění zákona o sociálních službách). Teprve poté se pracovníci MPSV zaměřili více na komunikaci a kooperaci s kraji.

7.2 Komunitní plánování v Libereckém kraji po roce 2009

Od roku 2009 do roku 2011 se Libereckému kraji podařilo zaplnit všechna „bílá“ místa v územích, kde se do té doby sociální služby neplánovaly, či kde proces komunitního plánování nebyl zdárně rozvinut (viz Obrázek č. 4).

² <http://www.mpsv.cz/cs/1346>

Obr. č. 4: **Komunitní plánování v obcích Libereckého kraje** (stav k 31. 12. 2010)

Zdroj: Krajský úřad Libereckého kraje, 2010

Rok 2009 je zlomovým nejen z důvodu novelizace zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ale je důležitý i proto, že Krajský úřad Libereckého kraje uspěl při získávání dotací na projekty spojené s podporou oblasti sociálních služeb. Proto jsou v této kapitole na úvod popsány činnosti právě Krajského úřadu LK, který ve svém důsledku velmi ovlivnil komunitní plánování v obcích Libereckého kraje po roce 2009.

7.2.1 **Aktivity Libereckého kraje (Krajského úřadu LK) v oblasti sociálních služeb po roce 2009**

Od roku 2009 je Liberecký kraj úspěšný v realizaci individuálních projektů financovaných v rámci Evropského sociálního fondu (Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost 2007-2013) a státního rozpočtu České republiky. Prvním se stal projekt **IP1 – Služby prevence v Libereckém kraji** (doba realizace květen 2009 až únor 2013), který je zaměřen na podporu služeb sociální prevence a tím předcházení vzniku nepříznivých sociálních jevů ve společnosti. (Odbor sociálních věcí, Liberecký kraj)

Zásadním pro komunitní plánování sociálních služeb v Libereckém kraji je až projekt **IP2 - Podpora střednědobého plánování a rozvoje kvality sítě sociálních služeb v Libereckém kraji** (říjen 2009 – září 2011). Celkovým cílem projektu bylo: „*Posílení podpory začleňování sociálně vyloučených osob a osob ohrožených tímto vyloučením, včetně odstraňování bariér v přístupu ke vzdělávání a k zaměstnávání, cestou zajištění*

a zvyšování dostupnosti, kvality a kontroly sociálních služeb na území Libereckého kraje“. (Výroční zpráva projektu IP2, 2011)

Projekt byl rozdělen do tří oblastí:

1. Oblast podpory při střednědobém plánování sítě sociálních služeb v Libereckém kraji, včetně podpory partnerství na místní a regionální úrovni
2. Oblast podpory poskytovatelů a zadavatelů sociálních služeb prostřednictvím vzdělávání pracovníků
3. Oblast řízení a administrace projektu.

Klíčovými aktivitami pro první oblast bylo:

- Zajištění metodické podpory tvorby plánů rozvoje sociálních služeb měst a obcí
- Zajištění činnosti Krajské koordinační struktury pro plánování rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji
- Datové centrum sociálních služeb Libereckého kraje
- Monitoring a aktualizace Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji.

Výstupy aktivit se staly:

- Krajská metodická příručka pro plánování sociálních služeb v Libereckém kraji
- Aktualizace Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji 2009 - 2013
- Vznik komunitních plánů pro obce v Libereckém kraji
- Katalog poskytovatelů sociálních služeb v Libereckém kraji
- Fungující struktura projednávání strategických materiálů v sociální oblasti všemi zúčastněnými subjekty – Krajská koordinační struktura pro plánování sociálních služeb
- Vznik Datového centra sociálních služeb v Libereckém kraji.

(Výroční zpráva projektu IP2, 2011)

Krajská metodická příručka se stala důležitým dokumentem pro právě vznikající či aktualizované komunitní plány obcí v Libereckém kraji. Dle hodnotícího dokumentu projektu („Úspěchy projektu IP2“) samotné území poptávalo příručku či metodiku pro plánování sociálních služeb. Ta se tak stala jednotícím prvkem v plánování krajském, ale i obecním / regionálním, kdy komunitní plány měly různou úroveň a strukturu.

Liberecký kraj tak vytvořením příručky a informováním o její důležitosti a potřebě dodržování docílil lepšího naplňování schématu skladebnosti (popsán v Kapitole č. 1.1 a na Obrázku č. 1). Zvýšila se tak kompatibilita obecních plánů a plánu krajského. Příručka také vychází z praxe Libereckého kraje při vytváření střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji a reflektuje tak jedinečné podmínky oblasti.

Katalog poskytovatelů sociálních služeb a Datové centrum sociálních služeb jsou dva vzájemně propojené výstupy, které měly za cíl zvýšit informovanost o sociálních službách v Libereckém kraji. Datové centrum totiž obsahuje elektronickou (a průběžně aktualizovanou) verzi Katalogu. Dále je Datové centrum určeno zejména pro zadavatele, poskytovatele sociálních služeb a obce, které potřebují vyhledat validní data. Sami poskytovatelé pak v této databázi aktualizují informace o své organizaci. (Výroční zpráva projektu IP2, 2011)

Významnou aktivitou bylo vytvoření Krajské koordinační struktury (viz Příloha č. 6), která podporuje princip subsidiarity a opět i systém skladebnosti. Tvoří ji tři úrovně (od nejvyšší): Krajská poradní skupina, Územně řídicí skupina, Odborné pracovní skupiny. Krajská poradní skupina je poradním orgánem člena Rady kraje pro resort sociálních věcí.

Zásadní problémy týkající se rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji by měly být řešeny na nejnižších možných úrovních, teprve při neúspěchu či nemožnosti řešení jsou „posunuty“ výše. Podobný systém platí i u zásadních dokumentů, které jsou projednávány a schvalovány od nejnižších úrovní směrem výše. Zároveň mezi všemi úrovněmi platí vzájemná provázanost a komunikace.

Cílem vytvoření této struktury je zachování koordinace a pružnosti procesu plánování, kvalitní přenos informací mezi všemi úrovněmi a vytvoření prostředí pro zapojení všech dotčených aktérů. (Transformované zásady činnosti Krajské koordinační struktury pro plánování sociálních služeb Libereckého kraje)

Zároveň vznikla pozice tzv. odborného koordinátora komunitního plánování. Deset zaměstnanců Krajského úřadu Libereckého kraje pracuje od roku 2009 přímo na území obcí s rozšířenou působností (celkem 10), pomáhá obcím mapovat sociální služby na svém území (jejich dostupnost, potřebnost) a zpracovávat komunitní či akční plány. Plní také informační funkci mezi krajem a obcemi. Tito koordinátoři byli také nad rámec klíčových aktivit projektu zařazeni do vzdělávacích programů, s cílem

prohloubení jejich odborných znalostí potřebných pro danou pozici. (Hodnotící dokument „Úspěchy projektu IP2“)

V současnosti aktuální je projekt **IP3 – Rozšíření nástrojů pro podporu systému plánování sociálních služeb v Libereckém kraji** (říjen 2011 – září 2013).

Klíčovými aktivitami jsou:

- Upřesnění parametrů základní sítě sociálních služeb v Libereckém kraji
- Příprava a zpracování Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji 2014 – 2017
- Upevnění procesů v území a monitoring komunitních plánů
- Rozšíření datového centra sociálních služeb Libereckého kraje
- Řízení projektu.

Výstupy se mají stát:

- Klíč financování sociálních služeb a analýza dopadů nového systému financování na proces plánování v úrovni kraje i obcí
- Nový SPRSS LK 2014 – 2017
- 7 akčních plánů v rámci komunitního plánování
- Aktualizace Krajské metodické příručky plánování sociálních služeb
- 3 nové moduly pro Datové centrum sociálních služeb Libereckého kraje.

(Žabková 2012)

Název pozice odborný koordinátor byl změněn na termín územní koordinátor. Zároveň byl omezen počet koordinátorů na celkový počet 7. Čtyři koordinátoři tak operují na dvou územích. Redukován byl také jejich úvazek. Náplň práce zůstává podobná – podílí se na prohlubování a upevňování procesu komunitního plánování, poskytují pomoc při tvorbě akčních plánů, koordinují proces aktualizace a monitoringu komunitních plánů. (Tomínová 2012)

Zmíněné projekty měly dle radního pro sociální oblast Libereckého kraje velký vliv na rozvoj komunitního plánování v Libereckém kraji. Každá obec dle něj má v současné době povědomí, co komunitní plánování znamená, přináší a Liberecký kraj je díky těmto projektům v oblasti plánování sociálních služeb na vysoké úrovni: „*Kdyby ten projekt nebyl, tak asi nejsme takhle daleko jako kde jsme dneska.*“

Pro souhrnný přehled důležitých událostí v Libereckém kraji v oblasti plánování sociálních služeb viz Příloha č. 8.

7.2.2 Komunitní plány sociálních služeb v obcích po roce 2009

Dne 1. 8. 2009 vstoupila v platnost novela č. 206/2009 Sb., zákona o sociálních službách. 1. 10. 2009 pak byla zahájena realizace projektu Libereckého kraje „IP2 - Podpora střednědobého plánování a rozvoje kvality sítě sociálních služeb v Libereckém kraji“. Obě tyto události (aktivity) měly za cíl podpořit komunitní plánování sociálních služeb (střednědobé plánování rozvoje sociálních služeb). Reálný dopad na samotné plánování v Libereckém kraji však měl především individuální projekt IP2.

Nejviditelnější změnou bylo umístění a působení odborného koordinátora komunitního plánování přímo v území. Pozice a náplň práce se lišila dle jednotlivých území, jak bude blíže popsáno níže. Smyslem činnosti odborných koordinátorů bylo podpořit proces komunitního plánování na území obcí s rozšířenou působností, a to nejen tam, kde již proces byl nastartován, ale zejména v oblastech, kde proces teprve začínal, či vůbec nebyla vůle k započetí procesu. (LB plán, s.r.o. 2011)

Z iniciativy odborného koordinátora bylo zahájeno komunitní plánování na Tanvaldsku, odborný koordinátor zde svolává, organizuje a vede pracovní skupiny. Zároveň se účastní schůzek starostů Mikroregionu Tanvaldsko, kde zprostředkovává přenos informací o vývoji komunitního plánování. Pozice koordinátora v tomto území plnila zásadní metodickou funkci, dle analýzy zpracované pro Liberecký kraj představitelé obcí mikroregionu neměli dostatečné povědomí o smyslu a cílech komunitního plánování. (LB plán, s.r.o. 2011)

Klíčovou roli zpočátku plnil koordinátor také na Železnobrodsku, který svolával, vedl a pořizoval zápisy z jednání, informoval o výstupech okolní obce. Dále zprostředkoval informace mezi Krajským úřadem LK a územím ORP, a podporoval také vyšší informovanost o celém procesu v území (skrže webové stránky, zpravodaje). Systém plánování se podařilo zavést zejména díky finanční podpoře projektu IP2. (LB plán, s.r.o. 2011).

Dle koordinátorek pracujících v těchto územích a respondentky KÚLK bylo právě v těchto dvou ORP největší problém proces zahájit a udržet.

V ostatních územích, kde již proces byl nastaven, komunitní plán byl vytvořen, plnila pozice odborného koordinátora zejména funkci zprostředkovatelskou (informace mezi obcemi a krajem) a metodickou (podpora).

Jak již bylo zmíněno, do roku 2011, kdy končil projekt IP2, bylo pokryto veškeré území Libereckého kraje komunitními plány. Podařilo se tak zapojit i menší

spádové obce, které se předtím spíše nezapojovaly, a větší města (ORP) samy tyto oblasti příliš nezohledňovaly. Blíže je popsáno vše v Tabulce č. 4.

Do tvorby komunitních plánů či jejich aktualizace byla zapojená soukromá firma LB plán, s.r.o. Ta vycházela při realizaci úkolů z poznatků Krajské metodické příručky, při zpracování aktualizací komunitních plánů firma využívala již zhotovených podkladů pracovních skupin, samospráv, nebo poskytovatelů sociálních služeb. (LB plán, s.r.o.) S Libereckým krajem tato firma spolupracovala již od roku 2007, kdy mu poskytovala metodickou podporu při tvorbě Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Libereckého kraje 2009-2013. Dále vytvořila na základě zakázky Libereckého kraje dokument „Zmapování stavu procesu komunitního plánování v území a obsahu jednotlivých komunitních plánů v Libereckém kraji – Metodická podpora pro odborné koordinátory“ (2011), kde také hodnotila zpracované komunitní plány (viz Příloha č. 5).

Tabulka č. 4: **Obce Libereckého kraje komunitně plánující, po roce 2009**

Obec/Region	Území KP	1. KP	Aktualizace
Jilemnicko	Jilemnice (III. stupně) + spádové obce	2007	2011
Rokytnicko	Rokytnice n. J. (II. stupně) + spádové obce	2007 (společně s regionem Jilemnicko)	2011
Semilsko	Semily (III. stupně) + spádové obce	2007	2011
Lomnicko	Lomnice n. P. (II. stupně) + spádové obce	2007 (společně s regionem Semilsko)	2011
Turnovsko	Turnov (III. stupně) + spádové obce	2007	2011
Česká Lípa	Česká Lípa (III. stupně)	2006	2012 (jako region Českolipsko – spádové obce)
Liberec	III. stupně	2006	2008, 2010
Novoborsko	Nový Bor (III. stupně), Cvikov (II. stupně), + spádové obce	2006	2010
Jablonec nad Nisou	III. stupně	2008	2011 (jako region Jablonecko – spádové obce)
Mimoň	II. stupně	2008	

Frýdlantsko	Frýdlant (III. stupně), Nové Město p. S. (II. stupně) + spádové obce	2010	
Ralsko	I. stupně	2010	
Podještědí	Český Dub (II. stupně), Hodkovice n. M. (II. stupně) + spádové obce	Obě obce II. stupně snahy o KP, ale KP nevytvořen	2011
Stráž pod Ralskem	+ Dubnice, Hamr na Jezeře	2011	
Tanvaldsko	Tanvald (III. stupně) + spádové obce	2011	
Železnobrodsko	Železný Brod + spádové obce	2011	
Doksy	+ spádové obce	Město Doksy snaha o KP, ale KP nevytvořen	2011
Jablonné v Podještědí	+ Velký Valtínov	2011	
Hrádecko- Chrastavsko	Hrádek n. N. (II. stupně), Chrastava (II. stupně) + spádové obce	2012	
Zákupsko	+ Velenice	2012	

Zdroj: vlastní zpracování

Komunitní plány v obcích II. stupně a přilehlých oblastí **Rokytnicko** a **Lomnicko** byly vytvořeny v rámci projektu „Prohloubení komunitního plánování sociálních služeb na Turnovsku, Semilsku a Jilemnicku“, jehož nositelem byl Fokus Turnov (zpracovatel prvních komunitních plánů v pilotních regionech). Cílem projektu bylo vytvořit plány, které jsou pro řešené území adresnější a přispějí ke zdokonalení komunitního plánování sociálních služeb. (Regionální informační servis) Zároveň již

byl projekt propojen i s projektem Libereckého kraje IP2 a předpokládal podporu odborných koordinátorů.

V analytickém dokumentu Libereckého kraje „Zmapování stavu procesu komunitního plánování v území a obsahu jednotlivých komunitních plánů v Libereckém kraji“ je zmíněn fakt, že Rokytnicko mělo na plánování společně s obcí III. stupně Jilemnici jiný pohled. (LB plán, s.r.o. 2011) Podobně se vyjádřila v roce 2009 i respondentka z Rokytnice n. J. (účastnice pracovní skupiny komunitního plánování), která se zmiňuje o tom, že musela hájit zájmy Rokytnice, jelikož schůzky byly hodně orientované na Jilemnici jako na největší město se zároveň největším počtem poskytovaných sociálních služeb. (Fischerová 2010)

Vznikly tak dva nové komunitní plány, a zároveň byly aktualizovány plány **Jilemnicka, Semilská, Turnovska**. U tvorby těchto plánů se nevyskytovaly žádné větší problémy, i co se týče spolupráce s odborným koordinátorem.

Město **Liberec** přistoupilo k aktualizaci komunitního plánu v roce 2010. Dle karet aktivit bylo nejdříve shrnuto, u jakých opatření dochází ke změnám (indikátory, aktivity, rozpočet, zapojené subjekty) a dále jsou jednotlivé karty znovu popsány, již dle aktualizace. U této aktualizace zmiňuje LB plán, s.r.o. požadovanou nutnost zajistit kompatibilitu s komunitními plány území. (LB plán, s.r.o. 2011) Lze předpokládat, že Liberec jako centrum kraje má i největší nabídku sociálních služeb, kterých využívají i klienti okolních obcí, a v komunitních plánech přilehlých obcí se u vymezení priorit k těmto existujícím službám také přihlíží.

Novoborsko přistoupilo v roce 2010 na základě rozhodnutí pracovních skupin k aktualizaci dlouhodobějších cílů. Na základě měnících se podmínek byly vymezeny i nové potřeby, které se v území vyskytly, či naopak byly odloženy cíle, které zejména z finančních důvodů nebylo možné zrealizovat. Spolupráce probíhala opět s odborným koordinátorem a firmou LB plán, s.r.o. Krajský koordinátor plnil spíše podpůrnou roli, aktéři plánování sami vymezovali a ohraničovali funkci a kompetence krajského koordinátora. (Koordinátorka ORP Novoborsko)

U komunitního plánu **Jablonec nad Nisou** proběhla při aktualizaci změna území, kdy aktualizovaný komunitní plán zohlednil i spádové obce. To byl požadavek Libereckého kraje, který na oplátku poskytl zajištění metodické podpory firmou LB plán, s.r.o. Z deseti okolních obcí se k procesu nepřipojila pouze jedna obec, kde dle slov respondentky z ORP Jablonec n. N. představitelé obce neshledali zapojení se do

procesu jako důležité. Podobným procesem prošlo i město **Česká Lípa**, které zahrnuje do aktualizovaného komunitního plánu i šestnáct spádových obcí. Nový komunitní plán je řešen tak, aby kontinuálně navazoval na komunitní plán města Česká Lípa, nově však jednotlivé kapitoly zohledňují i specifika a potřeby spádových obcí. (Komunitní plán sociálních služeb oblasti Českolipsko 2012)

Frýdlant jako obec III. stupně a **Nové Město pod Smrkem** (obec II. stupně) se do procesu plánování sociálních služeb zapojily v roce 2007, důležitým impulsem se staly aktivity Libereckého kraje a vytváření krajského plánu sociálních služeb. Plán byl nakonec vytvořen i se spádovými obcemi, některé se však nepodařilo zapojit (např. Jindřichovice pod Smrkem, kde sídlí místně významná sociální služba). Komunitní plán byl vydán roku 2010 a na tento rok již byl vytvořen zjednodušený akční plán pro plnění priorit. (Komunitní plán obcí Frýdlantska 2010)

Obec **Ralsko** a jeho území je z velké části bývalým vojenským prostorem a je charakteristické poměrně vysokou nezaměstnaností, na území se nenachází žádný poskytovatel sociálních služeb. Spádově Ralsko patří pod obec III. stupně Českou Lípu a obec II. stupně Mimoň. Komunitní plán vznikl částečně za spolupráce (metodické a finanční) s neziskovou organizací CEPROS (Centrum pro podporu rozvoje společnosti), dopracován byl z iniciativy pracovních skupin. (LB plán, s.r.o. 2011; Komunitní plán sociálních služeb Města Ralsko 2010-2015)

Region **Podještědí** a v něm zahrnuté obce se již před rokem 2009 aktivně zajímaly o komunitní plánování sociálních služeb, jak již bylo popsáno v předešlé kapitole. Obě obce II. stupně (Český Dub, Hodkovice n. M.) však jednaly samostatně. Zpracování plánu v rámci jednoho regionu bylo logickým vyústěním aktivit mikroregionu Podještědí, v jehož rámci se scházela skupina pro plánování sociálních služeb. Také Český Dub v počátcích zavádění komunitního plánování (než bylo proces zastaven) inicioval spolupráci i ostatních spádových obcí. Opětovné nastartování aktivit bylo důsledkem činnosti kraje - jeho tvorba střednědobého plánu sociálních služeb, pro nějž obce nemohly podat relevantní data z území. (Komunitní plán obcí Podještědí, 2011)

Podobný vývoj měl i region **Hrádecko - Chrastavsko**, který svůj komunitní plán vydal v roce 2012. Hrádek nad Nisou i Chrastava měly dobrou výchozí pozici pro započítání procesu na základě aktivit v minulosti, se zahájením procesu IP2 a krajských aktivit tak bylo při vytváření komunitního plánu sociálních služeb možné čerpat

z rozvojových dokumentů těchto obcí. Nově však do plánování byly zapojeny i přilehlé obce.

Stráž pod Ralskem a dvě přilehlé obce začínají komunitně plánovat až na základě projektu IP2. Město Stráž pod Ralskem nicméně již v minulosti definovalo problematiku v sociálních službách v rámci Strategického plánu rozvoje města. Jelikož tento plánující region patří mezi malé, při vytváření priorit a cílů zohledňuje a vyjadřuje potřebu dobré spolupráce s městy Mimoň a Česká Lípa.

Naopak poměrně rozsáhlým plánujícím regionem je mikroregion **Tanvaldsko**. Území je charakteristické poměrně vysokou nezaměstnaností a vyšším podílem finančně slabých rodin. Plán byl schválen v roce 2011 a již na rok 2012 byl vytvořen akční plán. Prvotní zájem o metodu komunitního plánování byl ze strany města Tanvald identifikován již v roce 2008, přesto však v tomto mikroregionu byla nutná silná intervence ze strany Krajského úřadu pro zahájení procesu plánování. (Krajský úřad Libereckého kraje 2007; respondentka KÚLK)

Podobný vývoj vytváření plánu měl i region **Železnobrodsko**. Do počátku projektu IP2 se na žádném z dvou území komunitně neplánovalo, krajsí koordinátoři tak byli iniciátory zahájení procesu a důležitou hybnou silou v procesu. (Koordinátorky ORP Tanvaldsko, Železnobrodsko)

Město **Doksy** a jeho spádové obce (celkem jedenáct) vytvořily komunitní plán na základech Plánu rozvoje města Doksy (z roku 2004, aktualizace 2009, 2011), který definoval i problematiku v sociální sféře. Přímou plánovat sociální služby se město Doksy snažilo od roku 2007, jak již bylo popsáno v předchozích kapitolách, komunitní plán ale vydán nebyl. Na základě projektu IP2 a spolupráce s firmou LB plán, s.r.o. byl komunitní plán schválen a distribuován v roce 2011.

Jablonné v Podještědí a přidružená obec Velký Valtínov byly, co se týče plánování sociálních služeb či vytváření jiných rozvojových dokumentů, neaktivní až do období realizace projektu IP2. Jde o poměrně malé území s poměrně nízkým počtem obyvatel a pouze jednou sociální službou na území.

Obdobně je na tom i oblast **Zákupka**, která plán vytvořila také v poslední „vlně“. Stejně jako Jablonné patří mezi menší oblasti s nízkým počtem obyvatel, zároveň však poskytují větší nabídku sociálních služeb.

8. Analýza střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Libereckého kraje

Již před vytvořením prvního střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Liberecký kraj zpracovával dokumenty zabývající se sociální oblastí.

Prvním je plán, zmíněný v Kapitole č. 7.1 – „Program rozvoje Libereckého kraje 2004-2006“. Na něj navázal „Program rozvoje Libereckého kraje 2007-2013“, kde je stanovena potřeba zpracovat Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji (SPRSS LK). Podstatným dlouhodobým koncepčním dokumentem je „Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006-2020“, kde se odráží snaha o zavedení plánování sociálních služeb metodou komunitního plánování a nastavení optimální sítě sociálních služeb.

V průběhu roku 2007 již byly zahájeny přípravy k tvorbě samotného střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb - byla vydána „Strategie střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Libereckého kraje pro rok 2008 - analytická část“. Ta analyzovala současný stav komunitního plánování na úrovni obcí, sociální služby v území a zdroje, které by kraj mohl využít pro vytváření „svého“ plánu rozvoje sociálních služeb. Byly rozeslány dotazníky pro všechny obce II. stupně (celkem 21) a dále poskytovatelům sociálních služeb. Byly definovány chybějící sociální služby v jednotlivých regionech, popsán stav plánování a priority území (pokud byly definovány). (Krajský úřad Libereckého kraje 2007)

Byla také vytvořena SWOT analýza stavu plánování sociálních služeb v Libereckém kraji. Zde jsou definovány slabé stránky a ohrožení, které velmi přesně popisují reálná rizika této oblasti (viz Tabulka č. 5).

Tabulka č. 5: **SWOT analýza stavu plánování sociálních služeb v Libereckém kraji z roku 2007**

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ▪ vytvořený tým pro strategii střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb na úrovni odboru sociálních věcí, bezpečnosti a problematiky menšin ▪ zpracovaný návrh Krajské koordinační struktury pro plánování rozvoje sociálních služeb ▪ zvyšující se počet obcí zapojených do komunitního plánování ▪ zvyšující se počet pracovních skupin pro komunitní plánování na úrovni obcí ▪ rostoucí povědomí a zájem o způsob zajišťování dostupnosti sociálních služeb metodou komunitního plánování ▪ zvyšující se zájem politického vedení obcí o komunitní plánování ▪ zapojení zástupců zadavatelů, poskytovatelů a uživatelů do vzdělávacích programů pro zpracovatele plánu rozvoje metodou komunitního plánování 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nezapojení některých obcí do procesu komunitního plánování ▪ pouze formální podpora metod komunitního plánování ze strany obcí ▪ nejsou vytvořeny dostatečné vazby mezi obcemi a regiony pro účely plánování rozvoje sociálních služeb ▪ nedostatečná dosavadní metodická podpora procesu komunitního plánování ▪ vytvořené komunitní plány jsou nejednotné ▪ výstupy komunitních plánů nejsou dostatečně popsány a odůvodněny
Příležitosti	Ohrožení
<ul style="list-style-type: none"> ▪ avizovaná finanční podpora procesům komunitního plánování sociálních služeb ze strany MPSV, SF EU ▪ vznik Krajské koordinační struktury ▪ zvyšující se politická podpora principů komunitního plánování ▪ efektivní využívání vynaložených finančních prostředků 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nedostatečná legislativní podpora metody komunitního plánování zejména směrem k obcím ▪ nejisté financování a chybějící víceleté financování sociálních služeb ▪ případně zřízení institutu Národního úřadu pro zaměstnanost a sociální správu“ a s tím související další legislativní změny ▪ obtížné naplňování ustanovení zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v praxi ▪ zvýšené administrativy směrem k poskytovatelům i zadavatelům sociálních služeb ▪ nedostatek zkušeností s metodami KP

Zdroj: Krajský úřad Libereckého kraje 2007

V roce 2008 pak byl vydán kompletní „Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji 2009-2013“. Prvním úkolem bylo vytvoření datové struktury, která měla za cíl odstranit nesourodost získávaných dat (z krajské či obecní úrovně) co se týče stavu poskytovaných sociálních služeb či jejich potřeby. Tato data se pak obtížně zpracovávala pro návrhovou část plánu.

„Doporučená struktura dat zahrnuje omezený (a konečný) počet údajů, kterými je možné nejvhodnějším způsobem popsat potřebnost, stav a změny v poskytování příslušného typu služeb a tím zajistit rovněž průběžný monitoring plnění plánovaných cílů a opatření.“ (SPRSS LK 2008: 6) Důležitým předpokladem je pak získání dat na celém zkoumaném území (kraje), což předpokládá delší časové období pro kompletní naplnění dat. Jedná se tak o otevřený kontinuální proces získávání a monitoringu dat,

s možnými případnými změnami v definicích či změnách ukazatelů pro dosažení vyšší kvality a využitelnosti dat.

K efektivnímu získávání dat bylo vytvořeno v rámci projektu IP2 Datové centrum sociálních služeb Libereckého kraje, které je postupně spouštěno a aktualizováno. (Výroční zpráva projektu IP2, 2011)

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb byl aktualizován v roce 2010 a 2011. Již od první verze bylo dosaženo shody se zněním zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, kde byl v paragrafu 101 odst. 4, písm. b) zpracovaný střednědobý plán rozvoje sociálních služeb na krajské úrovni stanoven jako povinná příloha žádosti o státní dotaci. Dokument byl takto využit pro dotační řízení MPSV na roky 2010, 2011 a 2012. Zároveň zpracování tohoto dokumentu naplňuje § 95 výše zmíněného zákona.

První verze plánu nebyla zpracována plnohodnotně, v průběhu aktualizací však byly nedostatky eliminovány. V aktualizacích se dopracovávaly především karty aktivit, aby byl přesně definován jejich obsah a jejich priorita. Proces byl pozitivně ovlivněn i na základě realizovaných výstupů projektu IP2. Jak již bylo zmíněno, bylo vytvořeno Datové centrum, kde jsou údaje o poskytovatelích a sociálních službách průběžně aktualizovány samotnými poskytovateli. Dále byla v roce 2010 vydána Krajská metodická příručka plánování sociálních služeb v Libereckém kraji. Ta je využívána jak pro obecní (regionální) úroveň, tak pro vytváření krajského plánu, jelikož vychází z praxe komunitního plánování v Libereckém kraji a zohledňuje tak jedinečné podmínky oblasti. Zároveň bylo při zpracování příručky využíváno celostátních metodických příruček a dokumentů a vycházelo se z principů komunitního plánování. (Krajská metodická příručka plánování sociálních služeb v Libereckém kraji, 2010)

V první verzi střednědobého plánu byl popsán celkový stav sociálních služeb v Libereckém kraji na základě rozdělení dle cílových skupin. Dále pak byly definovány obecné definice toho, jaké jsou v dané skupině žádané cíle a vize do budoucna, ať již v krátkodobém hledisku (pro daný rok 2008) či v delším horizontu naplňování. (SPRSS LK 2008)

Vytvořena je i charakteristika Libereckého kraje a jeho demografická analýza a prognóza. Ke sledování jednotlivých území (ORP) v oblasti sociálních služeb slouží tzv. Hlavní ukazatele rozvoje. Ty poskytují základní data vypovídající o celkovém stavu sociálních služeb v území, lze je sledovat v čase a srovnávat, poskytují vazbu mezi obecním a krajským plánováním. Ukazatele jsou rozděleny dle druhu sociální služby,

dle cílové skupiny a typu ukazatele (množstevní, ekonomický, kvalitativní). (SPRSS LK 2008)

V následující tabulce můžeme srovnat vývoj problémových či naopak silných oblastí v rozpětí jednoho roku (rok 2007 a SWOT analýza uvedená výše a rok 2008).

Tabulka č. 6: SWOT analýza stavu plánování sociálních služeb v Libereckém kraji z roku 2008

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ● dobré příklady měst, která již mají komunitní plán a realizují jej v oblasti sociálních služeb ● vytvořený systém vzdělávání v komunitním plánování pro zadavatele, poskytovatele i uživatele sociálních služeb ● vytvořený tým pro střednědobé plánování rozvoje sociálních služeb na úrovni odboru sociálních věcí, bezpečnosti a problematiky menšin KULK ● ustavení krajské koordinační struktury jako poradního orgánu radní za sociální resort 	<ul style="list-style-type: none"> ● malý počet aktivně zapojených obcí do procesu komunitního plánování ● pouze formální podpora metod komunitního plánování ze strany některých obcí ● nejsou vytvořeny dostatečné vazby mezi obcemi pro účely plánování rozvoje sociálních služeb (v rámci spádových území ORP i širších regionů) ● chybí metodika pro zpracování SPRSS krajů ● metodická i věcná nekompatibilita výstupů zpracovaných komunitních plánů ● nedostatečná informovanost a koordinace mezi obcemi, krajem, metodiky a koordinátory KP ● chybí systémová finanční podpora procesu komunitního plánování ze strany MPSV i Libereckého kraje
Příležitosti	Ohrožení
<ul style="list-style-type: none"> ● finanční podpora procesů komunitního plánování sociálních služeb ze Strukturálních fondů EU ● aktivizace činnosti všech úrovní Krajské koordinační struktury a jejich zapojení do systému plánování ● rostoucí povědomí o komunitním plánování v sociální oblasti ● mapování sociálních služeb, jejich potřeby, dostupnosti a efektivity na celém území kraje ● zvyšující se politická podpora principů komunitního plánování (obce, kraj) ● zefektivnění využívání vynaložených finančních prostředků ● zvyšující se počet obcí zapojených do komunitního plánování ● zvyšující se počet pracovních skupin pro komunitní plánování na úrovni obcí ● zvyšující se zájem politického vedení obcí o komunitní plánování – nastavování legitimacy procesu ● zvyšující se ochota zapojení zástupců zadavatelů, poskytovatelů a uživatelů do vzdělávacích programů pro zpracovatele plánu rozvoje metodou komunitního plánování – prostřednictvím externích subjektů 	<ul style="list-style-type: none"> ● nejisté financování a chybějící víceleté financování sociálních služeb včetně jejich plánování ● neúměrné navýšení časové náročnosti a administrativy směrem k poskytovatelům i zadavatelům sociálních služeb s procesem KP bez navýšení pracovníků a finančních prostředků ● nedojde k zapojení všech obcí v kraji do KP ● vyhoření a odchod vyškolených pracovníků z procesu a struktur KP ● nedostatečné naplnění jednotlivých skupin KKS aktivními členy ● neprovázanost a nejednotnost procesů a výstupů plánování mezi krajem a obcemi ● legislativní změny ● nedostatečná politická podpora ● nefungující horizontální a vertikální komunikace zkrusli výstupy z vytvořených komunitních plánů i dalších strategických rozvojových dokumentů

Zdroj: Krajský úřad Libereckého kraje 2008

Z obou tabulek lze vyčíst posun v určitých oblastech, v dalších oblastech stále problémy přetrvávají, či se vyskytla nová ohrožení. V následující tabulce jsou pro větší přehlednost autorkou žlutě zvýrazněny oblasti, u kterých došlo k pozitivnímu posunu, červeně jsou pak označeny oblasti, kde problémy stále přetrvávají. Nezvýrazněná místa označují nové příležitosti, respektive nově definovaná (objevující se) slabá místa či ohrožení.

Tabulka č. 7: Srovnání SWOT analýz pro plánování sociálních služeb v Libereckém kraji z roku 2007 a 2008

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ● <u>dobré příklady měst, která již mají komunitní plán a realizují jej v oblasti sociálních služeb</u> ● <u>vytvořený systém vzdělávání v komunitním plánování pro zadavatele, poskytovatele i uživatele sociálních služeb</u> ● <u>vytvořený tým pro střednědobé plánování rozvoje sociálních služeb na úrovni odboru sociálních věcí, bezpečnosti a problematiky menšin KULK</u> ● <u>ustavení krajské koordinační struktury jako poradního orgánu radní za sociální resort</u> 	<ul style="list-style-type: none"> ● <u>malý počet aktivně zapojených obcí do procesu komunitního plánování</u> ● <u>pouze formální podpora metod komunitního plánování ze stranv některých obcí</u> ● <u>nejsou vytvořeny dostatečné vazby mezi obcemi pro účely plánování rozvoje sociálních služeb (v rámci spádových území ORP i širších regionů)</u> ● <u>chybí metodika pro zpracování SPRSS krajů</u> ● <u>metodická i věcná nekompatibilita výstupů zpracovaných komunitních plánů</u> ● <u>nedostatečná informovanost a koordinace mezi obcemi, krajem, metodiky a koordinátory KP</u> ● <u>chybí systémová finanční podpora procesu komunitního plánování ze strany MPSV i Libereckého kraje</u>
Příležitosti	Ohrožení
<ul style="list-style-type: none"> ● <u>finanční podpora procesů komunitního plánování sociálních služeb ze Strukturálních fondů EU</u> ● <u>aktivizace činnosti všech úrovní Krajské koordinační struktury a jejich zapojení do systému plánování</u> ● <u>rostoucí povědomí o komunitním plánování v sociální oblasti</u> ● <u>mapování sociálních služeb, jejich potřeby, dostupnosti a efektivity na celém území kraje</u> ● <u>zvyšující se politická podpora principů komunitního plánování (obce, kraj)</u> ● <u>zefektivnění využívání vynaložených finančních prostředků</u> ● <u>zvyšující se počet obcí zapojených do komunitního plánování</u> ● <u>zvyšující se počet pracovních skupin pro komunitní plánování na úrovni obcí</u> ● <u>zvyšující se zájem politického vedení obcí o komunitní plánování – nastavování legitimacy procesu</u> ● <u>zvyšující se ochota zapojení zástupců zadavatelů, poskytovatelů a uživatelů do vzdělávacích programů pro zpracovatele plánu rozvoje metodou komunitního plánování – prostřednictvím externích subjektů</u> 	<ul style="list-style-type: none"> ● <u>nejisté financování a chybějící víceleté financování sociálních služeb včetně jejich plánování</u> ● <u>neuměrně navýšení časové náročnosti a administrativy směrem k poskytovatelům i zadavatelům sociálních služeb s procesem KP bez navýšení pracovníků a finančních prostředků</u> ● <u>nedojde k zapojení všech obcí v kraji do KP</u> ● <u>vyhoření a odchod vyškolených pracovníků z procesu a struktur KP</u> ● <u>nedostatečné naplnění jednotlivých skupin KKS aktivními členy</u> ● <u>neprovázanost a nejednotnost procesů a výstupů plánování mezi krajem a obcemi</u> ● <u>legislativní změny</u> ● <u>nedostatečná politická podpora</u> ● <u>nefungující horizontální a vertikální komunikace zkrusí výstupy z vytvořených komunitních plánů i dalších strategických rozvojových dokumentů</u>

Zdroj: vlastní zpracování

Posunem je vytvořený tým pro rozvoj sociálních služeb na úrovni Krajského úřadu, ustanovení Krajské koordinační struktury, zavedený systém vzdělávání pro zadavatele, poskytovatele a uživatele sociálních služeb v komunitním plánování a také zvyšující se počet komunitních plánů obcí. Na tyto „výstupy“ jsou navázány příležitosti, které mohou podpořit proces plánování sociálních služeb. Zvyšuje se informovanost o metodě, zájem o ní a o zahájení procesu za podpory Libereckého kraje a strukturálních fondů Evropské unie.

Naopak slabým místem zůstává nezapojení či pouze formální zapojení některých obcí do komunitního plánování, nejednotnost a nekompatibilita komunitních plánů, chybějící metodika pro zpracování komunitních plánů (pro obce i kraj).

Problematickou převládá oblast kooperace a koordinace mezi obcemi navzájem (ORP a spádovým územím, v širších regionech) a mezi obcemi a krajem. Nejsou zde dostatečně utvořeny vazby, zmiňována je nedostatečná informovanost navzájem. Ohrožením také zůstává nesystémovost financování ze strany MPSV i Libereckého kraje (nejistá podpora, chybějící víceleté financování sociálních služeb). Nejasná kooperace je zmíněna nově i v Ohroženích popsanych v roce 2008. Zmíněna je neprovázanost a nejednotnost procesů a výstupů plánování mezi krajem a obcemi a také nefungující horizontální a vertikální komunikace, která tyto výstupy může zkreslit.

Eliminován byl naopak bod týkající se nedostatečné legislativní podpory v metodě komunitního plánování směrem k obcím. Myšlena je pravděpodobně dobrovolnost obcí plánovat sociální služby a převažující nezájem obcí o tuto aktivitu, který bude mít za následek ohrožení či zpomalení zavádění této metody v Libereckém kraji. V roce 2008 je však již ve SWOT analýze kladně hodnocen postup a zájem obcí v komunitním plánování, a bod v ohrožení vypuštěn. Lze se tak domnívat, že aktivity Krajského úřadu Libereckého kraje dostatečně motivovaly obce zapojit se do procesu. Přesto však převládá ohrožení pro nezapojení všech obcí na území kraje.

V rámci SWOT analýzy pro rok 2007 je zmíněna zvýšená administrativní a časová náročnost pro zadavatele i poskytovatele sociálních služeb a potvrzena i v dalším roce. Přibývají však i ohrožení další, související s cyklickým a dlouhodobým procesem plánování. Je jím zejména vyhoření a odchod vyškolených pracovníků z procesu a struktur komunitního plánování a nedostatečná politická podpora.

Tato ohrožení přetrvávají i v rámci aktuální SWOT analýzy z roku 2011. V tomto okruhu problémů přibývá také klesající motivace jedinců účastnit se procesu

a také nedostatečné naplnění kompetentních a angažovaných pracovníků v Krajské koordinační struktuře, zejména na nižších úrovních.

V průběhu aktualizací plánu, jeho vývoje, získávání zkušeností apod. se také projevilo ohrožení měnící se politické situace a s tím i podpory procesu jak na obecní, tak krajské úrovni. Tento bod vnímají závažně zejména krajszí koordinátoři a zástupci Krajského úřadu, kteří se shodují v tom, že změna vládnoucí politické strany může velmi ovlivnit jak podporu procesu na obecní úrovni (v regionu), tak celkovou komunikaci s krajem. (Fokusní skupina krajských koordinátorů, 2012)

V oblasti komunikace a kooperace převládají problémy také v oblasti vazeb a spolupráce obcí při projednávání společných záležitostí (v oblasti komunitního plánování). Pod tuto oblast lze zařadit i bod „chybějící podmínky pro systematickou a aktivní práci ‚komunitních plánovačů‘ ve strukturách obcí“.

Problémovou oblastí je i financování sociálních služeb. Přetrvávající nesystémovost a nejistota financování (ze strany MPSV i kraje), chybějící víceleté financování, nepochopení smyslu plánování sociálních služeb s návazností na financování těchto služeb. Naopak u již vytvořených plánů dle metodické příručky je očekávané efektivnější využití finančních prostředků (granty, projekty podporované Evropskou unií apod.).

Kladně je naopak hodnoceno fungování projektu IP2 a jeho výstupů (jehož úspěch poskytuje dobrou výchozí pozici pro schválení navazujícího projektu IP3) a také území kraje pokryté komunitními plány. Příležitostmi jsou pak pokračující zvyšování povědomí veřejnosti o metodě a aktivní zapojování i menších obcí, využívání a přijetí metody samosprávami, větší spolupráce při projednávání společných témat a následně také větší propojenost plánů obecních a krajského.

Tabulka č. 8: SWOT analýza stavu plánování sociálních služeb v Libereckém kraji z roku 2011

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ● území LK pokryté komunitními plány a jejich postupné naplňování ● povědomí o KP včetně vzdělávání aktivních účastníků kom. plánování ● fungující tým pro střednědobé plánování rozvoje sociálních služeb na úrovni odboru sociálních věcí KULK ● fungující krajská koordinační struktura a činnost krajské poradní skupiny jako poradního orgánu člena rady kraje ● realizace projektu IP 2 - „Podpora střednědobého plánování a rozvoje kvality sítě sociálních služeb v LK“ a využívání jeho výstupů: <ul style="list-style-type: none"> - Krajská metodická příručka pro plánování sociálních služeb v LK (KMP) - aktualizované a nově vytvořené rozvojové plány některých poskytovatelů - působení krajských odborných koordinátorů ve všech 10 spádových územích ORP (do 10/2011) - Datové centrum a Katalog poskytovatelů sociálních služeb - Pravidelný monitoring a aktualizace SPRSS LK 	<ul style="list-style-type: none"> ● nedostatečné vazby a pravidla pro spolupráci obcí při jednání nad společnými tématy v rámci KP v jednotlivých regionech a spádových obcích LK ● věcná nekompatibilita některých výstupů dříve zpracovaných komunitních plánů ● chybějící systémová finanční podpora procesu komunitního plánování ze strany MPSV i Libereckého kraje ● chybějící podmínky pro systematickou a aktivní práci „komunitních plánovačů“ ve strukturách obcí ● nepochopení smyslu a důležitosti procesů KP ve vazbě na adresné rozdělování finančních prostředků ● neaktualizace dat v registru poskytovatelů a tím i v Datovém centru soc. služeb LK ● nejasný postoj MPSV k procesu střednědobého plánování v krajích, chybějící standardy a tím snížený význam využití výstupů SPRSS
Příležitosti	Ohrožení
<ul style="list-style-type: none"> ● pokračování finanční podpory procesů komunitního plánování sociálních služeb z ESF EU (schválení projektu IP3) ● rostoucí povědomí veřejnosti o komunitním plánování v sociální oblasti ● průběžné mapování sociálních služeb, jejich potřebnosti, dostupnosti a efektivity na celém území kraje formou cílených analýz ● zefektivnění využívání vynaložených finančních prostředků na plánovací procesy v rámci projektů ● zvyšující se počet obcí I. typu zapojených do komunitního plánování ● zvyšující se praktický zájem samospráv obcí o komunitní plánování ● zvyšující se spolupráce obcí při jednání nad společnými tématy v rámci KP v jednotlivých regionech LK ● využití poznatků ze zmapování a dalších výstupů projektu IP2 pro udržení procesů KP v obcích LK ● vzájemná provázanost procesů i výstupů KP a SPRSS LK 	<ul style="list-style-type: none"> ● nejisté financování a chybějící víceleté financování sociálních služeb včetně jejich plánování ● klesající motivace a podpora procesů plánování ze strany zadavatelů a poskytovatelů sociálních služeb, a to zejména z kapacitních nebo finančních důvodů ● vyhoření a odchod vyškolených pracovníků z procesu a struktur KP ● nedostatečné naplnění jednotlivých skupin KKS (ÚRS a PS) osobně angažovanými a kompetentními členy ● nesystémové legislativní změny ● nedostatečná politická podpora při změnách politického vedení obcí i kraje

Zdroj: SPRSS LK 2011

V následující tabulce lze srovnat SWOT analýzu provedenou roku 2008 a roku 2010. Žlutě jsou autorkou práce označeny změny, kde došlo k pozitivnímu vývoji, červeně oblasti, kde problémy přetrvávají. Neoznačené oblasti jsou nově definované

silné stránky a příležitosti (či příležitosti definované stejným způsobem jako dříve), či nově se vyskytující slabé stránky a ohrožení.

Tabulka č. 9: Srovnání SWOT analýz pro plánování sociálních služeb v Libereckém kraji z roku 2008 a 2011

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ● <u>území LK pokryté komunitními plány a jejich postupné naplňování</u> ● <u>povědomí o KP včetně vzdělávání aktivních účastníků kom. plánování</u> ● <u>fungující tým pro střednědobé plánování rozvoje sociálních služeb na úrovni odboru sociálních věcí KULK</u> ● <u>fungující krajská koordinační struktura a činnost krajské poradní skupiny jako poradního orgánu člena rady kraje</u> ● realizace projektu IP 2 - „Podpora střednědobého plánování a rozvoje kvality sítě sociálních služeb v LK“ a využívání jeho výstupů: <ul style="list-style-type: none"> - Krajská metodická příručka pro plánování sociálních služeb v LK (KMP) - aktualizované a nově vytvořené rozvojové plány některých poskytovatelů - působení krajských odborných koordinátorů ve všech 10 spádových územích ORP (do 10/2011) - Datové centrum a Katalog poskytovatelů sociálních služeb - Pravidelný monitoring a aktualizace SPRSS LK 	<ul style="list-style-type: none"> ● <u>nedostatečné vazby a pravidla pro spolupráci obcí při jednání nad společnými tématy v rámci KP v jednotlivých regionech a spádových obcích LK</u> ● <u>věcná nekompatibilita některých výstupů dříve zpracovaných komunitních plánů</u> ● <u>chybějící svstémová finanční podpora procesu komunitního plánování ze strany MPSV i Libereckého kraje</u> ● <u>chybějící podmínky pro systematickou a aktivní práci „komunitních plánovačů“ ve strukturách obcí</u> ● <u>nepochopení smyslu a důležitosti procesů KP ve vazbě na adresné rozdělování finančních prostředků</u> ● <u>neaktualizace dat v registru poskytovatelů a tím i v Datovém centru soc. služeb LK</u> ● <u>nejasný postoj MPSV k procesu střednědobého plánování v krajích, chybějící standardy a tím snížený význam využití výstupů SPRSS</u>
Příležitosti	Ohrožení
<ul style="list-style-type: none"> ● <u>pokračování finanční podpory procesů komunitního plánování sociálních služeb z ESF EU (schvální projektu IP3)</u> ● <u>rostoucí povědomí veřejnosti o komunitním plánování v sociální oblasti</u> ● <u>průběžné mapování sociálních služeb, jejich potřeby, dostupnosti a efektivity na celém území kraje formou cílených analýz</u> ● <u>zefektivnění využívání vynaložených finančních prostředků na plánovací procesy v rámci projektů</u> ● <u>zvyšující se počet obcí I. typu zapojených do komunitního plánování</u> ● <u>zvyšující se praktický zájem samospráv obcí o komunitní plánování</u> ● <u>zvyšující se spolupráce obcí při jednání nad společnými tématy v rámci KP v jednotlivých regionech LK</u> ● <u>využití poznatků ze zmapování a dalších výstupů projektu IP2 pro udržení procesů KP v obcích LK</u> ● <u>vzájemná provázanost procesů i výstupů KP a SPRSS LK</u> 	<ul style="list-style-type: none"> ● <u>nejisté financování a chybějící víceleté financování sociálních služeb včetně jejich plánování</u> ● <u>klesající motivace a podpora procesů plánování ze strany zadavatelů a poskytovatelů sociálních služeb, a to zejména z kapacitních nebo finančních důvodů</u> ● <u>vyhoření a odchod vyškolených pracovníků z procesu a struktur KP</u> ● <u>nedostatečné naplnění jednotlivých skupin KKS (URS a PS) osobně angažovanými a kompetentními členy</u> ● <u>nesvstémové legislativní změny</u> ● <u>nedostatečná politická podpora při změnách politického vedení obcí i kraje</u>

Zdroj: vlastní zpracování

Zpracovaná verze Střednědobého plánu rozvoje z roku 2008 obsahuje analytickou část, části Vize 2020, Hlavní strategické cíle, Dílčí cíle pro období 2009-2013, Rozvojové aktivity pro období 2009-2013. Ty poté dle míry obecnosti či konkrétnosti definují cíle v sociální oblasti v Libereckém kraji. Dílčí cíle pak byly následně upraveny v roce 2009. Jelikož však byl plán do současnosti aktualizován ještě dvakrát (2010 – Návrhová část, 2011 – celek), zmíním pouze současné cíle a aktivity.

Vize do roku 2020, co se týče plánování sociálních služeb, jsou definovány takto: „*Jsou zpracovány komunitní plány všech obcí Libereckého kraje, krajský střednědobý plán rozvoje sociálních služeb i rozvojové plány všech registrovaných služeb. Jednotlivé složky tohoto plánovacího systému jsou vzájemně provázány a průběžně monitorovány.*“ (SPRSS LK 2011: 41)

S principy komunitního plánování pak koresponduje část říkající, že „*Liberecký kraj má dostupnou a optimální síť služeb poskytující kvalitní a efektivní sociální péči rovnoměrně rozloženou po celém území kraje ve všech druzích služeb*“. (SPRSS 2011: 41) Tato síť by měla být definována právě na základě zpracovaných plánů a potřeb v jednotlivých územích.

Hlavním strategickým cílem pro oblast plánování sociálních služeb je „*fungující proces plánování sociálních služeb – pravidelný monitoring a aktualizace střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji a zpracování rozvojových dokumentů v obcích metodou komunitního plánování*“. Z takto zpracovaných dokumentů by pak měl vycházet systém financování sociálních služeb. (SPRSS LK 2011: 43)

Díličními strategickými cíli jsou pak konkrétní záměry Hlavních cílů, zahrnující všechny sociální služby, cílové skupiny, ale i rozvojové oblasti, jako je plánování, financování, informovanost, vzdělávání. Pro plánování sociálních služeb jsou důležitými body:

- Funkční systém střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji a jeho monitoring (DC09),
- Podpora a koordinace komunitního plánování měst a obcí (DC10),

a částečně také:

- Zavedení systému transparentního financování sociálních služeb (DC12)
- Zvýšení informovanosti o sociálních službách (DC14).

Konkrétní realizační kroky a opatření ke splnění těchto dílčích cílů jsou

tzv. Rozvojové aktivity. K bodu DC09 je to bod Příprava a zpracování nového SPRSS LK pro návrhové období 2014 - 2017 a Datové centrum sociálních služeb LK.

K bodu DC10 náleží: Koordinace a politická podpora procesů komunitního plánování měst a obcí, včetně provázanosti se SPRSS LK; Finanční podpora vzniku a aktualizace komunitních plánů měst a obcí; Odborná a metodická podpora procesů komunitního plánování ve městech a obcích.

Bod DC12 pak definuje například cíl: Podrobná analýza využití finančních zdrojů pro sociální služby; Podpora víceletého systému financování sociálních služeb a optimalizace zřizovatelských funkcí; Transparentní systém informací o financování všech služeb na území kraje (v rámci Datového centra).

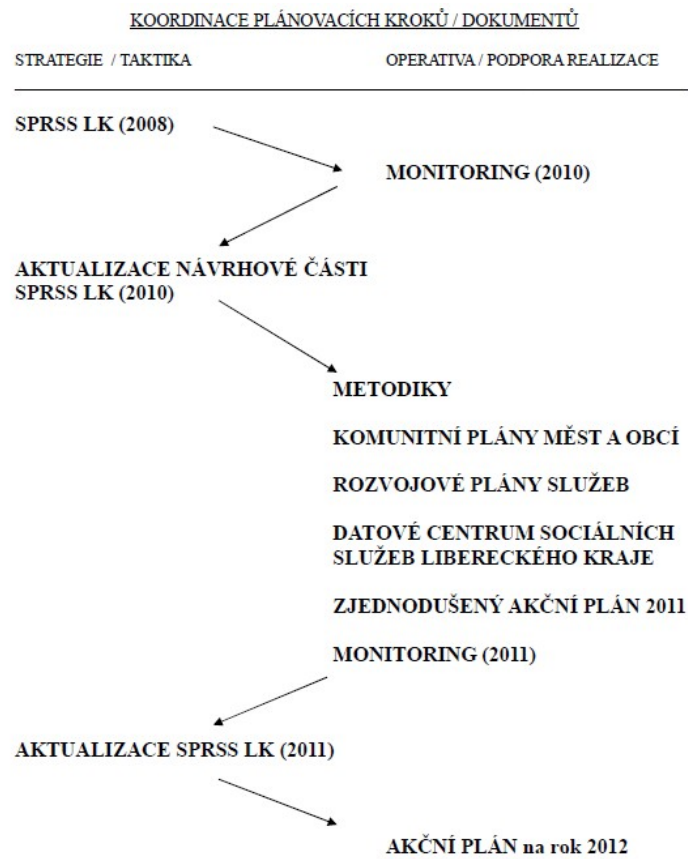
Co se týče kvality poskytovaných sociálních služeb (DC11 Zvýšení kvality poskytování sociálních služeb prostřednictvím hodnocení kvality a monitoring realizace rozvojových plánů sociálních služeb), mělo by docházet k Vyhodnocování souladu rozvojových plánů služeb s komunitními plány obcí.

Dílčí cíl 14 (DC14) má také spojitost s plánováním sociálních služeb. Zahrnuje body: Podpora obecné medializace problematiky sociálních služeb, katalog sociálních služeb a souvisejících služeb; Informovanost o sociálních službách pro uživatele, širokou laickou i odbornou veřejnost (www, cílené kampaně a informační akce, semináře, telefonické informace,...); Systém vzájemné výměny informací všech aktérů sociálních služeb (samospráva ve všech úrovních, orgány státní správy, poskytovatelé, neziskový sektor,...); Zpracování GIS map (územní pokrytí sociálních služeb).

U jednotlivých aktivit je stanoveno časové plnění. Jednotlivé body dílčích cílů jsou upraveny do tzv. karet aktivit (rozvojové aktivity), které jsou každoročně monitorovány a aktualizovány.

Shrnutí vývoje střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji je přehledně shrnuto v níže uvedeném obrázku.

Obr. č. 5: Vývoj střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji

Zdroj: SPRSS 2011: 28

9. Kooperace mezi třemi úrovněmi plánování (obce, kraje, stát)

9.1 Analýza aktérů

Prvním krokem analýzy aktérů je jejich identifikace a klasifikace. V práci je využito klasifikace dle Starta a Hovlanda (2004), která vychází z rozdělení aktérů do tří sektorů (viz Tabulka č. 10).

Tabulka č. 10: **Orientační seznam možných aktérů**

Aktéři soukromého sektoru	Aktéři veřejného sektoru	Aktéři občanského sektoru
Firmy a podniky	Ministerstva a jejich poradci (exekutiva)	Média
Asociace firem	Ministerstva a úředníci (byrokracie)	Církev
Profesní organizace	Zákonodárci (legislativa)	Školy a univerzity
Individuální manažeři firem	Soudy (justice)	Sociální hnutí a advokační skupiny
Finanční instituce	Politické strany	Odborové svazy
	Obecní zastupitelstva a rady	Národní neziskové organizace
	Armáda	Mezinárodní NNO
	Částečně autonomní nevládní organizace (veřejnoprávní korporace) a komise	
	Mezinárodní a nadnárodní instituce (EU, OSN, Světová banka)	

Zdroj: Start/Hovland 2004

Na základě této orientační tabulky jsem vytvořila konkrétní tabulku aktérů, kterých se dotýká problematika plánování sociálních služeb. Při zpracování jsem využila brainstormingovou metodu, čerpala jsem z dostupných dokumentů (odborné literatury a veřejněpolitických dokumentů). Využila jsem také získaných informací z polostrukturovaných rozhovorů s experty na komunitní plánování (MPSV, odbor sociálních věcí Libereckého kraje, radní pro sociální oblast v Libereckém kraji).

Tabulka č. 11: **Seznam aktérů v oblasti plánování sociálních služeb v Libereckém kraji**

Aktéři soukromého sektoru	Aktéři veřejného sektoru	Aktéři občanského sektoru
Firmy zabývající se vzděláváním, plánováním v oblasti SS ³ (LB plán, s.r.o.)	Evropská unie	Média (celostátní, regionální, lokální)
Soukromí poskytovatelé sociálních služeb	MPSV (odbor sociálních služeb a sociální práce)	Círky (poskytovatelé SS)
	Ministerstvo financí	Střední školy a univerzity
	Vláda ČR	Odborové svazy (Svaz měst a obcí ČR, Asociace krajů ČR)
	Politické strany	Neziskové organizace
	Zákonodárci	Fyzické osoby (poskytovatelé SS)
	Liberecký kraj	Současní či potenciální uživatelé SS
	Krajský úřad Libereckého kraje (oddělení plánování a financování sociálních služeb)	Rodinní příslušníci uživatelů sociálních služeb

³ SS – sociální služby

	Obce v Libereckém kraji (obecní zastupitelstva a rady, starostové)	Pracovní skupiny komunitního plánování (spadají částečně i pod veřejný sektor)
	Odbory sociálních věcí obcí	
	Zařízení sociálních služeb (spadající pod kraj či obce)	
	Krajští územní koordinátoři	

Zdroj: vlastní zpracování

Dalším krokem analýzy aktérů je posouzení identifikovaných aktérů z hlediska zájmu, což znamená, do jaké míry jsou aktéři ovlivněni zkoumaným problémem a jaký stupeň zájmu mají o danou oblast. Dimenze moci (vlivu) pak vymezuje úroveň vlivu, který mají aktéři na danou oblast a s jakou úspěšností mohou dosáhnout kýžené změny, či ji blokovat. (Start/Hovland 2004: 26) Veselý (2009) zmiňuje dále hledisko postoje, který aktér vůči určité problematice zaujímá (kladný, záporný).

V rámci zkoumané problematiky kooperace tří úrovní v plánování sociálních služeb po novelizaci zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách tak bude důležité hledisko zájmu a postoje aktérů, souhlasit či nesouhlasit / podporovat či nepodporovat schválenou novelu (a uplatňovat ji či přehlížet v praxi) a také zájem a postoj aktérů k realizovaným aktivitám Libereckého kraje (individuální projekty). To souhrnně znamená, jakým způsobem aktéři danou novelu naplňují – na jaké úrovni je kooperace mezi jednotlivými úrovněmi (zda je pouze formální, či novelizace napomohla vyšší angažovanosti) a také s jakým postojem a zájmem participují na krajských aktivitách.

Třetí zkoumaná oblast - hledisko moci (vlivu) leží v pozadí z důvodu již účinné novely, avšak i tato dimenze může ovlivňovat fungování předpisu v praxi. Moc (vliv) aktérů se může projevit i v budoucím směřování oblasti – v případných dalších novelizacích, vynucování zákonného předpisu apod.

Tabulka č. 12: **Matice zájmu a moci v analýze aktérů**

Moc	Vysoká	Udržování spokojenosti	Důsledné zapojování se a aktivní ovlivňování
	Nizká	Dohlížení (minimální úsilí)	Udržování informovanosti
		Nizký	Vysoký

Zájem

Zdroj: Start/Hovland 2004: 27

Dimenzi **vlivu** aktérů Dick (1997) rozděluje do tří kategorií:

- H – *high* : vysoký vliv (moc) – aktér či skupina má právo vetovat rozhodnutí
- M – *medium* : střední vliv (moc) – šance prosadit své cíle proti opozici, ale s obtížemi
- L – *low* : nízký vliv (moc) – pouze slabá šance ovlivnit výsledky zamýšleného jednání

V případě zkoumání **postoje** Dick (1997) vytvořil pět kategorií:

- ++ rozhodně souhlasí
- + spíše souhlasí
- o neutrální postoj či nerozhodnutý
- - spíše nesouhlasí
- -- rozhodně nesouhlasí

Posledním krokem v analýze aktérů je tzv. odhad spolehlivosti, který vychází z předpokladu, že posouzení aktérů se zakládá na subjektivním úsudku. (Veselý 2009)

Dle Dicka (1997) existuje následující škála:

- / plně spolehlivý odhad
- ? vcelku spolehlivý odhad
- ?? informovaný odhad
- ??? pouhý dohad či čistá fantazie

Tabulka č. 13: **Matice analýzy aktérů – a) soukromý sektor**

Aktér	Zájem		Vliv		Postoj	
	Odhad	Spolehlivost odhadu	Odhad	Spolehlivost odhadu	Odhad	Spolehlivost odhadu
LB plán, s.r.o.	M	/	L/M	/	++	/
Soukromí poskytovatelé SS	M	?	L	?	+	?

b) veřejný sektor

Aktér	Zájem		Vliv		Postoj	
	Odhad	Spolehlivost odhadu	Odhad	Spolehlivost odhadu	Odhad	Spolehlivost odhadu
EU	L	???	L	???	+	???
MPSV	H	/	H	/	++	/
MF	M	?	M/H	?	++	?
Vláda ČR	L	?	H	?	+	?
Politické strany	L	?	M	?	+	?
Zákonodárci	M	?	H	?	+	?
Liberecký kraj	H	/	H	/	++	/
Krajský úřad LK	H	/	H	/	++	/
Obce v Libereckém kraji	L/M	/	M	/	+	/
Odbory sociálních věcí obcí	H	/	M	/	++	/
Zařízení SS (spadající pod LK či obce)	M	?	L	?	+	?
Krajští územní koordinátoři	H	/	M	/	++	/

c) občanský sektor

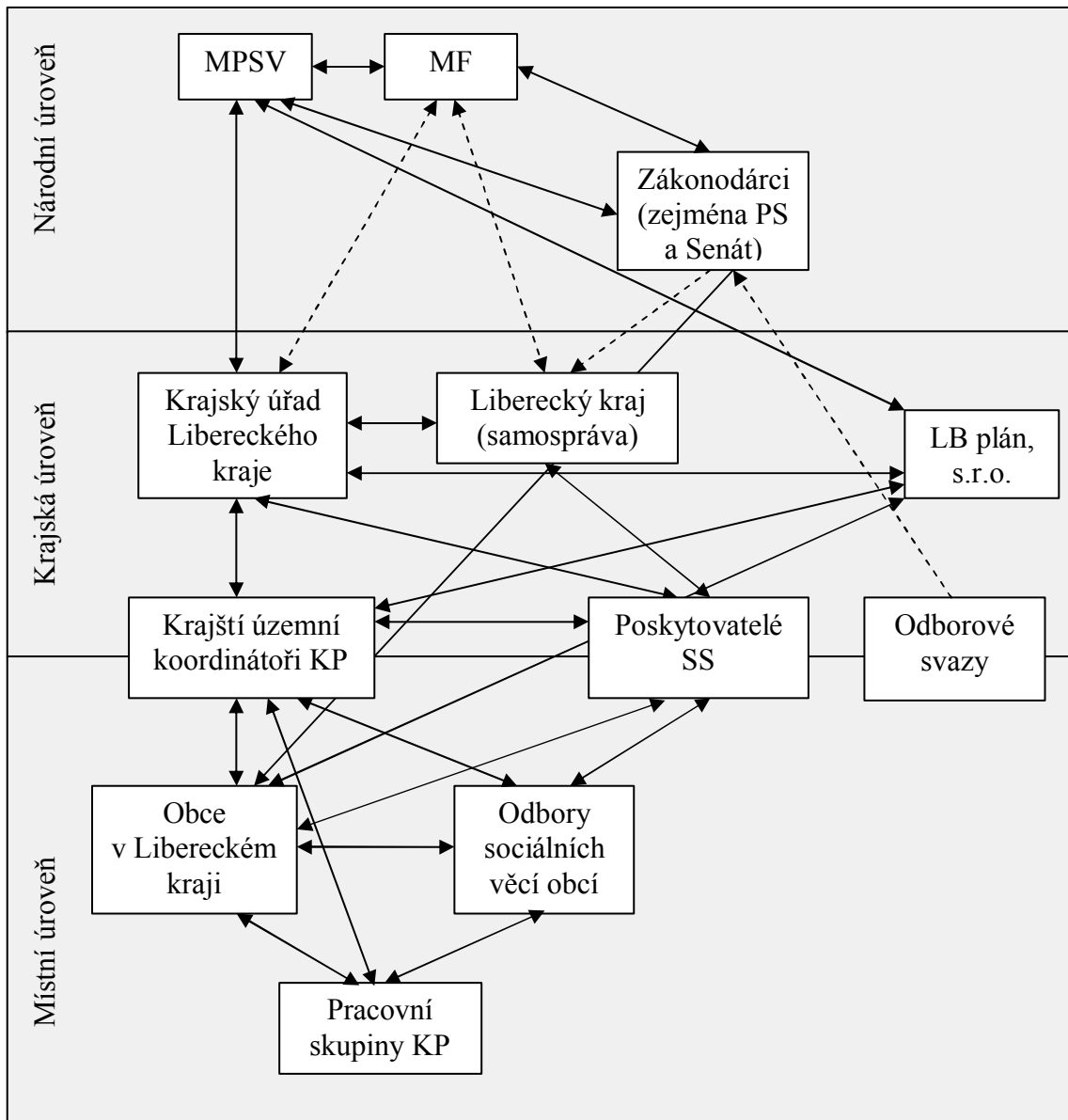
Aktér	Zájem		Vliv		Postoj	
	Odhad	Spolehlivost odhadu	Odhad	Spolehlivost odhadu	Odhad	Spolehlivost odhadu
Média	L	???	L	???	o	???
Církyve (poskytovatelé SS)	M	?	L	?	+	?
Střední školy a univerzity	L	???	L	???	+	???
Odborové svazy (Svaz měst a obcí ČR, Asociace krajů ČR)	L/M	?	M	?	+	?
NNO	M	?	L/M	?	+	?
Fyzické osoby (poskytovatelé SS)	M	??	L	??	+	??
Současní či potenciální uživatelé SS	L	/	L	/	o	/
Rodinní příslušníci uživatelů SS	L	??	L	??	o	??
Pracovní skupiny komunitního plánování	M/H	/	L	/	+	/

Zdroj: vlastní zpracování

9.2 Popis vybraných aktérů a jejich vztahů

Pro zpřehlednění vztahů mezi jednotlivými aktéry je vytvořen následující graf (diagram).

Graf č. 2: Síť vztahů jednotlivých aktérů plánování sociálních služeb v Libereckém kraji

Zdroj: vlastní zpracování

Hierarchické členění převládá ve vztahu mezi obcemi, kraji a státem, pouze však v některých oblastech. Státní úroveň má v oblasti sociálních služeb výsadní postavení co se týče jejího financování. Ze státního rozpočtu jsou vyčleňovány finance, které Ministerstvo práce a sociálních věcí na základě dotačního řízení na poskytování sociálních služeb rozděluje jednotlivým krajům. Ty předtím na základě žádostí registrovaných poskytovatelů sociálních služeb ve svém území zpracovávají souhrnnou žádost o dotaci, která je hodnocena právě MPSV. Důležitým podkladem pro financování sociálních služeb je také zpracovaný střednědobý plán rozvoje sociálních služeb krajů, který slouží jako důležité vodítko - sociální služby popsané v plánu jsou více podporovány. (MPSV 2011) Skrze rozpočet kraje (a krajem) je pak dotace na základě zvláštního právního předpisu rozdělována jednotlivým poskytovatelům. (Zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách, § 101a bod 2)

Poskytovatelé sociálních služeb (mezi nimi i kraje a obce) mají výrazný zájem získat co nejvyšší dotaci a jsou proto závislé na podmínkách, které si MPSV jako poskytovatel dotace, a Ministerstvo financí jako určující subjekt objemu financí, stanovují. Jednou z podmínek je výše zmíněná povinná příloha k žádosti o dotaci v podobě střednědobého plánu rozvoje kraje. Nejasné financování však respondenti ze strany poskytovatelů sociálních služeb v Libereckém kraji stále vidí jako slabé místo. Kdy sice na základě komunitního plánování došlo k lepšímu rozvrstvení sociálních služeb na základě potřeb lokality (odstranilo duplicity v poskytovaných službách, nefunkční služby), nicméně stále chybějí finanční prostředky na další služby potřebné (a dosud neexistující), či v případě jejich vzniku nastává problém s jejich financováním. (Respondenti – zástupci poskytovatelů SS v Libereckém kraji)

Zákonodárná složka státní moci ovlivňuje povinnosti jednotlivých aktérů na základě vydávání právních předpisů. V případě zákona o sociálních službách, který byl navrhován MPSV, došlo ve schvalovacím řízení v Senátu k pozměňovacímu návrhu, který v oblasti plánování sociálních služeb upravil povinnost obcí vytvářet komunitní plán na pouhou dobrovolnost. Obecně kontrolní funkci pro dodržování předpisů v sociální oblasti (v přenesené působnosti) má Ministerstvo práce a sociálních věcí, či v případě financování Ministerstvo financí. V případě obcí pak krajský úřad či Ministerstvo vnitra (v samosprávné oblasti).

Podobu samotných právních předpisů však mohou dle slov respondentky z MPSV ovlivňovat Odborové svazy, které se významně angažují v připomínkovém

řízení, či se podílejí na nastolování určitého tématu k veřejné diskuzi. (Respondentka MPSV) Aktivní je i Krajský úřad Libereckého kraje, který připomínkuje různé dokumenty či nařízení MPSV, popřípadě novelizace zákonů. (Respondentka KÚLK)

Vztah mezi MPSV a krajem tak funguje nejen na bázi hierarchické, ale i informační a metodické. Do samosprávné působnosti kraje MPSV nemůže zasahovat, nicméně vytváří prostředí, aby se sociální služby ubíraly směrem, který považuje za vhodný a perspektivní do budoucna. Vytváří projekty a programy různého charakteru, organizuje konference či setkání a podporuje tak výměnu informací, aktivitu aktérů a rozvoj oblastí. Kraj může „na oplátku“ poskytnout své zkušenosti z různých aktivit a informovat o svých činnostech.

V Libereckém kraji jsou důležitými aktéry krajští územní koordinátoři komunitního plánování. Tato pozice byla vytvořena na základě potřeby zavést komunitní plánování do všech obcí v kraji, metodicky podporovat a sjednocovat procesy plánování a působit jako informační kanál mezi obcemi a krajem. Obecně přísluší tato pozice ke Krajskému úřadu Libereckého kraje, který získal finanční prostředky z fondů Evropské unie a státního rozpočtu, funguje zde tedy vztah nadřízenosti a podřízenosti. Hlavní část práce krajských koordinátorů se odehrává přímo v území, kde koordinují spolupráci obcí, jejich odborů sociálních věcí, poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb v procesu plánování. Spolupráce zde funguje na partnerské bázi, ve formě metodických doporučení ze strany koordinátora (podpůrná role) a také na bázi informační výměny. Z provedených rozhovorů však také vyplývá, že zpočátku bylo v některých územích na tyto koordinátory nahlíženo s nedůvěrou, ve smyslu chápání kraje jako nadřízeného subjektu, který bude „radit“. Tento aspekt bude rozveden v dalších částech práce. Dle hodnotícího dokumentu projektu IP2 („Úspěchy projektu IP2“) bylo potvrzeno, že funkce odborného (územního) koordinátora podpořila mimo jiné i provázanost a lepší komunikaci poskytovatelů sociálních služeb a představitelů samosprávy. Nebyly tak již opomíjeny určité cílové skupiny.

Důležité je zmínit funkci Krajské koordinační struktury. Tato struktura propojuje několik důležitých skupin aktérů, pohybujících se v oblasti plánování sociálních služeb. Tito aktéři jsou na Grafu č. 2 popsáni každý samostatně. Pro bližší informace o složení Krajské koordinační struktury viz Příloha č. 6.

Krajská koordinační struktura byla vytvořena za účelem vytvoření prostředí, *„ve kterém budou projednávány všechny zásadní dokumenty týkající se rozvoje*

sociálních služeb v Libereckém kraji“ (Liberecký kraj 2011: 8) Do nejvýše postavené skupiny (Krajská poradní skupina) patří radní pro resort sociálních věcí (samospráva Libereckého kraje), vedoucí odboru sociálních věcí, bezpečnosti a problematiky menšin a manažer Krajské koordinační skupiny (Krajský úřad Libereckého kraje), zástupci obcí s rozšířenou působností a dalších obcí (celkem 30). (Transformované zásady činnosti KKS) Z uvedeného tak vyplývá, že cílem je aktivní účast všech důležitých aktérů. Vydaná stanoviska či rozhodnutí na základě projednání v této struktuře by měla být důležitým podkladem pro rozhodování kraje i obcí. (Liberecký kraj 2011)

Dále fungují ve struktuře Územní řídicí skupiny, celkem deset dle vymezení regionů - obcí s rozšířenou působností. Zde jsou nominováni zástupci z obcí, které komunitně plánují a mají zájem se zapojit do struktury, zástupci poskytovatelů a uživatelů služeb, manažer Krajské koordinační struktury a odborný krajský koordinátor.

Na nejnižší, místní úrovni pak fungují odborné pracovní skupiny, vytvořené na základě cílových skupin, pro které jsou sociální služby určeny.

Důležitý aktér v oblasti metodické podpory pro kraj i samotné obce je soukromá organizace LB plán, s.r.o. Ta se podílela na zpracování střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Libereckého kraje, ale pracovala i na tvorbě či aktualizaci komunitních plánů obcí, plnila tedy konzultační a metodickou funkci. Zároveň existuje i vztah mezi touto organizací a státní úrovní (MPSV). Zde funguje spolupráce na informační bázi, na bázi vzájemné výměny zkušeností a poznatků, a také ze strany organizace dochází k připomínkování některých návrhů MPSV. (Respondent LB plán, s.r.o.; MPSV)

9.3 Kooperace obcí v Libereckém kraji a Libereckého kraje

Oblast komunitního plánování sociálních služeb leží v samosprávné působnosti obcí a krajů. Souhrnně sociální služby jsou poskytovány i v rámci přenesené působnosti (viz Kapitola č. 6). Pro potřeby diplomové práce se zaměřím na kooperaci v rámci samostatné působnosti.

Prvotní aktivity a vazby mezi obcemi a samosprávou Libereckého kraje vznikaly již za prvního funkčního období zastupitelstva (2000-2004), kdy tehdejší radní pro sociální oblast kontaktovala obce na území kraje a informovala o možnostech

komunitního plánování a zapojení se do něj. (Respondentka KÚLK) Na základě těchto aktivit došlo v roce 2003 ke spolupráci na pilotním projektu komunitního plánování v třech regionech (Jilemnicko, Semilsko, Turnovsko). Projekt byl podporován i MPSV. (Benešová 2003) Už touto činností tak byly navázány vztahy s obcemi v oblasti plánování sociálních služeb, s cílem do budoucna seznamovat další nezapojené obce s procesem a informovat o výsledcích projektu. (Benešová 2003) Pilotním regionům byla krajem poskytnuta metodická podpora (vzdělávací kurzy), v průběhu procesu zpracování plánů se však již kraj příliš nezapojoval a s obcemi nekooperoval (blíže viz Kapitola č. 7.1).

Postupně docházelo k zapojování dalších obcí do procesu a vzdělávacích programů kraje (blíže popsáno v Kapitole č. 7.1). Od roku 2006, kdy vstoupil v platnost zákon o sociálních službách (č. 108/2006 Sb.) se aktivity ze strany Libereckého kraje dále zintenzivňují v souvislosti s povinností kraje zpracovávat střednědobý plán rozvoje sociálních služeb (blíže Kapitola č. 8). V roce 2007 Liberecký kraj na základě dotazníkového šetření (organizací CEPROS) a již vydaných komunitních plánů obcí sbíral z území informace o stavu sociálních služeb, potřebách, požadavcích, stavu plánování v území. Tyto poznatky poté shrnul do dokumentu „Strategie střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Libereckého kraje pro rok 2008 - analytická část“.

Za pomoci odborné konzultační firmy LB plán, s.r.o. pak byl v roce 2008 vytvořen Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb na roky 2009-2013, který je průběžně aktualizován. Jedním ze stanovených cílů dokumentu bylo nastavení intenzivnější spolupráce kraje s obcemi a prosazení komunitního plánování sociálních služeb do všech obcí tak, aby bylo komunitními plány pokryto celé území kraje. Byly spuštěny individuální projekty financované z fondů Evropské unie a rozpočtu České republiky, zaměřené na podporu plánovacích procesů (vzdělávání, metodická podpora...). Motivací pro tvorbu těchto projektů bylo dle respondentky z Krajského úřadu Libereckého kraje zejména získání finančních zdrojů a personálních kapacit na „rozběhnutí“ procesů plánování, pro které by z rozpočtu kraje nebyly prostředky. Dle LB plánu, s.r.o. byly tyto projekty zaměřeny na zvýšení provázanosti kraje s územím - „v tom ty projekty sehrály obrovskou roli“. Jako hlavního činitele v motivování obcí do zapojení se do plánování sociálních služeb považuje radní pro sociální oblast v Libereckém kraji právě Kraj (oddělení plánování a financování sociálních služeb a jeho osobu). V období plánování projektů a po dobu realizace

individuálních projektů dle radního probíhala mezi obcemi a krajem velmi intenzivní komunikace.

Styčnými body těchto individuálních projektů (IP2 a IP3) jsou odborní (územní) koordinátoři.

9.3.1 Funkce odborných koordinátorů a jejich vliv na kooperaci mezi úrovní obecní a krajskou

Odborní koordinátoři komunitního plánování fungují v jednotlivých regionech obcí s rozšířenou působností (celkem 10) od října roku 2009, kdy byl zahájen projekt IP2 – „Podpora střednědobého plánování a rozvoje kvality sítě sociálních služeb v Libereckém kraji“. Mají za úkol zajišťovat a podporovat procesy komunitního plánování sociálních služeb v Libereckém kraji přímo na obcích s rozšířenou působností (ORP). (Liberecký kraj 2011)

V průběhu trvání projektu IP2, ale i navazujícího projektu IP3, se nicméně pozice a chápání odborných (územních) koordinátorů mění. Nutné je také předeslat, že situace v jednotlivých ORP byla a je rozdílná, co se týče doby zahájení procesu, postoje k samotnému plánování apod., proto i pozice koordinátorů v jednotlivých územích se často značně lišila. *„Každý území je specifický, nedá se to opravdu okopírovat, závisí na tom, jaká tam je situace, jaký tam jsou lidi, jaká je tam politika, jaká bude osobnost toho koordinátora, je to opravdu náročný.“* (Respondentka KÚLK) Příchod koordinátorů do území respondentka shrnula: *„někde [to chápali] jako nutný zlo a někdo to vzal jako příležitost“.*

Pozici odborných koordinátorů popisuje LB plán, s.r.o.: *„Vytvářeli úplně tu prvopočáteční podporu tomu území ve smyslu ‚NE je to váš závazek a vaše povinnost, ale vy chcete, aby kraj nějakým způsobem s vámi počítal, tak si vytvořte argumentační základnu s čím vlastně má počítat, a umějte mu to zdůvodnit a vysvětlit, že tady ty potřeby skutečně máte, a že to tady takhle vypadat má. Takže my vám pomůžeme nastavit ten proces, vytvořit tady ty pracovní skupiny, vytvořit nějakou úroveň jakoby řídicí v tom území, budeme přenášet informace z kraje, tak abyste měli aktuální povědomí o tom, co se skutečně děje, pomůžeme vám s přípravou prvních dokumentů, prvních komunitních plánů, potom vám pomůžeme s tou aktualizací, tak abychom to*

dotáhli do stavu, kdy vaše výstupy budou skutečně porovnatelný a použitelný pro střednědobý plán.“

První „skupinou“ obcí (ORP) byly obce, kde již byl proces komunitního plánování nastartován, byly vydány komunitní plány, struktury fungovaly. Zde funkce koordinátora byla zejména podpůrná, podpořil se přenos informací, zrychlily se procesy v samotném plánování. (Fokusní skupina krajských koordinátorů) Lepší informovanost je v provedených rozhovorech zmiňována často.

„Ten přínos je v tom, že ti starostové nebo i místostarostové, ti zastupitelé vlastně mají ty informace, protože oni ty informace předtím tolik neměli a ta komunikace třeba mezi krajem a těmi obcemi nebyla taková, takže ten územní koordinátor jakoby tam nastartoval nějakou lepší komunikaci a ty informace tam teď dostávají v nějaké míře žejzo a ti starostové nebo i ty obce jako už prostě myslí na tu sociální oblast, na to komunitní plánování.“ (Koordinátor ORP Česká Lípa)

Lepší informovanost potvrzuje zástupce ORP Jilemnice, kde se komunitně začalo plánovat již v roce 2003: *„Ti koordinátoři byli potřební, protože vždycky se neobjevuje Amerika a vždycky je potřeba aby byl přenos informací plošně podobný, že řekněme minimálně sjednocovali názory k tomu, jak to má vypadat, co se hledá, minimálně měli i víc informací, než třeba máme my o tom, která zařízení kde jsou, protože samozřejmě jsou registrátory služeb, takže ví, co kde je.“*

Celkově respondent z ORP Jilemnice vyjadřuje pozitivní náhled na funkci koordinátora: *„My jsme ho brali jakoby částečně jako našeho úředníka, protože on i tady taky v některých částech jako působil, protože on tady měl určité dny, kdy tady byl, takže my jsme to brali spíše jako pomoc no.“* Podobný pohled má i koordinátorka z ORP Jablonec n. N., kde prvotní aktivity ke komunitnímu plánování vznikaly již od roku 2004. *„Tady byla velmi kladná [chápání její pozice], oproti kolegům co jsem slyšela jinde, protože věděli co je komunitní plánování, a věděli že je důležité spolupracovat s krajem. Takže mě tady hodně brali.“*

Nicméně samotná pozice koordinátora byla vesměs obcemi chápána negativně. *„Stejně vždycky ten kraj je tam takovej jako cizí prvek v tom území“; „negativní prostě vnímání“; „i kdyby třeba ten územní koordinátor byl sebelepší, ale ten je z té druhé strany, tak prostě už se negativně postaví k tomu opačným způsobem, negativně“.* (Fokusní skupina krajských koordinátorů)

Specifická byla spolupráce koordinátora a svazku obcí Novoborska, kde plánovací proces probíhal od konce roku 2004, plán vycházel z metodik Centra komunitní práce v Ústí nad Labem a zahrnoval celé spádové území. *„Hledali pro co oni mě můžou využít, aby se ale striktně oddělilo to co je krajské a to co je jako městský ta záležitost“*. (Koordinátorka ORP Novoborsko)

„Ono to v praxi třeba vypadá tak, že někdo od začátku spolupracoval i s tou samosprávou. A já možná se dočkám toho, že po dvou a půl letech budu možná představena oficiálně paní místostarostkyni. Se kterou se setkávám na jednání regionálního transformačního týmu, a budí to dojem, že ani nejsme ani ze stejného města. Protože já jsem ta krajská. Ale to je takovej prostě- to je ten postoj v tom území a oni jak to mají zajetý tak se toho drží.“ (Koordinátorka ORP Novoborsko)

Slova potvrzuje i respondentka z KÚLK: *„Ten Bor tam byl proces, a my jsme ho nějakým koordinátorem nabourali a oni to nechtěli [...] to bylo území, který to prostě nepřijalo za své“*. Chápali koordinátora jako někoho, kdo jim bude něco radit, diktovat.

Přesto koordinátorka ORP Novoborsko situaci svým způsobem rozumí. Kdy svazek obcí Novoborska samostatně stál u zrodu plánování formou komunitního plánování, zapojil celé území: *„Tam prostě ta vize byla, tam to prostě bylo a vlastně nebylo to tak, že by něco museli oni něco přijímat a vlastně oni si to jakoby vytvořili. Proto tam je takovej ten odstup od toho kraje.“*

Druhou skupinou byly obce (ORP), kde byl proces v počátcích, či v minulosti již určité aktivity vyvinuty byly, ale proces se zastavil, a dále obce, které byly komunitním plánováním nedotčené. Zde se přístup ke koordinátorům hodně lišil, každé území bylo specifické – *„Někde [to chápali] jako nutný zlo a někdo to vzal jako příležitost [příchod koordinátorů do obcí]. To bylo takový to jako půlroční skoro roční vyjednávání, a každá obec se k tomu postavila jinak.“* (Respondentka KÚLK)

U těchto ORP byla funkce spíše iniciační. *„My jsme byli takový ti iniciátoři, a možná dá se říct jsme ten proces rozpohybovali. Sehnali jsme lidi do pracovních skupin, dali jsme dohromady řídicí skupinu, svolávali jsme a svoláváme dodnes pracovní skupiny. Vlastně děláme takový ten veškerý servis tomu území, ten územní koordinátor.“* Slova potvrzuje i zástupce ORP Tanvald: *„Sem nastoupila ta pracovnice ta koordinátorka, takže v podstatě ta to rozjela jo, to byl ten impuls který to rozjel, to komunitní plánování.“* Dokonce potvrzuje významnost pozice koordinátora: *„Myslím si, že těžko by to začalo [komunitní plánování]. Myslím že to, že to začal dělat kraj, tak tím*

to vzniklo tady. Samo o sobě by se tady asi neplánovalo.“ Pozici koordinátora chápe důležitou jak v otázce metodického vedení, tak informačního přenosu. Nejintenzivnější spolupráce v území ORP Tanvald probíhá v trojúhelníku koordinátor, místostarosta města Tanvald, vedoucí odboru sociálních věcí města Tanvald.

Koordinátoři také mluví o tom, že u obcí, které příliš spolupracovat nechtěly a tlačilo se na ně, docházelo k tomu, že komunitní plánování nepřijaly za své, cítily, že je jim něco diktováno. *„Někde je znát prostě že ten proces byl uměle nastavený, jo. Že nevyšel zespoda, z té obce.“* (Koordinátorka ORP Liberec)

Nicméně i zde vidí koordinátoři posun, zejména v souvislosti s tím, že komunitní plány hrají důležitou roli v otázce rozhodování o získání či nezískání dotací či grantů. *„Dneska si už vlastně uvědomují ti starostové, nebo ta územní samospráva, že skutečně musí jednat, že musí dělat v tom území a že musí teda do těch dokumentů jít.“* (Koordinátor ORP Česká Lípa) Na druhou stranu bylo však častým argumentem obcí, proč neplánovat, nedostatek financí – proč plánovat, když se nic nezrealizuje / proč plánovat, když si obec na svém území sociální službu dokáže financovat bez pomoci kraje či jiných dotací. Důležité je tak neustálé vysvětlování přínosů plánování, dle respondentky z Krajského úřadu LK je také nutností zvrátit smýšlení obcí o fungování a financování služeb na bázi „vše platí kraj“.

Pro úplnou představu o práci koordinátora, který přišel do území, kde proces nebyl zaběhnutý, cituji zástupkyni Krajského úřadu Libereckého kraje:

„Ti koordinátoři vlastně začínali a neměli nikoho na té obci, tak jsme vlastně radili začít u jednoho úředníka, který bude komunikovat, ze sociálky. A ten že doporučí, na koho se obrátit v obci, kdo třeba z těch zastupitelů je komunikativní, takže se opravdu začínalo na takový té úřednický úrovni, kde většinou ti dole se domluví, ale ti nahoře třeba nechtějí, a je to na nich to zařídit, aby se to dostalo až na tu politickou podporu a to si myslím, že to bylo úplně to nejtěžší s čím jsme se potýkali když jsme začínali, a někde prostě se to dodneška třeba se nepodařilo, ale není to jakoby vina těch lidí, kteří na tom procesu dělají.“ Obtížnost v navazování spolupráce popisuje i tato citace: *„Je to o taktice, jak se toho ten koordinátor chopí, jakým způsobem, že když ho vyhoděj dveřmi, jestli přijde oknem a jako je to opravdu na tom vidět že si teda opravdu dokázali si tam tu pozici najít [koordinátoři].“* (Respondentka KÚLK)

Práce koordinátora také často spočívala v nacházení argumentů a vysvětlování, v čem je kraj aktivní, co financuje a zřizuje, čím „pomáhá“ obcím v sociální oblasti

celkově, aby tak byla podpořena ochota obcí zapojit se do procesu plánování. V tomto vysvětlování se angažoval i LB plán, s.r.o., který se často zabýval otázkou obcí „*co pro nás kraj udělal, nebo co teda se povedlo, co teda se udělalo, kolik dal peněz.*“ Argumentačně ze strany koordinátorů také zaznívalo, že plánování pro obce prakticky nepřinese žádné výdaje: „*Že je nebudeme otravovat v nějaké větší míře než je potřeba, a že aspoň my budeme vědět, jaká ta situace je.*“ (Koordinátorka ORP Jablonec n. N.) Respondentka tak poukazuje na fakt, že starostové obcí jsou často neuvolnění ze své funkce a velice zaneprázdnění.

9.3.2 Problémové oblasti, ohrožení ve vztahu obce – Liberecký kraj

Respondenti - koordinátoři často upozorňovali na převládající přístup obcí ke kraji. Kdy na kraj nahlíží jako na hlavního zřizovatele služeb, kam z obcí budou posílat klienty, či v případě nově vzniklé problémové situace na svém území přicházejí s otázkami „*proč se to neřeší v rámci kraje a v rámci širšího území.*“ „*Mají představy že tady jsou furt nějaký domovy pro seniory a tak dále a všechno od kraje a tak dále.*“ Neochotu obcí financovat sociální služby (či na ně přispívat) potvrzuje i radní pro sociální oblast – „*Nemůžu tvrdit že všechny jo, ale velká většina [obcí] samozřejmě není ochotná, protože říká – je tady stát, je tady kraj, tak ať to zaplatí žejo.*“

Mezi další třetí plochu, kde dochází mezi obcemi a krajem k odlišnému názoru na řešení situace je využívání či nevyužívání pobytových služeb. „*Ty cíle kraje, vize a národní jdou tímhle směrem, prostě nebudeme stavět domovy pro seniory, nechceme aby vznikaly pobytový zařízení, my chceme prostě aby ty lidi žili doma. A tam pak naráží obce vůči kraji velmi- vím to a cejtím to, že se to jako víc řeší, teď jak to dopadne, a my si pořád držíme tuhle vizi že člověk má být doma, ve svém prostředí přirozeným a tak dále, ale ty obce tlačí a ,my potřebujeme pomoci, lidi stárnou nemáme je kam dát, musíme chodit do práce', a jakoby nejsou prostředky na ty terénní služby pořád.*“ (Respondentka KÚLK)

Kooperace obcí a kraje byla nastavena mimo jiné skrze Krajskou koordinační skupinu (viz Kapitola č. 7.2.1 a 9.2, Příloha č. 6), fungující na principu subsidiarity. Dle respondentů ze strany koordinátorů a zástupkyně KÚLK však tato komunikace stále někdy nefunguje správně. „*Když najednou je problém, kterej je potřeba honem vyřešit, tak stejně oni [obce] jdou přímou cestou k panu radnímu a nepřinesou to do té skupiny*

pracovní, územní, řídicí, do té struktury, aby vlastně se to řešilo tak jak má. To se týká financí, co se týká vzniku nějaký služby, nebo nezajištění nějaký cílový skupiny. Jako je to hrozně těžký pořad vracet ty informace, když tam máte komunitní plánování, když tam máte skupiny, můžete to řešit v rámci toho, a PAK se to k nám dostane. Furt se to někde takhle řeší oklikou.“ Radní pro sociální oblast potvrzuje, že fungovaly oba přístupy, kdy byla využívána struktura, ale i jedinci chodili přímo za ním. Souhlasí s tím, že vytvoření struktury mělo posunout způsob řešení problému na adekvátní místa, zároveň však tvrdí: *„Když z té pracovní skupiny někdo přijde za tím radním, já si myslím že to jako ničemu nebrání.“* A uvádí i pozitivum, že se tak informace dozví z první ruky a má přímou možnost situaci řešit.

Zároveň je tato struktura chápána jako dobrý informační kanál: *„Hodně informací přišlo odtamtud no.“* (Respondent ORP Tanvald – člen krajské poradní skupiny) To potvrzuje i tehdejší radní pro sociální oblast, který důležitost zřízení této struktury vidí právě ve vzájemném přenosu informací – *„Aby ty informace z toho kraje plynuly k nim, ale taky ty informace aby plynuly k nám.“* Ze své pozice však hodnotí problémové oblasti, kdy bylo mnohdy obtížné obce do struktury zapojit tak, aby se pravidelně jednání účastnily a mohla se témata efektivně projednávat a řešit. Dle respondenta se příliš nezdařila také výměna informací na bázi předávání zkušeností, diskuze a sdílení problémů a jejich řešení – *„Ti starostové potom na ta jednání chodili s tím, spíš jako bojovat s tím krajem jo, a my jsme takhle nechtěli, my jsme vždycky- ta krajská poradní skupina má být o té kooperaci, o výměně informací, a o tom abychom si poradili, aby přišli a řekli ,nám se nelíbí tohleto jak jste to připravili, pojďme se dohodnout nějak jinak' jo, nebo obráceně, a to ne úplně jako fungovalo, že prostě ten- je prostě vidět, že je to politika.“*

Na fungování spolupráce mezi obcemi a krajem má dle respondentů značný vliv lidský faktor. Komunitní plánování jako metoda je založena na fungování odborných pracovních skupin, které jsou složeny ze zástupců triády (zadavatelé, poskytovatelé, uživatelé sociálních služeb) a veřejnosti. Už z této definice vyplývá, že proces závisí na lidech, kteří jsou zapojeni do plánování (či na ochotě lidí se do plánování zapojit). To potvrdili v mnoha výrocích i krajští koordinátoři (*„všechny totiž tady ty procesy jsou o lidech“*), kteří pomáhali v obcích proces iniciovat, ale i ti, kde již proces byl nastavený a fungoval. Zdůrazňován byl zejména fakt, že komunitní plánování je proces,

a jako takový se vyvíjí, mění se úroveň spolupráce. Ať už k horšímu, k lepšímu, či dochází ke stagnaci.

„Je to spíš o tom procesu žejo, jak hodně je stabilní, a jak je to nastavené, pokud to visí na jednom jediném člověku, který teda to vede a drží si to, a pak najednou vypadne, tak vlastně ten proces se hroučí a takhle by to nemělo být správně, podle zásad komunitního plánování. Takže pokud se tam najde nějaká osobnost, která z toho území to převezme, tak se to prostě jenom na chvíli zastaví, a mělo by to jako jít.“
(Respondentka KÚLK)

Tento fakt potvrzuje i zástupkyně MPSV: *„Hodně to stojí na konkrétních lidech, jak teda i na těch krajích tak samozřejmě i potom o to víc na obcích. A ovlivnit no- ((úsmešek)) jako když někdo nechce, tak to se těžko s tím pak něco provádí.“* Zdůrazňuje však právě roli krajů, které mohou tento fakt neochoty zvrátit. Respondentka popisuje i konkrétní příklad Libereckého kraje. *„Oni si tam v tom území dali koordinátory na ty obce a i v těch místech, kde dřív tomu plánování se myslím docela vehementně bránili, tak se díky tomu, teda I díky tomu, v tom Libereckém kraji podařilo docela dobře ty obce si myslím zapojit. Nebo aspoň tak to jako vnímám tady odsud.“*

Vytváření sítí, které jsou stabilní a dlouhodobé tak podporuje do velké míry dlouhodobou udržitelnost celého procesu komunitního plánování. Do této oblasti však zasahuje další faktor, a to jsou politické vlivy na vytváření těchto sítí a vztahů. *„Všechno závisí na té politické situaci žejo. Posledně když byly volby třeba před dvěma roky, tak vlastně někde se třeba jakoby lidi změni žejo, starosta a místostarosta nebo třeba i potom vedoucí odboru a někde je to jakoby krok trošku zpátky, někde třeba- zase to nevím- někde to třeba stagnovalo a říkám, je to vlastně odvislé od té politické situace.“* (Respondent ORP Česká Lípa)

„Člověk si třeba myslí, že teď to je třeba stabilní, a příští rok to stabilní být nemusí. Teď třeba volby budou vlastně krajské [2012], takže to bude zase stejné, to zase může být jiná politická vůle a ta nálada mezi občany v té komunitě zase může být jiná protože tu sociální oblast financují ta města, obce.“ (Respondent ORP Česká Lípa)

Ohrožení v podobě voleb a změny politických stran vnímá i zástupkyně z KÚLK: *„Teď budou krajský volby a právě nevíme co nás čeká, je to taková ruleta, že na podzim [2012] zjistíme, jestli teda budeme plánovat v tom duchu v jakým se plánuje, nebo se nám to změni. A to opravdu jde hrozně těžko ovlivnit, ty koordinátoři můžou ovlivnit jenom ty vztahy s těma úředníkama, s těma službama, s těma*

manažerama pracovních skupin, tak tam když si to nastavěj, shodnou se, tak to funguje. Ale pak se třeba stane že se nepodaří ten plán protlačit až nahoru do fáze schválení [do zastupitelstev]. Což se teď reálně třeba děje.“ A doplňuje svá slova konkrétním příkladem:

„Pokud jako pan radní prostě s tím nějakým městem je zadobře nějak prostě si vycházejí vstříc, tak není problém, tak se to podařilo, zajeli jsme tam, řekli jsme co potřebujeme, on řekl 'ano, my tu komunitně plánovat budeme, a bude to fungovat'. Tam, kde prostě jsou proti, tak rovnou řeknou 'NE'.“ Opět však zmiňuje možnost vývoje situace. Kdy se proces může pouze pozastavit, ale za nějaký čas se situace může změnit a proces se rozběhne opět v plné síle. Radní pro sociální oblast potvrzuje, že pokud se jedná o spolupráci obcí a kraje, „politikum“ se zde ve větší míře vyskytuje – *„Je prostě vidět, že je to politika, že pokud na těch obcích sedí starostové kteří jsou nějak politicky orientovaní než je krajská vláda když to řeknu takhle, tak je to trošku problém prostě. Nedokážou se prostě od toho jako odpoutat a věnovat se tý práci“*. Přesto však dle respondenta stejné politické zbarvení vlády kraje i obcí nezaručuje bezproblémovou komunikaci. Také potvrzuje vliv lidského faktoru – *„S někým se dohodnete napoprvé, s někým až napopátý a s někým se prostě nedohodnete nikdy. Tak to prostě v životě je. Je tady 216 obcí, a člověk nemůže čekat, že všichni budou kejtat jako jó, je to skvělej nápad“*.

Politické klima a přístup k problematice je v oblasti komunitního plánování zásadní. *„Nejtěžší moment pro jakýhokoliv metodika plánování nebo i koordinátora je přesvědčit toho politika, že to má smysl.“* Jinými slovy – *„Plánování bez tý politický podpory prostě není možný.“* (Respondentka KÚLK)

Zásadní změnou v procesu bude ukončení projektu IP3 v říjnu 2013, kdy skončí čtyřleté působení krajských koordinátorů v území. Pohledy respondentů na budoucnost jsou rozvedeny v Kapitole č. 10.

Souhrnně však komunikaci obcí s krajem popisuje zástupkyně KÚLK: *„Vy nevíte jak to vypadalo když jsme přišli. Ale opravdu komunikace nebyla, ty obce nespolupracovaly, takže ta pozice, ta role byla důležitá [krajského koordinátora].“* Důležitost přesvědčování obcí, jejich informování a vysvětlování metody komunitního plánování sociálních služeb i cílů projektů (zejména v počátcích) potvrzuje i radní pro sociální oblast. Podíleli se na tom jak úředníci Krajského úřadu, tak koordinátoři, tak samotný radní. Pomoc a aktivity Libereckého kraje, které napomohly rozvoji

sociálních služeb, však obce spíše nevnímají: „Bohužel ne úplně ty obce ji někdy vnímají, a s tím krajem se spíš jako snaží bojovat, místo toho, aby tady byla nějaká spolupráce.“ (Radní Libereckého kraje pro sociální oblast)

Další pohled na vztah obec - kraj má LB plán, s.r.o., který fungoval jako třetí subjekt v tomto vztahu: „Někde v území to bylo naprosto bez problémů, někde to mírně jiskřilo, ale dá se říct, že ve většině území to ve finále probíhalo prostě regulérně, obchodně.“ Zároveň však souhlasí s tím, že nebezpečí ve vztahu obce - kraj ve smyslu „kraj nám chce něco radit“ existuje neustále – „to je tenkej led no“. A opět je zmiňována důležitost argumentace, vysvětlování, co to obci přinese. „Ten kraj je strašně daleko, takže vznikla určitá averze, a ta se musela v tomhleto- já to říkám protože tady jsme na to taky jako narazili- že se to muselo přepojit, nebo překlenout do toho ,ale no tak jako dobře, nedělejte, ale kde pak jako máte ty argumenty'- prostě jim nabídnout něco, co jim to přinese a na to oni pak většinou zase slyšej. Že ty starostové jsou docela pragmatici ve většině případů.“

9.4 Kooperace obcí v Libereckém kraji navzájem

Na provedené fokusní skupině s krajskými koordinátory se poměrně často vyskytovaly i výroky, týkající se vzájemné spolupráce obcí v Libereckém kraji. Cílem Libereckého kraje bylo zapojit do procesu komunitního plánování celé území kraje, aby jednotlivé obce s rozšířenou působností ve svých plánech zahrnovaly celé spádové území. „My se snažíme nutit ty koordinátory i ty obce, aby plánovali pak v tom ORP, mikroregionu prostě za větší spádový území. To je možná takový nadčasový a logický, aby ty služby měly návaznost.“ (Respondentka KÚLK)

Tento princip kvitují i koordinátoři, nicméně uvádějí praktické problémy spojené s touto spoluprací. „Oni třeba ty města nemusí bejt od sebe daleko, ale ty problémy mají úplně někde jinde a oni už se jako třeba i neradi už jako vzájemně poslouchají, je to nezajímá jak to mají v tom druhým městě, oni spolu nic nechtěj mít jako.“ (Respondentka ORP Liberec)

Další koordinátor (ORP Česká Lípa) zmiňuje i politické bariéry ve spolupráci: „Oni prostě nespolupracujou, ty města prostě nespolupracujou [...] u nás to tak bylo, Zákupy Česká Lípa prostě tam jsou proti sobě, v té obci je ta politická situace jiná, tam jsou komunisti a ODS, tak se jako nedokážou dohodnout.“

Problémy ve spolupráci se vyskytují i v oblasti financování sociálních služeb. „Když je v trojkové obci DPSka, [Domov s pečovatelskou službou] a je tam z vedlejší vesnice človíček, no tak oni se ptají: 'proč my bychom měli platit, když to zřizuje město Tanvald, a je tam člověk z Plavů jo. Tak dejte mi za to nějaký finance'.“ (Respondent ORP Tanvald) Ostatní koordinátoři nicméně doplňují, že situace se zlepšuje, obce ošetřují tyto vztahy smlouvami a přispívají. Tato slova potvrzuje i zástupkyně ORP Jablonec n. N.: „Trošku ta spolupráce není tak úplně hladká, když to řeknu, protože mají starostové málo času, nejsou úplně na to ještě tak nastavení, že by měli plánovat, že by si měli platit sociální služby, ale myslím že se to zlepšuje.“ Opět je zmiňován fakt, že toto vzájemné financování služeb závisí na každé obci, jak se k tomu postaví – „záleží to vlastně na obci, protože my je nemůžeme k ničemu nutit“. (Respondentka KÚLK) Dokonce respondentka z ORP Jablonec n. N. uvádí: „Oni některé služby, to vlastně ani nevíme, si to dělají individuálně, že osobní asistence někam dojíždí, do obcí, takže vlastně si tam žádá a říká paní z osobní asistence, že někde pořídí dobře, a někde prostě jí nechtejí dát příspěvek.“

Konkrétní příklad kooperace obcí v oblasti poskytování sociálních služeb (obce s rozšířenou působností se spádovými obcemi) uvádí respondent z Jilemnicka: „Bohužel je tomu většinou tak, že snad kromě těch domů s pečovatelskou službou prostě všechno spoléhají na Jilemnici, že to zařídí. Zajistí, zjistí, umožní, nevim, prostě všechno.“ Tento náhled menších obcí potvrzuje i respondentka z ORP Jablonec n. N.: „Jsou někteří starostové osvícení, vědí, ale prostě někteří se cukají a říkají, že přece Jablonec a Jablonec dostává jako trojková obec nějak vyšší- větší procento daní, takže ať se Jablonec postará.“ Respondent ORP Tanvald pak jen dodává: „Prostě na těch malejch obcích prostě to neexistuje, to není [sociální služby]. Ono taky když přijde někdo s nějakým problémem tam na obec, tak je pošlou sem k nám do Tanvaldu no. Tak je tady sociální odbor, kterej s tím pomůže žejo.“

Fungující vztah mezi jednotlivými obcemi existuje v ORP Tanvald. Zde komunikace a spolupráce probíhala v různých oblastech v rámci mikroregionu Tanvaldsko již před započítáním komunitního plánování, a přirozeně se tak tato kooperace rozvinula i do oblasti sociální. „Tady existuje nějaký mikroregion Tanvaldsko, starostové nebo zástupci těch měst, někde jsou to místostarostové, se scházejí jednou měsíčně a ta koordinátorka tam občas přijde, domlouvají se na různých věcech, co dál. Anebo to je přese mě no, protože já tam chodím taky, mezi ty

starosty, takže ty informace se tam předávají třeba prostřednictvím mě.“ (Respondent ORP Tanvald)

Zároveň však potvrzuje „vedoucí“ pozici Tanvaldu jako obce s rozšířenou působností: *„My, že jsme ten Tanvald je takovej správní střed toho mikroregionu, tak je to ten Tanvald to spíš tlačí zas. Takže jako co do nich [spádové obce] nenacpeme, tak to oni neudělaj jo.“* Kontakt je také slabší se vzdálenějšími obcemi od „ústředí“ - Tanvaldu. Komunitně plánovat pro celý mikroregion však vidí jako pozitivní: *„Já si myslím že v rámci toho mikroregionu to je dobře. Protože je tam nějaký tahoun, to je v tuhle chvíli město Tanvald, a ty obce aspoň něco si přidaj do toho svýho, protože samotný obce by to nedělaly. Jo jako nedělaly, nemají na to ani zaměstnance, a jak jsem říkal, když tam je starosta sám no, tak co udělá.“*

9.5 Kooperace obcí v Libereckém kraji a státu

Z provedených rozhovorů obecně vyplývá, že kooperace a komunikace mezi obecní a státní úrovní se spíše snižuje. Tato tendence je ovlivněna i reformou veřejné správy, kdy je od roku 2000 území České republiky rozděleno do třinácti samosprávných celků (+ hl. m. Praha). Došlo tak k přesunu některých kompetencí, a i komunikace tak probíhá skrze nově vzniklé samosprávné orgány.

Respondentka z MPSV potvrzuje, že hlavní spolupráce s obcemi se odehrávala do roku 2006, než vstoupil v platnost zákon o sociálních službách. *„My s těmi obcemi hodně pracovali někdy tak v letech 2003 až dejme tomu do vzniku zákona, asi tak. To jsme si opravdu myslím jako i poměrně intenzivně po některých obcích jezdili a pak teda spíš jsme to nechali i na těch krajích.“* Ministerstvo realizovalo projekty a vzdělávací aktivity na podporu komunitního plánování sociálních služeb zaměřené na obce a jejich motivování pro využívání metody v plánování sociálních služeb. *„I když samozřejmě s obcemi taky [spolupracujeme], ale jak říkám prostě, hlavní komunikace se odehrává na úrovni ministerstvo – kraje.“*

Respondenti – zástupci obcí se ke spolupráci vyjadřují obdobně, komunikace a kooperace je spíše malá. *„Asi v rámci projektové činnosti ano, jinak v rámci jiných věcí určitě ne, tam není přímá komunikace možná, téměř.“* (Respondent ORP Jilemnice)

„Tedka vůbec komunitní plánování nějak s ministerstvem, to se neřeší tady. To ne, protože to je jakoby vlastně věc- dá se říct obce, jak si to dělá, jak k tomu

přístupuje, a vlastně taky kraje, aby měl zmapovaný ty potřeby, takže tam to takhle přes ministerstvo tady už nejde.“ (Respondent ORP Jablonec n. N.)

Všichni respondenti tak dokládají, že veškerá komunikace se odehrává přes kraj. Potvrzuje se tak skladebný systém, kdy obce s konkrétními „lokálními“ problémy či potřebami kontaktují krajskou úroveň, a ta ji dále může dle potřeby předat k projednání či k informování státní úrovně. Zpětně platí totéž, kdy informace či požadavky MPSV jsou komunikovány s kraji, a ty je dále předávají dle potřeby do území.

9.6 Kooperace Libereckého kraje a státu

Jak již z výše uvedené vztahu mezi obcemi a státem vyplývá, komunikace probíhá skrze kraje. Kraj tak funguje jako spojení mezi dvěma úrovněmi, kdy v oblasti komunitního plánování sbírá podklady z území, informuje o aktivitách krajských i státních a zpracovává střednědobý plán rozvoje sociálních služeb. Ten je důležitým podkladem pro státní úroveň – MPSV, které na základě těchto dokumentů určuje finanční toky do sociálních služeb a vytváří další aktivity na podporu sociální oblasti. Zároveň ministerstvo ze své pozice ovlivňuje pravidla v oblasti plánování sociálních služeb, i oblasti sociálních služeb obecně, které ovlivňují nižší úrovně - kraje a obce.

V současné době je důležitým projektem MPSV projekt „Podpora procesů v sociálních službách“. Z deseti aktivit je nejdůležitější oblast s názvem „Plánování dostupnosti sociálních služeb a efektivní distribuce finančních prostředků na jejich zajištění“. Ta je zaměřena na nastavení jednotné podoby krajských střednědobých plánů sociálních služeb, se zaměřením na tvorbu finančních kapitol, a vytvoření systému financování sociálních služeb na základě „síťování“ (rozhodování o zařazení poskytovatelů sociálních služeb do regionální sítě sociálních služeb). (MPSV 2011)⁴

„Předmětné činnosti této klíčové aktivity projektu nemají za cíl konkrétní realizační a plánovací činnosti při přípravě jednotlivých krajských či obecních plánů a národního plánu, ale přípravu systémového, koordinačního a metodického prostředí pro zvládnutí vytváření jak samotných plánů rozvoje sociálních služeb na krajské/obecní úrovni z hlediska jejich skladebnosti, tak i zajištění provázání finančního plánování sociálních služeb zejména jednotlivých krajů a MPSV ČR.“ (MPSV 2011)

⁴ <http://www.mpsv.cz/cs/9764>

Tento projekt zvýšil vzájemnou spolupráci ministerstva a krajů, k různým aktivitám byly nebo budou organizovány kulaté stoly, workshopy, připomínková řízení. *„Ted' díky tomu projektu co má ministerstvo na plánování, tak nás svolávají častěji, protože potřebují ty data a třeba jsme i přizvaný do těch skupin nějakých pracovních. Takže ted' mám pocit, že jsem na ministerstvu každý měsíc. A je to fajn, že ty informace prostě tečou, a mě se v tom i líp pracuje, že vidím že mě někdo trošku jakoby vede.“* (Respondentka KÚLK) Schůzek se účastnil i radní pro sociální oblast LK, mimo jiné i z pozice místopředsedy sociální komise Asociace krajů ČR. Svou účast však Asociace krajů přerušila z důvodu nesouhlasu s některými partnery podílejících se na projektu.

Snahou aktivit MPSV je i konečné naplnění schématu skladebnosti, kdy bude vytvořena národní strategie rozvoje sociálních služeb. Tu respondentka z MPSV vidí takto: *„Že by byla nějaká obecná vize, vůbec jakoby směřování, to by se pak rozpracovalo do nějakých hmatatelnějších, konkrétnějších aktivit, kde by byly jasné indikátory plnění a bylo by možné vždycky po určitém období říct, jak se to podařilo, nepodařilo naplnit, s tím, že by se tam zahrnuły samozřejmě i změny, které by se udály za ty dva tři roky.“* Na této národní strategii se opět podílí pracovní skupina složená z různých odborníků a zástupců samospráv, a vychází se mimo jiné z informací a poznatků nižších samosprávných území – zejména střednědobých plánů krajů.

Kooperace tak funguje na bázi vzájemné výměny informací, sdílení myšlenek a námětů (diskuze o problémech) v rámci pracovních skupin či připomínkových řízení. Co se týče konkrétního případu Libereckého kraje, aktivity podobné těm, které budou (jsou) realizovány v projektu MPSV vyvíjí nezávisle v rámci projektu IP3 (viz Kapitola č. 7.2.1) také. Jedná se o nastavení základní sítě sociálních služeb v Libereckém kraji. Respondentka KÚLK k tomu říká: *„Ty naše výstupy opravdu začínají být kompatibilní s těma ministerskýma, strašně mám z toho radost, protože jsem měla strach, abychom my nešli jinou cestou, jak jsem říkala, a pak se třeba někde nepotkali. Takže vypadá to, že jsme na jedný vlně, a že oni docházej ke stejným výstupům jako my, že by to bylo opravdu na konci by z toho mohlo vzniknout něco dobrýho. Že at' se týká toho- sítě služeb, nebo i toho toku financí, tak nějak všichni dospějeme k tomu názoru jak by to vlastně bylo nejlepší udělat, kraje i ministerstvo.“*

Respondentka z MPSV i radní pro sociální oblast potvrzují tento způsob spolupráce ministerstva a krajů, kdy se MPSV nechává inspirovat aktivitami krajů a využívá je pro národní úroveň, zve konkrétní aktivní osoby ke spolupráci. Funguje tak

oboustranný proces výměny informací, zkušeností, jsou využívány personální kapacity orientované v oboru.

„My se snažíme všechny výstupy které máme, tak jim hned poslat, a dokonce jim i doporučujeme třeba lidi, kteří s náma spolupracují, a který jsou fakt jako- jak já říkám při smyslech, že opravdu jsou myslící, a dokážou ty všechny souvislosti dát do kupy.“
(Respondentka KÚLK)

Takto aktivní spolupráce však v minulosti nebyla: *„Ministerstvo nás asi tak dvakrát do roka svolá na nějakou metodickou poradu, teď už jo, předtím byly asi dva tři roky, kdy vůbec, a to nám chybělo, takže jsme se jako plánovači svolávali sami, z vlastní iniciativy jsme se začali jako kontaktovat a scházet se vždycky v nějakým kraji.“*
(Respondentka KÚLK)

Respondentka z KÚLK hovoří spíše o poslední době, kdy se aktivita ze strany MPSV zvýšila. *„Bylo právě takový hluchý místo, a teď poslední rok dva mám pocit, že to ministerstvo jakoby se snaží pomoci i krajům a snaží se jako víc s náma komunikovat a metodicky nás vést a jak jsem říkala, oni i přijeli a vlastně nabídli ten konzultační den, kterého jsme využili, a bylo tady asi pět lidí z ministerstva, já jsem vzala skoro celý odbor, nebo ty vedoucí lidi, aby opravdu jsme si vyměnili zkušenosti a informace a bylo to fajn.“*

Respondentka z MPSV zmiňuje, že přibližně po roce 2006 se MPSV zaměřilo na kraje – *„Víc jsme se soustředili na kraje, ty to navíc mají jako povinnost plánovat.“*

Spolupráce, kooperace probíhá zejména na partnerské bázi. *„Plánování je samosprávná působnost, takže zase my můžeme být spíš v roli nějakého subjektu, který doporučuje, který vydává nějaká metodická stanoviska a být v nějaké roli jakože konzultační a tak.“* (Respondentka MPSV) MPSV však může ovlivňovat kraje v přenesené působnosti, kdy respondentka potvrzuje možnost většího „nátlaku“ skrze zákon a vydané metodické postupy či doporučení.

Celkově shrnuje respondentka z KÚLK spolupráci: *„V rámci úředníků nebo na té úrovni těch vedoucích těch oddělení nebo odborů, ať už tady nebo ministerských, tak jsme opravdu na jedné lodi a ta spolupráce tam funguje. [...] Opravdu je to o spolupráci, je to o tom, že člověk může s nima konzultovat a tak, a oni mají stejný starosti jako my, oni to taky pak musí dát vrchnosti, a předložit to někde politikům a- mají to stejně těžký jako my na kraji.“*

9.7 Zákon č. 108/2006 Sb. a jeho novela č. 206/2009 Sb.

Znění zákona v otázce komunitního plánování (vytváření střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb) doznalo od svého vzniku několika změn. Tou první byl pozměňovací návrh Senátu ČR, který sejmul z obcí povinnost zpracovávat plán rozvoje a pouze jim to doporučil (krajům povinnost zůstala). Respondentka MPSV, která se na návrhu zákona podílela (ministerstvem byla navrhována povinnost pro obce i kraje), na změnu reagovala takto: *„Musím teda říct, že v tu dobu, když ta povinnost pro ty obce vypadla, tak že pro mě rozhodně to bylo docela rozčarování, ale tak jako člověk se s tím musí nějak vyrovnat žejo.“* Cílem nastavení povinnosti u obcí i krajů bylo zejména podpořit systém skladebnosti. Zpětně s odstupem času však hodnotí, že tato varianta by měla svá pro a proti – *„Když si uvědomíte, že tam to bylo opravdu pojato obecně, tak že obec má povinnost, tak to jako dneska opravdu se mi nezdá jako moc reálné, že by každá jedničková obec plánovala jo. Že si to dovedu představit dejme tomu ve správním obvodu obce trojky. Jo, to jako si myslím, že je trochu reálnější, než aby každá poslední obec- s prominutím- si vytvářela vlastní plán, když má dvě stě obyvatel třeba jo, nebo i méně.“* Od původní varianty se již v současnosti odklání. – *„Pro to bych teda taky už dneska nebyla.“* (Respondentka MPSV)

Pro zavedení povinnosti pro obce zpracovávat plán rozvoje sociálních služeb je respondentka z KÚLK – *„Já si myslím, že když to někdo nemá v tom zákoně, tak to prostě nedělá. Ono i když to tam ta obec nebo ten kraj má, tak někdy se stane, že nedělá to, co má. Natož když to tam NEMÁ.“* Její slova potvrzuje i radní pro sociální oblast: *„Pokud budou záležitosti, kde vás nikdo k ničemu nebude nutit, a bude jako říkat ‚měli byste komunitně plánovat‘, nebo ‚tady je nějaká novela a podobně‘ tak vždycky to jako nebude úplně ono. Prostě český národ je takovej, že potřebuje trošku zatlačit do kouta. Takže si myslím pokud by tady byl zákon tak by to bylo daleko lepší.“* Svou argumentaci podporuje finanční stránkou věci, kdy v sociální oblasti je přerozdělována velká suma peněz (na provoz sociálních služeb), a je tedy nutné mít nad touto oblastí „kontrolu“. Také vyjadřuje obavy z budoucnosti komunitního plánování po skončení projektů, kdy pokud obce nebudou mít stanoveny direktivně vytvářet plány, na mnoha místech se proces zastaví. Souhlasí však s variantou, kdy by plán nemusela tvořit každá obec, ale stačilo by vytváření plánů v rámci mikroregionu, svazku obcí či ORP.

Respondentka z KÚLK vychází z předpokladu, že obce jsou územím, kde dochází k různým sociálním jevům, problémům, kde jsou identifikovány potřeby

obyvatel. „Jestliže ty služby jsou pro lidi, a mají být v té místní komunitě, budeme tomu říkat třeba komunitní služby obecně, tak to přece musí vědět ta obec, a měla by to mít napsaný hlavně ta obec.“ Kraj vidí jako další článek, který potřeby zevšeobecňuje, nicméně práci v území nahradit nemůže. „Ta mravenčí práce je přece na té obci. Tam najdu toho člověka na tom chodníku, a tam mám ty mladý, který fetujou, a já to tady z kraje nevím, to ví ten starosta na té obci. Že se mu tam někdo válí na chodníku. A on to dá do toho dokumentu, to je prostě úplně- nechápu proč to tam není [zákonná povinnost pro obce]. Jako pro mě to je nepochopitelný. Protože TY musí vědět, že tenhle rok budou řešit to, že teda musí se tady vyjednat deset míst v azyláku, protože mají tenhle problém. To úplně stačí, ale musí vědět, že to mají udělat.“

Svůj názor shrnuje ve výroku: „Prostě můj názor je ten, že se to má do toho zákona dostat, že to je nutný, protože bez toho se to bude pořád někde zadržovat a pořád ty obce budou házet tu odpovědnost na ty kraje, který mají tu odpovědnost v tom, že musí zajistit tu SÍŤ. Ale jak ta síť bude vypadat, to je na té OBCI, aby to tomu kraji řekla, jo. Kraj musí nastavit síť služeb. [...] On potřebuje po té obci říct, tady je ten problém, kraji zaříd' to nějak, dej to tam do té sítě, já tady potřebuju ten nízkoprah. A to když neudělá, ta obec, tak to ten kraj neví. A i když se snaží jak vidíte, projekty a všechno, a já jsem zapálenej člověk pro to, tak to stejně nemůžu do toho detailu vědět.“

Novelizaci prakticky nevnímala soukromá firma LB plán, s.r.o., spolupracující s Libereckým krajem na individuálních projektech. Provázanost obecních a krajských plánů považuje firma za samozřejmost, proto již od počátku spolupráce s Libereckým krajem pracovali na vyrovnání nesouladu povinnost pro kraje / dobrovolnost u obcí.

„Jako taky jsme od začátku tvrdili: proboha, je potřeba jako aby ministerstvo, nebo aby se s ministerstvem teda vydiskovalo, jak to vlastně má vypadat [...] že jestliže je povinnost pro kraje, a ty obce vlastně ne, tak a kraj vlastně není schopnej celý to území posbírat, tak pak tam by se asi měla dostat ta povinnost, nebo aspoň vymezit, co třeba ty komunitní plány by teda měly v tom výstupu dávat.“

LB plán, s.r.o. vyjadřuje myšlenku, že novela zákona o sociálních službách v Libereckém kraji na plánování sociálních služeb neměla vliv. „Prostě opravdu ta myšlenka nutnosti spolupráce s územím ta tady byla nezávisle na zákonu a na novele.“ I ostatní kraje si dle respondenta (LB plán, s.r.o.) musely hledat cestu, jak se s plánováním sociálních služeb vyrovnat, jak zapojit obce.

K otázce povinnosti obcí zpracovávat střednědobé plány rozvoje sociálních služeb nemá LB plán, s.r.o. vyhraněný názor, vyslovuje složitost otázky, ale přiklání se k ponechání dobrovolnosti. *„Ne povinnost- jako každá povinnost je svým způsobem špatná.“* Zároveň však souhlasí s potřebností nastavení určitých metodických pravidel. *„Když by byly nadefinovány nějaký základy CO má být na výstupu, tak aby se to dalo poskládat z těch obcí do toho kraje a podobně, tak tohle je určitě cesta. Ještě to nemusí znamenat že natvrdo je v zákoně napsáno, že obec musí.“* Jinými slovy, jak již bylo uvedeno v citaci výše, ministerstvo (pokud nestanoví povinnost i u obcí) by mělo blíže definovat obsahové požadavky komunitních plánů, stanovit určité normy apod.

Stejný názor na povinnost u obcí zpracovávat plán rozvoje služeb jako LB plán, s.r.o. mají i respondenti ze strany obcí: *„Pro mě obecně to je dobrá úprava, že není něco povinného. Jako povinností se totiž- většinou když to nechce dělat někdo dobrovolně, a je to povinně, tak to zpracovává tak, že to v podstatě možná zpracuje formálně správně, ale tím to taky vlastně skončí. Takže pro mě ta dobrovolnost v rámci obcí je určitě výhodnější způsob.“* (Respondent ORP Jilemnice) Radní LK pro sociální oblast k tomu zmiňuje, že formálnost zpracování komunitních plánů při určení povinnosti pro obce může nastat, nicméně do budoucna, v souvislosti s chystanými změnami MPSV, *„jim nezbyde nic jiného než to opravdu dělat poctivě, protože jinak prostě nedostanou finanční prostředky“.*

Stanovení povinnosti pro obce by s sebou přineslo i další negativa: *„Na obce se hází mnoho povinností a nejenom v sociálních věcech, ale v jiných věcech, a pak z toho plyne taková jako menší averze v té samosprávě, cokoliv povinně dělat, protože každé rok přibývají a utahují a dělají další věci.“* (Respondent ORP Jilemnice) Podobný náhled má respondent z ORP Tanvald, který mluví v tomto případě o finanční zátěži: *„Dneska stát se hodně zbavuje některých věcí, a převádí je na obce, no a to je docela dost velká finanční zátěž, a to nejsou jenom sociální služby, je to i v jiných oblastech.“* Respondent tak zmiňuje riziko, které potvrzuje i LB plán, a to požadavek obcí vůči státu na financování tohoto plánování: *„Jestli stát nařídí obcím, aby komunitně plánovali, tak ty obce ale na to budou chtít peníze od toho státu, nějakým způsobem.“* Respektive: *„Pokud by došlo k nějakým dalším legislativním úpravám, třeba ve smyslu toho zezávnění pro obce, pak ale ty obce budou rvát, s prominutím ,tak jestliže nám stát- od nás chce takovýhle nějaký věci, tak at' nám na to dá peníze'.“* (LB plán, s.r.o.) S finanční a personální náročností zpracování plánů souhlasí i radní pro sociální oblast,

nicméně jako zásadní překážku (zátěž) to nepovažuje, pokud už jednou plány vytvořené jsou, a mají na co navázat.

Direktivní vytváření komunitních plánů obcemi nepodporuje ani respondentka z ORP Jablonec n. N., nicméně požaduje od každé obce, aby měla přehled o potřebách, problémech, které se na jejich území vyskytují a tyto informace pak dále zprostředkovávala pro potřeby kraje. *„Já si myslím, že obce by si to měly plánovat, a všechny, i ty menší, nemusí mít komunitní plánování, ale měly by aspoň vědět. Měly by vědět, co tam je za problémy, co by v té obci za problémy mohlo být, takže určitě obec by měla mít, nemusí to být komunitní plánování zrovna, ale mělo by to být plánování aby se řeklo ‚my tady máme tadyto problémy, a mělo by se to vyřešit takhle‘.“*

Povinnou tvorbu komunitních plánů obcemi spatřují respondenti nereálně zejména u nejmenších obcí (obcí I. stupně). *„V některých menších městech si to nedovedu představit že by se to dělalo, nebo na vesnicích vůbec, to prostě- To si prostě nedovedu představit, aby ten starosta, kterej tam je neuvolněnej aby to tam- a třeba nemá ani žádnýho zaměstnance, nebo tam má jednu účetní třeba, to přece nejde, to je nemyslitelný.“* (Respondent ORP Tanvald) Tvorbu plánu vidí efektivněji v rámci území ORP či mikroregionu, kde obec III. stupně funguje jako jakýsi „tahoun“.

Obecně menší obce dle respondentů změnu v zákoně nezaznamenaly, řeší spíše konkrétní problémy, až poté, co se vyskytnou – *„to jsou malé obce, takže je nějaký zákony a nějaký obecný věci nezajímají.“* (Respondent ORP Jablonec n. N.)

S jednotlivými respondenty (vyjma obcí) byla probírána i otázka využívání novely zákona jako nástroje k motivaci obcí pro zapojení se do procesu komunitního plánování. Na územích obcí s rozšířenou působností, kde již proces plánování byl zahájen, fungoval, problém s vyvíjením součinnosti při tvorbě krajského střednědobého plánu (vzájemné poskytování informací) nebyl. Pokud však komunitně plánovala pouze obec s rozšířenou působností a menší obce nebyly zapojeny, docházelo občas k problémům s motivovaností. *„Bylo to trošku problém s tím, aby spolupracovali [menší obce], takže oni informace poskytnou, ale nevím jak hodně to ovlivnila ta novela, nebo to, že jsme všechny ty starosty objeli a tahali z nich ty informace.“* (Respondent ORP Jablonec n. N.) „Problémové“ obce, které se příliš angažovat nechtěly, byly tlačeny do zapojení se i působením radního LK pro sociální oblast, který v území také aktivně působil.

Jak již bylo zmíněno výše, v Libereckém kraji došlo k souběhu účinnosti novely zákona o sociálních službách č. 206/2009 Sb. (srpen 2009) a počátku individuálního projektu IP2 (říjen 2009). Z výpovědí LB plánu, s.r.o. či respondentky z KÚLK však vyplývá, že důležitost vytváření plánů na úrovni obcí na celém území kraje (a návaznost na tvorbu střednědobého plánu rozvoje kraje) považovali za klíčové již v počátcích příprav krajského střednědobého plánu (2007) a při přípravách projektu IP2. Snahou bylo mimo jiné vyrovnat nesoulad v zákoně. Konkrétně se k tomu vyjádřil LB plán, s.r.o.: *„Dobře, časově to se nějak s tou novelizací třeba seběhlo, ale nebylo to vyvolané tou novelou, protože prostě to považujeme za naprostý základ a nutnost [spolupráce kraje a obcí].“* Podobně se vyjadřují i krajsí koordinátoři: *„Nás jako koordinátory to neovlivnilo ta novela, protože my už jsme jeli v určitém tom režimu vlastně v tom projektu a tak to bylo nastavený.“*

Krajsí koordinátoři, kteří na základě projektu začali pracovat v území, měli za úkol podpořit vzájemnou výměnu informací mezi krajem a obcemi a podpořit proces plánování v území. Argumentačně mohli využít i novelu, která dává za povinnost obcím spolupracovat s krajem při přípravě střednědobého plánu rozvoje kraje a informovat jej o potřebách a zdrojích v oblasti sociálních služeb. (Blíže viz § 94 písm. e, zákona č. 108/2006 Sb.)

K novele se respondentka z KÚLK vyjadřuje takto: *„Je pravda že já jsem měla radost teda tenkrát, velkou, když jsem to tam viděla, jsem říkala: 'konečně, konečně na ně máme páku, konečně na ně dojde'.“* Jako argumentační nástroj to považuje i LB plán, s.r.o, který metodicky vedl i koordinátoři a vybavoval je argumenty pro obce, které příliš procesu plánování a vytváření komunitních plánů nebyly nakloněny. Tento argument však příliš nedoporučoval, v komunikaci koordinátorů s obcemi navrhoval jiný způsob: *„NE je to váš závazek a vaše povinnost, ale vy chcete, aby kraj nějakým způsobem s vámi počítal, tak si vytvořte argumentační základnu s čím vlastně má počítat, a umějte mu to zdůvodnit a vysvětlit, že tady ty potřeby skutečně máte, a že to tady takhle vypadat má.“* Spíše tedy motivovat obce v tom, že i jim je komunitní plánování přínosem. *„Ale no tak jako dobře, nedělejte [komunitní plán], ale kde pak jako máte ty argumenty'- prostě jim nabídnout něco, co jim to přinese a na to oni pak většinou zase slyšej. Že ty starostové jsou docela pragmatici ve většině případů.“* Samotní koordinátoři pak uvádějí argument, který využívali spíše než novelizaci: *„Tady spíš byl používán jako argument to, že bude přecházet financování sociálních služeb*

z ministerstva na kraj, tak spíš jakoby aby kraj měl klíč, podle čeho bude ty finance přerozdělovat, že bude vycházet z těch komunitních plánů, ze střednědobých plánů, že to bude klíčem.“ Stejně se vyjadřuje i radní LK pro sociální oblast, který také motivoval území do zapojení se do procesu plánování, a využíval argumentaci založenou na přechodu financování.

O využívání novely jako nástroje k motivaci obcí, u kterých byl postoj k plánování negativní, mluví i respondentka KÚLK: *„Jako že bysme cíleně vzali novelu a teď jako- to né, spíš to byl nástroj. Nástroj k tomu, aby teda tam kde to nešlo, tak jsme ukázali paragraf ,hele vy to tam máte, takže teď musíte bejt součinný‘. Jó, ale nebylo to jakoby- teď je novela a teď to jako všichni rozjedou, to ne.“* Koordinátoři obce informovali o změně v zákoně, vyjadřovali požadavky, co pro naplnění novely od obcí potřebují. Respondentka z KÚLK podotýká, že na povinnost stanovenou zákonem obce lépe slyšely, a koordinátoři se v případě velké neochoty o novelu mohli opřít, využít ji restriktivně. V této otázce se však shodli všichni koordinátoři i respondentka z KÚLK, že restrikce se poté vždy v procesu projeví, že je uměle nastaven shora: *„Pak si to ty lidi právě nepřijmou za své, mají pocit že jim je něco diktováno a myslím si, že i na tohle jsme docela v tom projektu narazili, že se trošku tlačilo na to území.“* (Fokusní skupina krajských koordinátorů)

Za předpokladu, že by novela nevstoupila v platnost, respondentka z KÚLK uvádí hypotézu, že ve dvou regionech (ORP Tanvald a ORP Železný Brod) by komunitní plánování pravděpodobně ani nebylo zahájeno: *„Tam by možná se to ani nerozběhlo, protože by ty koordinátoři neměli- nemohli ukázat prstem na ten paragraf ,hele vy máte bejt součinný‘. Spíš je to taková hypotéza, že možná někde by to drhlo. Ve dvou obcích určitě. Ve dvou obcích s rozšířenou působností by to byl problém.“* Zároveň připisuje velkou zásluhu koordinátorům těchto dvou území, jejichž aktivity výrazně přispěly k rozpohybování procesu. Celkově respondentka z KÚLK předpokládá, že i bez novely by plánování v ostatních regionech (ORP) začalo, spolupráce by byla nastavena. Nutno však dodat, že zejména díky individuálnímu projektu a koordinátorům v území. *„Jenom díky tomu, že jsme jim tam dali toho člověka, kterýho jsme platili a platíme jo, zase. To je důležitý říct. Že kdyby to měli platit sami, tak to nedělají, a my bysme potom museli vzít ten direktivní nástroj a říct: ,a vy to máte teďka v tom zákoně, a vy nám to dát musíte‘. Ale tím, že tady byli ti*

koordinátoři, tak jsme nemuseli takhle striktně to udělat. Možná že to budu muset udělat příští rok. Až skončí projekt. Možná jo.“ (Respondentka KÚLK)

Novelu jako restriktivního nástroje předpokládá respondentka z KÚLK využít zejména po skončení projektů, aby proces v území nebyl zastaven. Argumentaci postavenou na novelizaci zákona o sociálních službách také spíše nepotvrzuje při tvorbě navazujícího projektu IP3. *„Samozřejmě ta novela dala se opřít o fungování toho projektu, že I vzhledem k tomu, že teda byla přidána- tenhle ten paragraf, tahleta povinnost obce, kterou jsme tam popisovali, tak prostě realizujeme navazující projekt IP3 jako argument, ale to je spíš argumentace pro ministerstvo.“*

Dle koordinátorů však ministerstvo v případě nedodržování předpisu nemá stanoveny konkrétní sankce, tudíž je to slabý nástroj k prosazování vůle kraje. To potvrzuje i zástupkyně MPSV: *„V tom zákoně není nikde žádná sankce. Takže my můžeme dávat doporučení, můžeme psát, můžeme o tom mluvit, ale jako samosprávná působnost je samosprávná působnost.“*

Cílem novely dle respondentky MPSV bylo: *„Aby zase někdo, když to teda řeknu trochu lidově, aby se nemohl vymlouvat, že nemusí nic dělat, a nic zjišťovat, a s nikým spolupracovat, že i ten kraj se může tady na to odkázat a tam kde jakoby to nejde se nějakým způsobem domluvit, tak může aspoň použít to co je v zákoně, jo. Aby jako se podařilo aspoň prostě ty informace si navzájem přenést, i když jako věřím, že pokud jako zase prostě tam není ta vůle a ta ochota, tak rozhodně je to složitější no.“* Zároveň respondentka připouští, že kraje tuto novelu direktivně asi příliš nevyužívají, ale pokud na ní odkáží, může to na obce vliv mít (více kooperovat). *„Myslím si, že nějakou roli to hraje jo, ale ne úplně tu největší.“* Stejně tak je pro respondentku obtížné odhadovat, jak novela ovlivnila (zlepšila) kooperaci mezi obcemi a kraji – *„Takhle obecně to teda neumím říct jo, myslím si zase že to je případ od případu.“*

9.8 Politické vlivy

Oblast komunitního plánování je postavena na hodnotách, jako jsou: kooperace, vyjednávání, kompromis, zapojování důležitých aktérů. Více než hierarchické uspořádání se zde projevuje uspořádání partnerské – jsou vytvářeny sítě vztahů. Tyto sítě vztahů jsou do velké míry ovlivněny politickými vlivy, jak bude blíže popsáno níže v této kapitole.

Na úvod zmiňuji výrok jednoho z krajských koordinátorů, který hodnotí vliv politiky na plánování sociálních služeb: „*Je to teda škoda, takhle by to asi nemělo moc fungovat, že politika by do toho neměla moc zasahovat, ale bohužel prostě tak to je.*“

Koordinátoři hodnotí obecně jako největší riziko, které může ovlivnit proces plánování sociálních služeb, volby, ať už na obecní úrovni či krajské (vlivu státní úrovně přisuzují spíše menší význam). „*Ono to jako všechno závisí na té politické situaci žejo. Posledně když byly volby třeba před dvěma roky, tak vlastně někde se třeba jakoby lidi změni žejo, starosta a místostarosta nebo třeba i potom vedoucí odboru a někde je to jakoby krok trošku zpátky, někde to třeba stagnovalo a říkám, je to vlastně odvislé od té politické situace.*“ Změnou politické situace je míněna často vůle nově zvolených zástupců k započetí či pokračování v komunitním plánování. „*Zase může být jiná politická vůle [po krajských volbách] a ta nálada mezi občany v té komunitě zase může být jiná protože tu sociální oblast financujou ty města, obce.*“ (Koordinátor ORP Česká Lípa)

Respondent z ORP Jilemnice vyjadřuje názor, že změnou politické reprezentace dojde vždy k mírnému zbrzdění, ne však k obratu směřování sociálních služeb: „*Ten někdo kdo se politicky změni, je tam nověj, se zaučuje a tak, tak se něco zase zvolní, a pak to zase nastartuje jo, takže jako v principu v tom směřování se nic nemění, jenom to mírně zvolní tempo.*“

Politická podpora jak na místní, tak na krajské úrovni hraje v celém procesu významnou roli: „*Plánování bez tý politický podpory prostě není možný. Vím to úplně přesně po těch letech, že když si to bude jeden človíček někde- i když bude vzdělanej, snaživej, tak když mu to nakonec ta politika neposvěti, tak nemá šanci.*“ (Respondentka KÚLK)

„*Nejtěžší moment pro jakýhokoliv metodika plánování nebo i koordinátora je přesvědčit toho politika, že to má smysl. To bylo úplně nejtěžší na začátku, že na to nebyly zvyklý. A opravdu, to někde se ani nikdy nepodařilo na tý obci a i tady [v rámci LK] to bylo docela těžký.*“ (Respondentka KÚLK) Respondentka také popisuje, že většinou komunikovat s „úřednickou“ úrovní problém nebyl, těžší bylo prosadit se právě na politickou úroveň, a to zejména v počátcích, kdy metoda komunitního plánování nebyla rozšířená ani příliš známá. Radní LK pro sociální oblast také potvrzuje ve vzájemné komunikaci s „úřednickou“ úrovní důležitost vyjednávání, vysvětlování v přijímání různých rozhodnutí a opatření, schopnost učinit kompromis. „*Ten radní*

prostě má tu sílu to ovlivnit a nejtít do toho [do aktivit spojených s komunitním plánováním]”. Sám za sebe však potvrzuje, že vždy dochází ke kooperaci s úřednickou úrovní, která se snaží v případě negativního vnímání komunitního plánování věci změnit, přesvědčit politickou úroveň o správnosti a potřebnosti plánování. Podobně se vyjadřuje i respondentka ORP Jablonec n. N.: „Já razím takovou teorii, že vlastně ten politik by měl mít ty pracovníky, kteří jsou zkušení a ty by mu měli předat tu informaci, že to je důležité [...] Že kdyby se tam objevil někdo a začal vymýšlet nové metody, že prostě vždycky má pod sebou ty lidi, kteří mu řeknou, že určitě jako takhle se to má dělat.“ Důležité je dle respondentky zejména podrobné vysvětlení metody, přínosů nově přichozím zainteresovaným jedincům, aby se předešlo přehlížení či úplné ignoranci této oblasti.

Respondentka z MPSV uvádí svůj pohled, že zapojení obcí v Libereckém kraji významně pomohli krajsí koordinátoři, kteří pracovali v území – „I v těch místech, kde dřív tomu plánování se myslím docela vehementně bránili, tak se díky tomu, teda I díky tomu, v tom Libereckém kraji podařilo docela dobře ty obce si myslím zapojit.“

Politické napětí se dle krajských koordinátorů projevuje také mezi některými obcemi, které společně plánují v rámci ORP či mikroregionu, a zástupci měst (obcí) jsou z rozdílných politických stran. Neshody panují obecně ve schopnosti učinit kompromis, či v otázkách financování sociálních služeb.

Politické uspořádání také ovlivňuje komunikaci mezi obcemi a krajem. „Pokud jako pan radní prostě s tím nějakým městem je zadobře nějak prostě si vycházejí vstříc, tak není problém, tak se to podařilo, zajeli jsme tam, řekli jsme co potřebujeme, on řekl 'ano, my tu komunitně plánovat budeme', a bude to fungovat. Tam, kde prostě jsou proti, tak rovnou řeknou 'NE'.“ (Respondentka KÚLK) Zároveň zde však existuje možnost změny do budoucna, v důsledku dalších voleb a personálních změn. „To jsou prostě okolnosti, a je možný, že třeba za půl roku za dva roky to bude jinak a podaří se to.“ (Respondentka KÚLK) Podobně se vyjadřuje i radní LK pro sociální oblast: „Je prostě vidět, že je to politika, že pokud na těch obcích sedí starostové kteří jsou jinak politicky orientovaní než je krajská vláda když to řeknu takhle, tak je to trochu problém prostě. Nedokážou se prostě od toho jako odpoutat a věnovat se tý práci, protože v mezidobí já prostě беру politiku jako že máme ano- když je volební kampaň, jo, po volbách by všichni měli začít pracovat a odhodit ty stranický průkazky jak se říká, a prostě věnovat se tý práci.“ Zároveň však vyjadřuje pochybnosti nad tím, kdyby

krajská vláda i vlády v obcích byly stejné „barvy“, zda by komunikace byla úplně bezproblémová – „*myslím si, že asi taky ne úplně.*“ (Radní LK pro sociální oblast)

Názor druhé strany – obce však ukazují, že politická odlišnost kraje a obce nehraje v komunikaci tak zásadní roli – „*vždycky se na všem v principu dohodlo.*“ (Respondent ORP Jilemnice) Možnost dohodnout se respondent potvrzuje dokonce i přesto, že vyjádřil osobní neshody s tehdejšími radními pro sociální oblast. Za zásadní problém to nepovažuje ani respondent ORP Tanvald, který hodnotí, že stejná politická příslušnost kraje a obce může pomoci – „*vyjdou si lépe vstříc*“ a „*mají k sobě blíž*“, ale komunikace musí probíhat a probíhá za jakékoliv politické situace. Jeho názor je postaven i na přesvědčení, že politika na místní úrovni (na rozdíl od krajské a státní) nehraje důležitou roli: „*Tady na malém městě, a Tanvald je malé město, si myslím že ta politika nehraje takovou roli, tady to je spíš o tom se domluvit, udělat něco pro lidi.*“

Politické změny v důsledku voleb do místních zastupitelstev či do krajské samosprávy tak mohou mít vliv na proces komunitního plánování, na změnu vnímání priorit, na zbrzdění či naopak obnovení metody a procesu. To potvrzují všichni respondenti. Po volbách tak většinou nastává vyčkávací období, jak se k sociální oblasti postaví nově zvolená politická reprezentace.

Politika může ovlivnit i podobu samotných komunitních plánů. Z výpovědi respondentky KÚLK vyplývá fakt, že z některých plánů musela být vyjmuta finanční rozvaha (ekonomická část), aby dokumenty prošly schválením v místním zastupitelstvu. Pokud je však plán již schválen zastupitelstvem, respondent ORP Jilemnice považuje takový plán za definitivní, jehož cíle již nikdo svévolně nemůže měnit: „*Když vezmu ty cíle, které jsou jako v každém komunitním plánu dány, tak řekneme ty jsou společné po dohodě úplně všem.*“

Politické priority ovlivňují i budoucnost plánování sociálních služeb. V současnosti již MPSV nebude podporovat v takové míře jako dosud individuální projekty zaměřené na komunitní plánování, Liberecký kraj tak bude muset využívat jiných zdrojů k dalšímu rozvoji (udržení vysoké úrovně) plánování. Již v období realizace projektů IP2 a IP3 docházelo ke změnám a nutnosti úprav projektů. V navazujícím projektu IP3, který měl prohlubovat plánovací procesy v území, již MPSV nepovolilo původních deset koordinátorů, projekt tak musel být „redukován“ a upravován na základě požadavků ministerstva. Aktuálně navržený individuální projekt IP4 – „Rozvoj a nastavení optimální sítě služeb sociální prevence v Libereckém kraji“

již nebyl schválen Radou Libereckého kraje zejména z důvodu nevýhodného financování pro kraj (snížení spoluúčasti MPSV).

I zástupkyně státní úrovně (MPSV) potvrzuje, že změna krajského uspořádání může ovlivnit jejich vzájemnou komunikaci. Tu je nutné udržovat: „*Je zapotřebí vyvíjet na naší straně určitě aktivitu, že to nelze nechat jen tak jako samospádem.*“

Působení politiky se projevilo již při původním schvalování zákona o sociálních službách, kdy Senátní pozměňovací návrh celkově ovlivnil oblast plánování sociálních služeb. Novelizací byla neshoda v povinnostech obcí a krajů v plánování sociálních služeb částečně vyrovnána. Respondentka MPSV hodnotí, že v současnosti jsou činnost Ministerstva práce a sociálních věcí a jeho priority v oblasti sociálních služeb politickou reprezentací (Parlament ČR) hodnoceny kladně a názory obou stran na problematiku sociálních služeb jsou konzistentní. Podobně i politická podpora v rámci Libereckého kraje je v současnosti zajištěna skrze schválenou a fungující Krajskou koordinační strukturu.

10. Shrnutí zjištěných poznatků

Následující kapitola je věnována shrnutí zjištěných informací na základě provedených rozhovorů (a doplňujícího emailového a telefonického dotazování), analyzovaných dokumentů a odborné literatury.

Nejdůležitějšími tématy, o která byl výzkum opřen (na základě cílů práce), byla novela zákona o sociálních službách (č. 206/2009 Sb.) a kooperace mezi třemi úrovněmi vládnutí – obcemi, Libereckým krajem a státem (MPSV). Konkrétně byl sledován vztah mezi těmito dvěma tématy – jak novela ovlivnila vzájemnou kooperaci.

Příklad Libereckého kraje byl zvolen s ohledem na návaznost k autorčině bakalářské práci, která analyzovala komunitní plán sociálních služeb (z roku 2006) jedné konkrétní obce v Libereckém kraji. V roce 2009 došlo ke zmíněné novelizaci zákona o sociálních službách, který mimo jiné upravil i vztahy v plánovacích procesech mezi obcemi a krajem. Snahou tak bylo postihnout změny, které se v důsledku nové právní úpravy odehrály, se zaměřením na území Libereckého kraje, které bylo pro autorku práce již částečně prozkoumanou oblastí.

Možným limitem práce je zvolené území, z důvodu zvýšené aktivity kraje právě po roce 2009. Ve stejném období vešla v platnost novela zákona o sociálních službách a bylo zahájeno realizační období individuálních projektů Libereckého kraje, které jsou zaměřené na podporu plánování sociálních služeb v území. Vliv novelizace na kooperaci mezi třemi úrovněmi plánování byl zjištěn spíše malý, největší účinek jí byl přisuzován zástupci hierarchicky vyšších pozic (MPSV a Liberecký kraj), naopak zástupci obcí či poskytovatelů sociálních služeb novelizaci prakticky nezaznamenali. Předpokládá se však nárůst jejího vlivu po skončení posledního individuálního projektu (září 2013), kdy již další podpora území ze strany Libereckého kraje v takovém rozsahu nebude uskutečněna. Území Libereckého kraje může být zajímavým pohledem na plánování sociálních služeb z hlediska aktivit kraje, dosažených výsledků individuálních projektů a možného dalšího vývoje v této oblasti.

Respondenti byli dotazováni mimo jiné právě na otázku budoucnosti plánování sociálních služeb na úrovni kraje i obcí po skončení individuálních projektů, které nastavily Krajskou koordinační strukturu pro komunikaci území s krajem a zasadily do území krajské koordinátory, kteří zprostředkovali tok informací mezi krajem a obcemi a metodicky vedli obce při zpracování komunitních plánů, zprostředkovali vzdělávací programy atd. (více viz Kapitola č. 7.2.1).

Obavy ze strany koordinátorů a zástupců kraje směřují zejména k možnosti pozastavení procesu na úrovni obcí – z tohoto důvodu je snahou obce motivovat, aby krajské koordinátory (nyní placené projektem) obce zaměstnaly do své struktury, či agendu plánování svěřily konkrétnímu svému zaměstnanci. V současnosti má pozici městského „plánovače“ ve struktuře pouze Jablonec nad Nisou (kde podle vyjádření respondentky skončením projektu nedojde prakticky k žádné změně – komunikace bude probíhat přímo s krajem a přes Krajskou koordinační strukturu). Dle názorů všech respondentů (koordinátoři i obce) se potvrzuje varianta přidružení agendy k již existující pozici. Důvodem jsou zejména chybějící finance na obcích pro vznik nové pozice. Možná rizika pak spočívají v angažovanosti pracovníka zabývat se (po nárůstu další agendy) dostatečně právě této oblasti. Tento problém shrnuje radní LK pro sociální oblast, který považuje v obcích kapacity pro sociální oblast za nedostatečné: *„Tak to bude dělat někdo kdo má na starosti kulturu, a podle toho to bude vypadat. Ale myslím si, že to je realita jako.“* Respondent považuje za ideální variantu ponechat si přímo pozici koordinátora. *„My jsme jim to rozjeli, začalo to fungovat celý ten proces, a teď by*

měli dle mého mínění mít ty obce nějakou zodpovědnost a převzít ty zaměstnance.“
(Radní LK pro sociální oblast)

Respondenty (zástupkyně KÚLK a radní LK pro sociální oblast) jsou odhadovány tři regiony (ORP), kde procesy plánování byly zahajovány obtížně (jako argument pro zapojení byla využívána i novela), dodnes nejsou zcela zakořeněné, a kde pravděpodobně po skončení projektu dojde k utlumení aktivit. Působení kraje tak bude zaměřeno zejména na tyto oblasti tak, aby plánování bylo udrženo na území celého kraje a nebyla narušena kontinuita propojení plánů obecních a krajského. Jako argumentační nástroj poté bude využita i novela z roku 2009: *„Po skončení projektu to pro nás bude nějaký nástroj, v případě toho, že by se to někde zastavilo tak vlastně my toho využijeme až vlastně v tom roce 2013 si myslím. Až opravdu nám projekt skončí tak pak budeme hledat tyhle argumenty.“* (Respondentka KÚLK)

Respondentka z MPSV vyjadřuje pozitivnější pohled na budoucnost: *„Když jako takhle soustavně se na tom pracuje [kraj organizuje individuální projekty], tak že jako opravdu- jednak je tam vidět ten posun, a jednak už prostě v tom jakože udaným směru se pokračuje, ať už projekt je, nebo není.“*

Úsilí o udržitelnost nastavených procesů po skončení projektů se projevovalo i v činnosti konzultační firmy LB plán, s.r.o., která poskytovala metodickou a konzultační podporu obcím, koordinátorům a Krajskému úřadu Libereckého kraje. *„Prostě řadu těch věcí už se naučili a měli by být samoudržitelný.“* Kdy po skončení projektů by se obce samy měly rozhodnout, zda využijí služeb koordinátora či odborné firmy, aby s nimi nadále spolupracovali v oblasti plánování sociálních služeb, či jsou již za dobu působení projektů dostatečně „zběhlí“ v problematice plánování sociálních služeb a v rámci svých kapacit jsou schopni nastavené procesy udržet a pokračovat v nich.

Samotné obce se příliš problematikou budoucnosti nezabývají: *„Ono to nějak dopadne. Já si myslím, že to bude dobrý.“* (Respondent ORP Tanvald) Či se vyjadřují ve smyslu, že ke zhoršení situace by dojít nemělo, pokud jsou procesy již nastartované. Krajsští koordinátoři v rozhovoru potvrdili, že obce problémy neřeší v předstihu, proto ze své pozice působí na obce i v tomto směru - upozorňují na končící projekt, informují o možnostech do budoucna, stmelují proces v území, aby byl nadále udržitelný.

Ze strany poskytovatelů sociálních služeb vyplývá do budoucna spíše požadavek funkčního systému financování sociálních služeb a nastavení jasné sítě sociálních služeb

v území. K samotnému zapojení se do procesu plánování se poskytovatelé vyjadřují pozitivně (přineslo jim kontakty, informace, umožnilo jim přenos zkušeností, lepší přístup k financím...) a předpokládají i nadále svou činnost v pracovních skupinách. I ve vztahu k Libereckému kraji se vyjadřují pozitivně.

Tři oblasti se prolínaly prakticky všemi rozhovory. Byly jím: politické vlivy; chápání komunitního plánování jako procesu, který s sebou přináší neustálý vývoj a změny; lidský faktor, který ovlivňuje obě předchozí oblasti.

Plánování sociálních služeb je založeno na vztazích mezi kooperujícími jedinci, organizacemi, institucemi apod. Každá personální změna tak znamená potenciální ohrožení celého procesu. Jak bylo řečeno v provedených rozhovorech, pokud proces leží na jednom člověku, v případě jeho odchodu dochází k zpomalení či zastavení procesu do doby, než je nalezen jeho nástupce. Fungování komunity jako celku je tedy prvotním předpokladem úspěchu. Kdy do procesu jsou zapojeni všichni důležití aktéři, jsou otevření komunikaci a kooperaci nejen na místní úrovni, ale i na úrovni kraje a jsou vzájemně zastupitelní.

Politické změny jsou dalším ohrožujícím faktorem komunitního plánování. Největší vliv mají volby, ať již na místní, krajské, či státní úrovni. Opět se projevuje faktor, že vše je závislé „na lidech“. Kdy změna může přinést jak novou motivaci a větší angažovanost v problematice, či naopak může proces pozastavit a uvést ho do pozadí. Změna většího rázu se předpokládá v případě, kdy kromě personální obměny dochází i ke změně politické (změně v politickém spektru). Zde opět závisí na charakteru jedince, jak je schopen komunikovat a vyjednávat i s politicky názorově odlišnými aktéry.

„Komunitní plánování představuje cyklický, spirálovitě se opakující proces.“ (MPSV 2004: 2) Důležité je nejen samotné zpracování dokumentu, ale i jeho plnění a aktualizace. Stejně tak je to neustálý proces získávání finančních i personálních zdrojů, získávání kontaktů a navazování vztahů s různými aktéry. Z několika rozhovorů zaznělo, že je to „živý proces“, a je třeba neustále se přizpůsobovat novým podmínkám. To potvrzují i slova z příručky MPSV (2004): *„Důležité je realizovat proces takovým způsobem, aby bylo možné zachovat jeho kontinuitu.“*

Činnost v oblasti komunitního plánování tak s sebou přináší práci různorodou, zajímavou, zároveň se však může jevit jako neuchopitelná, řešená příliš do budoucna a s absencí okamžitých a hmatatelných výsledků. To potvrzuje i výpověď poskytovatele

sociálních služeb, účastníciho se setkání pracovních skupin: „*Myslela jsem, že to přinese něco hmatatelného [komunitní plánování], ale nic se neděje.*“

Co však bylo zásadní a vyplývalo ze všech rozhovorů, bylo v případě Libereckého kraje nastavení procesů po celém území. Kdy i přes počáteční problémy s některými regiony došlo k zahájení procesu na území všech obcí s rozšířenou působností, což bylo klíčové pro další aktivity kraje. Nejtěžší období počátků, neznalosti metody a nepochopení smyslu plánování tak bylo ve velké míře překonáno. Do budoucna se tak dá o tyto základy velmi dobře opřít, i pokud se vyskytnou problémy nastíněné výše, či některé další.

Na vystavění zmíněných základů má největší podíl Liberecký kraj, respektive oddělení plánování a financování sociálních služeb Krajského úřadu LK a radní LK pro sociální oblast. Liberecký kraj viděl komunikaci a kooperaci s územím jako důležitý předpoklad nejen pro zkvalitnění sociálních služeb v území, ale zpracované komunitní plány obcí považoval za nepostradatelné také pro úspěšné a relevantní zpracování střednědobého plánu rozvoje kraje. Nastavení kvalitní komunikace a kooperace bylo hlavním cílem, který se odrazil i ve dvou nejdůležitějších individuálních projektech – IP2 a IP3. Iniciativa a aktivita kraje tak největší měrou přispěla k vysoké úrovni plánovacích procesů v Libereckém kraji. Kdy snaha o svědomité naplnění zákona o sociálních službách (povinné zpracování střednědobého plánu rozvoje) vedla nejprve k potřebě získání kvalitních informací z území, kterých se kraji nedostávalo, a to už byl jen krok k tvorbě individuálních projektů zaměřených na tuto oblast. Ve vztahu k novelizaci zákona o sociálních službách došlo k časovému souběhu realizace těchto projektů a účinnosti novely. Nicméně slova respondentky z KÚLK potvrdily, že novelizace byla předpokládána, pouze nebylo jisté, jak striktně bude povinnost pro obce stanovena. Nutnost spolupráce obcí a kraje však pracovníci Libereckého kraje považovali již od počátku za důležitou a ve své práci toto hledisko uplatňovali, novelizace tak prakticky jen potvrdila správný směr jejich aktivit.

Těmito zjištěními je mimo jiné zodpovězena výzkumná otázka: *Jaké nastaly změny v oblasti komunitního plánování sociálních služeb po přijetí zákona č. 206/2009 Sb.?* Projekt IP2 byl zahájen nedlouho po novelizaci zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a přímo tak novelizací ovlivněn není. Konkrétní podíl na změně (novela vs. IP2) nelze s přesností určit, na základě sebraných dat je však potvrzen fakt, že naprostá většina změn, které proběhly v plánování sociálních služeb po roce 2009,

se odehrála právě v souvislosti s realizací individuálních projektů (IP2, IP3). Blíže jsou změny popsány v Kapitole č. 7.2.1 a dále v rámci „výzkumné“ Kapitoly č. 10. Klíčovou aktivitou se jeví pozice odborného koordinátora, jehož funkce znamenala zásadní posun v kooperaci a komunikaci obcí a Libereckého kraje – snazší zapojení obcí do procesu plánování, jejich metodická podpora, kvalitnější přenos informací.

V případě Libereckého kraje tak lze vyvozovat, že novelizace zde nehrála významnou roli, a jako taková v území nebyla potřebná. I bez této právní úpravy byla součinnost a kooperace krajské a obecní úrovně podpořena (což bylo cílem novely). Došlo tak k názorové shodě Libereckého kraje a MPSV, kdy tyto dva subjekty vycházely se stejného předpokladu a nutnosti podpořit spolupráci kraje s územím a docílit tak kvalitního využití sociálních služeb. Argumentačně byl novelou podpořen navazující projekt Libereckého kraje (IP3).

Novela zákona o sociálních službách (č. 206/2009 Sb.) ovlivnila komunitní plánování v Libereckém kraji v malé míře i v otázkách lepšího využití metody komunitního plánování, a podpoře sociálních služeb odpovídajících potřebám lokality. *(Výzkumné otázky: Podpořil zákon č. 206/2009 Sb. lepší využití metody komunitního plánování při plánování sociálních služeb? / Podpořil zákon č. 206/2009 Sb. sociální služby tak, aby lépe odpovídaly potřebám lokality?)*

Metoda komunitního plánování byla podpořena zejména v důsledku realizace individuálních projektů, kdy podpora plánovacích procesů na území kraje spočívala v pokrytí území komunitními plány zpracovanými danou metodou. Důležitým podkladem se stala Krajská metodická příručka, která zahrnuje všechny důležité informace a zásady pro komunitní plánování v prostředí Libereckého kraje. Se správným využitím metody souvisí i vytvoření (zachování) sociálních služeb, potřebných v dané lokalitě. Sociální služby lépe odpovídající potřebám lokality byly potvrzeny na základě výpovědí respondentů. Kdy v některých oblastech (ORP) byly sociální služby mapovány vůbec poprvé, poprvé byly definovány potřeby a priority v této oblasti. Došlo tak ke zřízení některých nových druhů sociálních služeb, rozšíření či spojení stávajících. Často zmiňovanou oblastí byla také lepší komunikace a vzájemná informovanost mezi jednotlivými účastníky pracovních skupin. Využitím metody došlo k propojení zástupců zadavatelů, poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb (tzv. triády) - vzájemnému předávání zkušeností a informací. Což ve svém důsledku také ovlivnilo lepší nastavení a fungování sociálních služeb v území. Vliv novely

zákona o sociálních službách přímo potvrzen nebyl, spíše se lze domnívat, že ke zlepšení přispěly aktivity kraje.

Další položená výzkumná otázka navazuje na předchozí. Věnuje se kvalitě sociálních služeb – komunitních plánů. *Jaký vliv na kvalitu sociálních služeb (komunitních plánů) má kooperace mezi obecní, krajskou a státní úrovní při plánování sociálních služeb?*

Kvalitu sociálních služeb lze posuzovat z mnoha pohledů. Hlavním východiskem jsou tzv. Standardy kvality, závazné předpisy, za jakých podmínek lze vykonávat sociální služby, jaká pravidla je nutné dodržovat, jakým způsobem sociální služby hodnotit apod. (více viz vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách). V rámci diplomové práce je však kvalita sociálních služeb myšlena ve vztahu k zaměření práce – na komunitní plánování sociálních služeb. V tomto případě jsou kvalitní sociální služby chápány více dle principů komunitního plánování – sociální služby jsou jedincům i celé komunitě dostupné, fungují na základě zjištěných potřeb a na základě dostupných zdrojů (efektivně), jsou uživateli reálně využívány a kladně hodnoceny. Řešení oblasti sociálních služeb je tak nastaveno přímo pro konkrétní region.

S kvalitními sociálními službami je propojeno i zpracování komunitního plánu sociálních služeb. Kvalitně zpracovaný komunitní plán pomáhá lépe identifikovat potřeby a zdroje, usnadňuje stanovení priorit a možností do budoucna v oblasti sociálních služeb. Zatloukal (2008: 26) předpokládá, že „kvalitní realizace komunitního plánování sociálních služeb přispívá k zefektivnění, ale i humanizaci poskytování sociálních služeb“. Nicméně upozorňuje na nepodloženost teze žádným výzkumem, který by byl v tomto případě velice nákladný.

Liberecký kraj, ve spolupráci s LB plán, s.r.o., v souvislosti s realizací projektu IP2 vydal dokument „Zmapování stavu procesu komunitního plánování v území a obsahu jednotlivých komunitních plánů v kraji – Metodická podpora pro odborné koordinátory“ (2011). Tento dokument sloužil k celkovému zhodnocení komunitních plánů – byly posouzeny mimo jiné na základě vícekritériálního hlediska (viz Příloha č. 5) a obsahuje také návrhy ke zlepšení. Byly definovány oblasti, důležité pro zpracování komunitních plánů. Na základě těchto poznatků byla zpracována Krajská metodická příručka, která se stala důležitým dokumentem pro plánovací aktivity v celém kraji. Kvalitu sociálních služeb i komunitních plánů tak ovlivnilo samotné

využití metody komunitního plánování a dále aktivity Libereckého kraje (který stanovil hlavní znaky a předpoklady pro kvalitní komunitní plán).

Konkrétně kooperace mezi třemi úrovněmi vládnutí ovlivnila kvalitu sociálních služeb také. Liberecký kraj zaměřil navazující projekt IP3 mimo jiné i na tvorbu metodiky pro vytvoření základní sítě sociálních služeb v Libereckém kraji. Pro tu je nutným předpokladem kvalitní kooperace zejména mezi úrovní místní a krajskou. Kdy musí fungovat vzájemná informovanost (mimo jiné i skrze vytvářené komunitní plány) ohledně sociálních služeb v území a jejich potřebách. Na základě této spolupráce a takto získaných údajů pak kraj bude vytvářet základní síť sociálních služeb v území, která bude financována z prostředků kraje.

Toto „síťování“ sociálních služeb do budoucna připravuje i MPSV v rámci projektu „Podpora procesů v sociálních službách“, kdy na takto vytvořenou síť služeb bude navázáno její financování, které přejde z MPSV právě na kraje. K tomu se vyjadřuje respondentka z KÚLK: *„Oni [MPSV] nám dají metodiku, a my podle toho pak zpracujeme síť. Ale my taky sami si nastavujeme vlastní parametry sítě právě, takže uvidíme jak to dopadne. Kde budeme, kde prostě hodnotíme potřebnost, kvalitu, efektivitu té služby, nákladovost té služby, o kolik pečuje klientů, je to strašně složitý.“* Pro efektivní nastavení parametrů této sítě je tak nutná kooperace a spolupráce krajů a MPSV. Ve fázi vytváření sítě sociálních služeb v kraji je pak nutná kooperace a spolupráce obcí (a poskytovatelů, kteří jsou v území) a kraje. Tím, že projekty IP2 a IP3 v Libereckém kraji nastavily kooperaci mezi územím a krajem skrze územní (odborné) koordinátory, skrze Krajskou koordinační strukturu (kde by aktuálně měli být zařazeni i poskytovatelé sociálních služeb), dá se předpokládat, že za takto vybudovaného systému kooperace a spolupráce bude snazší vytvořit odpovídající síť sociálních služeb, která bude složena z kvalitních sociálních služeb a bude reagovat na specifické potřeby území.

Nastavení základní sítě sociálních služeb je tak nástrojem nejen k zefektivnění financování sociálních služeb, ale motivuje i poskytovatele sociálních služeb kooperovat a spolupracovat s krajskou úrovní a vytvářet kvalitní a dostupné sociální služby, které budou respektovat potřeby území. V případě nesplnění některého z kritérií (která budou zaměřena i na kvalitu sociálních služeb) pak budou mít složitější přístup k finančním prostředkům. Důležitým faktorem (zejména do budoucna) tak bude

schopnost poskytovatelů sociálních služeb komunikovat, spolupracovat s aktéry místní i krajské úrovně a reagovat na aktuální podmínky a změny v oblasti sociálních služeb.

Poslední výzkumnou otázkou v práci je: *Jaký je soulad mezi legislativním rámcem (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a jeho novela č. 206/2009 Sb.) a situací v praxi plánování sociálních služeb?*

Jak z této otázky vyplývá, cílem bylo objasnit, zda dochází ke shodě vytvořených právních předpisů (a takto stanovených povinností, doporučení či oprávnění) a praxe (následné naplňování předpisu v reálném prostředí). Ze získaných dat vyplynulo, že právní úprava zákona o sociálních službách v oblasti plánování sociálních služeb je velmi obecná, nevyvozující z nedodržování předpisu žádné sankce a umožňující vyložit si zákon různými způsoby – různými způsoby zákon naplňovat (respondentka KÚLK, respondentka MPSV). Liberecký kraj, na základě analyzovaných aktivit, dokumentů a rozhovorů přistoupil k naplnění zákona o sociálních službách (povinnosti zpracovávat střednědobý plán rozvoje sociálních služeb) velmi zodpovědně. Považoval za nutnost zpracování komunitních plánů v území – tyto dokumenty Liberecký kraj chápal jako základní předpoklad pro následné kvalitní zpracování krajského plánu. Doporučené zpracování komunitních plánů pro obce dle zákona nepovažoval za dostatečnou pobídku a vlastními aktivitami podpořil aktivní zapojení obcí do procesu. Respondentka KÚLK se k tomu vyjadřuje: „*Když to někdo nemá v tom zákoně, tak to prostě nedělá. Ono i když to tam ten- ta obec nebo ten kraj má, tak někdy se stane, že nedělá to, co má. Natož když to tam NEMÁ.*“ Povinnost pro obce by respondentka prosazovala i dnes, posun novelizací hodnotí kladně (povinnost obcím vytvářet součinnost při poskytování informací o sociálních službách, zdrojích...), nicméně obce jí příliš nezaznamenaly.

Celkově z výpovědí respondentů vyplynulo, že obce, pokud nemají striktně zákonem něco stanoveno, se o legislativu příliš nezajímají, řeší praktické věci. Jako informační kanál o změnách zákona tak slouží mimo jiné i Liberecký kraj, který zároveň tyto změny může využít jako nástroje pro snazší prosazení svých potřeb (příklad novelizace zákona o sociálních službách). Blíže je pohled respondentů na otázku zákona o sociálních službách a jeho novelizace popsán v Kapitole č. 9.7.

Tuto výzkumnou otázku je možné celkově shrnout tak, že legislativní rámec zákona o sociálních službách (č. 108/2006 Sb.) nastavuje základní povinnosti, práva,

definuje aktivity apod. Vydaná doporučení jsou však často slabým prostředkem jak udat požadované směřování oblasti. V praxi plánování sociálních služeb (v případě Libereckého kraje) se tak využívá i jiných podpůrných prostředků, jak dané legislativní nastavení podpořit a zesílit. Míněny jsou opět individuální projekty kraje a dále spolupráce a vzájemná informovanost s Ministerstvem práce a sociálních věcí (zpětná vazba o správnosti směřování realizovaných aktivit).

11. Závěr

Práce se zabývala oblastí komunitního plánování sociálních služeb v Libereckém kraji. V roce 2007 vešel v platnost důležitý zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který zavedl v oblasti plánování sociálních služeb povinné zpracování (střednědobých) plánů rozvoje sociálních služeb pro kraje, obcím toto zpracování pouze doporučil. K tomuto nesouladu došlo Senátním pozměňovacím návrhem, a byla tak narušena možnost skladebného vytváření plánů, kdy krajské plány vycházejí z území – obcí. V roce 2009 byl zákon o sociálních službách novelizován, obcím přibyla povinnost vytvářet součinnost s krajem při zpracování střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb, informovat jej o potřebách a možnostech poskytování sociálních služeb.

Cílem práce bylo zjistit, jak novela č. 206/2009 Sb. (zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách) ovlivnila kooperaci mezi obecní, krajskou a státní úrovní při plánování sociálních služeb v Libereckém kraji. Dílčím cílem pak bylo popsat (ne)shodu mezi legislativním rámcem a situací v praxi komunitního plánování.

Cíl byl naplňován využitím analýzy aktérů a vyhodnocením polostrukturovaných rozhovorů (doplňených e-mailovým dotazováním) s důležitými aktéry procesu plánování sociálních služeb v Libereckém kraji a zástupcem státní úrovně z Ministerstva práce a sociálních věcí. Vyhodnocovanými tématy se stala kooperace mezi různými úrovněmi vládnutí – obcemi Libereckého kraje a Libereckým krajem, obcemi a státní úrovní (MPSV), Libereckým krajem a státní úrovní (MPSV) a v neposlední řadě kooperace mezi obcemi navzájem. Doplnujícími okruhy byl zvolen zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a jeho novela, a politické vlivy. Diskutován byl i pohled respondentů na budoucnost komunitního plánování sociálních služeb v Libereckém kraji.

Již na základě provedených analýz komunitních plánů obcí a střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Libereckého kraje a zhodnocením všech aktivit v rámci Libereckého kraje v oblasti plánování sociálních služeb vyplynul prioritní zájem Krajského úřadu Libereckého kraje rozpohybovat proces komunitního plánování v území. Ten realizoval v průběhu let 2009 až 2013 tři individuální projekty, podporované Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR, z nichž dva jsou

prioritně zaměřeny na podporu procesů plánování v území a nastavení systémového plánování a sítě sociálních služeb.

Došlo tak k časovému souběhu novelizace zákona o sociálních službách a zmíněné aktivní činnosti samotného Krajského úřadu Libereckého kraje. Z provedených rozhovorů se potvrdilo, že tento fakt velmi ovlivnil náhled respondentů na zkoumanou novelu, která tak stála v pozadí. Spolupráce a kooperace obcí a kraje byla nastavena v rámci projektů a hlavním faktorem, který ovlivnil jejich úspěšnost se stala v rámci projektu zřízená pozice odborného (územního) koordinátora. Ten působí ve zprostředkovatelské, informační a metodické funkci přímo v území obcí s rozšířenou působností. Velká většina obcí tak novelu a povinnosti z ní vyplývající beze zbytku naplnila (za podpory a motivace Krajského úřadu LK). Samotná novela zákona byla krajem využívána jako výjimečný nástroj v případě, kdy obce ke spolupráci (v rámci individuálních projektů) přistoupit nechtěly.

Význam novelizace však bude narůstat do budoucna, po skončení posledního individuálního projektu (9/2013), kdy jsou vyjadřovány obavy z dalšího udržení vysoké úrovně plánovacích procesů v některých územích (ORP). Zde je předpokládán větší nátlak kraje na obce právě skrze dodržování zmíněné právní normy. Zároveň je však novelizace dle výzkumu chápána jako nástroj velice obecný, bez stanovených sankcí, a bude tak nutná kvalitní argumentace a komunikace ze strany kraje, který se prokázal i jako důležitý informační kanál pro obce v oblasti změn v legislativě. Dobrým výchozím bodem pro komunikaci a argumentaci je Krajská koordinační struktura, zavedená v rámci individuálních projektů a s předpokládaným fungováním i do budoucna po skončení projektů (zásady, schéma struktury je schváleno krajským zastupitelstvem a zastupitelstvy některých obcí).

Využívaná metoda komunitního plánování a podpora kooperace mezi úrovněmi obecní, krajskou a státní zejména skrze aktivity Libereckého kraje zlepšila i kvalitu sociálních služeb v území. Vydáním Krajské metodické příručky došlo k všeobecné shodě v náležitostech, které by měl obsahovat kvalitní komunitní plán (s ohledem na specifika Libereckého kraje). Následováním této příručky a jejích doporučení byly důkladně zmapovány sociální služby v území a na základě vyjádřených potřeb pak byla tato „sít“ služeb upravena (vznikly nové služby, byly upraveny stávající). Sociální služby na území Libereckého kraje tak lépe odpovídají specifickým podmínkám a potřebám území. Vliv novelizace na podporu metody komunitního plánování či na

zlepšení sociálních služeb (odpovídajícím potřebám lokality) byl zjištěn opět pouze nízký.

Významnými faktory, které se prolínaly celou prací, souvisely celkově s metodou komunitního plánování. Kdy je možné nastavit procesy, vytvořit podpůrné metodiky, podpořit aktivity finančně, nicméně fungování je pak ve velké míře závislé na lidech, do procesu zapojených. Kdy oblast plánování sociálních služeb je neustále ovlivňována působením politiky (odlišné politické spektrum a schopnost jejich kooperace, spolupráce; volby a změny politické reprezentace). Kdy komunitní plánování je stejně tak metodou jako procesem, který se neustále vyvíjí, stagnuje, či se opětovně rozbíhá ovlivněn různými faktory. Vhodným teoretickým konceptem se tak stala teorie sítí, kdy na strukturu sítí má vliv jak národní, tak situační kontext (území Libereckého kraje), ale i typy vazeb mezi jednotlivými aktéry, jejich moc a vliv. V diplomové práci jsem se snažila postihnout komplexnost problému se zaměřením na síť vztahů mezi jednotlivými úrovněmi vládnutí a schopnost vzájemné spolupráce a kooperace v rámci těchto úrovní.

Diplomová práce může poskytnout náhled na oblast plánování sociálních služeb na případu Libereckého kraje, který se k problematice postavil velice aktivně a svými činnostmi výrazně podpořil naplňování zákona o sociálních službách (a její novely) na obecní úrovni. Vliv novely na podporu kooperace mezi úrovněmi obecní, krajskou a státní byl v tomto případě vyhodnocen jako nízký. Byl však prokázán vliv novely jako podpůrného nástroje aktivit Krajského úřadu Libereckého kraje. Argumentačně značně podpořil individuální projekty kraje a došlo tak k příkladnému propojení teorie (novela zákona o sociálních službách) a praxe (aktivity podporující naplňování novely).

Resumé

Cílem práce „Vliv zákona č. 206/2009 Sb. na komunitní plánování sociálních služeb v Libereckém kraji“ bylo zjistit, jak novela č. 206/2009 Sb. (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách) ovlivnila kooperaci mezi obecní, krajskou a státní úrovní při plánování sociálních služeb v Libereckém kraji. Dílčím cílem pak bylo popsat (ne)shodu mezi legislativním rámcem a situací v praxi komunitního plánování sociálních služeb. Na základě použitých výzkumných metod byl zjištěn výrazný vliv Krajského úřadu Libereckého kraje na oblast plánování sociálních služeb v Libereckém kraji. Realizace dvou individuálních projektů, zaměřených na podporu procesů plánování sociálních služeb, ovlivnila ve svém důsledku i náhled na novelu zákona o sociálních službách. Podpora kooperace a spolupráce zejména mezi úrovní obecní a krajskou byla nastavena jak novelizací (povinnost obcí vytvářet součinnost), tak i individuálními projekty kraje (metodická, finanční podpora obcí při zpracování komunitních plánů). Novelizace kraje sloužila jako argumentační nástroj v případě, kdy obce nebyly ochotné spolupracovat v rámci projektů, obecně však činnosti Krajského úřadu hrály hlavní roli v podpoře kooperace mezi obcemi a krajem. Zasloužily se o to zejména funkce odborného krajského koordinátora, působícího v území, a Krajská koordinační struktura, sloužící k podpoře kvalitního přenosu informací. Novela zákona o sociálních službách (č. 206/2009 Sb.) přišla v době, kdy již první z individuálních projektů začínal realizační fází. Vhodně tak podpořil aktivity Krajského úřadu Libereckého kraje, kdy došlo k souladu teorie (vydání novely) a praxe (praktická činnost a směřování kraje).

Summary

The aim of the diploma thesis „Effect of Act No. 206/2009 Coll. to community planning of social services in the Liberec region” was to find out how the Amendment to the Social Services Act No. 108/2006 Coll. (No. 206/2009 Coll.) influenced the cooperation between local, regional and state level in the area of social services planning in Liberec region. Partial aim was to describe congruence or difference between legislative framework and real situation in community planning of social services. Based on used research methods was found out the important effect of Regional office of the Liberec region to social services planning area in the Liberec region, mainly due to the realization of two individual projects focused on support of planning social services. Support of cooperation and interaction especially between local and regional levels was set according to the Amendment (the duty of municipalities to create synergy) and also according to the regional individual projects (methodical and financial support of municipalities during the creating their community plans). The Amendment was used by the Regional office of the Liberec region as an argumentation tool in case of reluctance of municipalities to cooperate within individual projects. In general the activities of Regional office were the main factor in support of coordination between the municipalities and the region. There were two important support things: position of professional regional coordinator operating in municipalities and also Regional coordination structure targeted to support quality information transfer. The Amendment to the Social Services Act No. 108/2006 Coll. (No. 206/2009 Coll.) came into the force after the start of implementation phase of one of the individual projects of Regional office. It supported appropriately the activities of Regional office of the Liberec region. The theory (issue the Amendment) and the practice (real activities and direction of the Regional office) became consistent.

Použitá literatura

Použitou literaturu jsem rozdělila z důvodu přehlednosti na čtyři oddíly: Základní literatura; Zákony; Koncepční dokumenty a ostatní zdroje; Komunitní plány obcí Libereckého kraje.

Základní literatura

ADAM, S. / KRIESI, H. The Network Approach. In: SABATIER, P. A. ed. *Theories of the Policy Process*. 2. vyd. Boulder : Westview Press, 2007. s. 129-155. ISBN 978-0-8133-4359-4.

BRUGHA, R. / VARVASOVSKY, Z. Stakeholder analysis: A review. *Health Policy Planning*. 2000a. vol. 15, no. 3, s. 239-246. ISSN 1460-2237. [cit. 2012-11-08]
Dostupný z WWW:
< <http://heapol.oxfordjournals.org/content/15/3/239.full.pdf+html>>.

DUNN, W. N.. *Public Policy Analysis: An Introduction*. 3. vyd. New Jersey : Pearson Prentice Hall, 2004. 510 s. ISBN 0-13-097639-9.

FIALA, P. / SCHUBERT, K. *Moderní analýza politiky: Uvedení do teorií a metod policy analysis*. Brno : BARRISTER & PRINCIPAL, 2000. 170 s. ISBN 80-85947-50-1.

FRIČ, P. Světlé a stinné stránky neformálních sítí v postkomunistické společnosti. *Sociologický časopis*. 2008, roč. 44, č. 2, s. 295-319. ISSN 0038-0288.

HENDRYCH, D. *Správní věda – Teorie veřejné správy*. Praha : ASPI Publishing, 2003. 195 s. ISBN 80-86395-86-3.

HLOUŠEK, J. / TICHÝ, R. Slovníček pojmů. In: HLOUŠEK, J. / TICHÝ, R. / ŠTOGR, J. / WILSON, B. *Posilování rozvoje občanské společnosti v regionech České republiky : Sborník dokumentů*. Praha : ICN, o.p.s., 2000. s. 15-20. ISBN 80-902284-7-X.

JELÍNKOVÁ, M. Případová studie. In: NEKOLA, M. et al. *Současné metodologické otázky veřejné politiky*. Praha: Karolinum, 2011. s. 194-219. ISBN 978-80-246-1865-4.

KANIA, T. Občanská společnost a Polsko – ohrožení (Dějiny a specifika transformace). In: *Česká občanská společnost a modely demokracie v 21.století : Sborník statí z mezioborového 10. semináře konaného ve dnech 16. a 17. května 2003 v Krnově*. Krnov : Cesta světla, 2003. s. 155-163. ISBN 80-902981-4-1.

KELLER, J. *Sociologie organizace a byrokracie*. Praha : SLON, 2007. 182 s. ISBN 978-80-86429-74-8.

KREJČÍ, J. Občanská společnost a dialog. In: *Česká občanská společnost a modely demokracie v 21.století : Sborník statí z mezioborového 10. semináře konaného ve dnech 16. a 17. května 2003 v Krnově*. Krnov : Cesta světla, 2003. s. 74-90. ISBN 80-902981-4-1.

KUNC, S. / LINEK, L. Zájmové asociace územních samospráv. In: MANSFELDOVÁ, Z. / KROUPA, A. eds. *Participace a zájmové organizace v České republice*. Praha: SLON, 2005. s. 183-211. ISBN 80-86429-53-9.

MANSFELDOVÁ, Z. / KROUPA, A. eds. *Participace a zájmové organizace v České republice*. Praha: SLON, 2005. 244 s. ISBN 80-86429-53-9.

MILLER, H. T. / DEMIR, T. Policy communities. In: FISCHER, F. / MILLER, G. J. / SIDNEY, M. S. ed. *Handbook of Public Policy Analysis : Theory, Politics and Methods*. Boca Raton : Taylor & Francis Group, 2007. s. 137-149. ISBN 1-57444-561-8.

MÜLLER, K. Pojetí a filozofické tradice občanské společnosti. In: *Česká občanská společnost a modely demokracie v 21.století : Sborník statí z mezioborového 10. semináře konaného ve dnech 16. a 17. května 2003 v Krnově*. Krnov : Cesta světla, 2003. s. 51-64. ISBN 80-902981-4-1.

MÜLLER, K. B. *Politická sociologie. Politika a identita v proměnách modernity*. 1. vydání. Praha : Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-380-2.

NAVRÁTIL, S. Úloha veřejné správy a samosprávy při obnově důvěry občanů v demokratické instituce. In: *Česká občanská společnost a modely demokracie v 21.století : Sborník statí z mezioborového 10. semináře konaného ve dnech 16. a 17. května 2003 v Krnově*. Krnov : Cesta světla, 2003. s. 180-183. ISBN 80-902981-4-1.

OCHRANA, F. (ed.) *Strategické řízení ve veřejné správě a přístupy k tvorbě politiky*. Praha : MATFYZPRESS, 2010. 193 s. ISBN 978-80-7378-130-9.

PEHE, J. Veřejnost jako forma občanské společnosti. In: *Česká občanská společnost a modely demokracie v 21.století : Sborník statí z mezioborového 10. semináře konaného ve dnech 16. a 17. května 2003 v Krnově*. Krnov : Cesta světla, 2003. s. 65-68. ISBN 80-902981-4-1.

PEKOVÁ, J. / PILNÝ, J. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. Praha : ASPI Publishing s.r.o., 2002. 441 s. ISBN 80-86395-21-9.

POTŮČEK, M. *Nejen trh. Role trhu, státu, a občanského sektoru v proměnách české společnosti*. Praha: SLON, 1997. ISBN 80-85850-26-5.

POTŮČEK, M. / VASS, L. / KOTLAS, P. Veřejná politika jako proces. In: POTŮČEK, M. a kol. *Veřejná politika*. Praha : SLON, 2010. s. 33-60. ISBN 978-80-86429-50-2.

RAAB, J. / KENIS, P. Taking Stock of Policy Networks: Do They Matter? In: FISCHER, F. / MILLER, G. J. / SIDNEY, M. S. ed. *Handbook of Public Policy Analysis : Theory, Politics and Methods*. Boca Raton : Taylor & Francis Group, 2007. s. 187-201. ISBN 1-57444-561-8.

RAKUŠANOVÁ, P. *Povaha občanské společnosti v České republice v kontextu střední Evropy*. Disertační práce, 2007.

RAKUŠANOVÁ, P. / ŘEHÁKOVÁ, B. *Participace, demokracie a občanství v evropském kontextu*. Praha : Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. 80 s. ISBN 80-7330-091-5.

RHODES, R. A. W. Policy Network Analysis. In: MORAN, M. / REIN, M. / GOODIN, R. E. ed. *The Oxford Handbook of Public Policy*. New York : Oxford University Press, 2006. s. 425-448. ISBN 978-0-19-926928-0.

SKOVAJSA, M. Občanská společnost a demokratický stát. In SKOVAJSA, M. a kol. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010. s. 62-89. ISBN 978-80-7367-681-0.

STAKE, R. E. *The Art Of Case Study Research*. Thousand Oaks: Sage Publications, 1995. ISBN 0-8039-5766.

VAJDOVÁ, T. *Česká občanská společnost 2004 : po patnácti letech rozvoje. Zpráva z projektu CIVICUS Civil Society Index pro Českou republiku*. Brno : AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM, s.r.o., 2005. 119 s. ISBN 80-7204-379-X.

VALEŠ, L. a kol. *Politologické aspekty veřejné správy*. Plzeň : Aleš Čeněk s.r.o., 2006. 246 s. ISBN 80-7380-010-1.

VARVASOVSKY, Z. / BRUGHA, R. How to do (or not to do)... A stakeholder analysis. *Health Policy Planning*. 2000b. vol. 15, no. 3, s. 338-345. ISSN 1460-2237. [cit. 2012-11-08] Dostupný z WWW: <<http://heapol.oxfordjournals.org/content/15/3/338.full.pdf+html>>.

YIN, R. K. *Case Study Research: Design and Methods*. Thousand Oaks: Sage Publications, 2009. 4th ed. ISBN 978-1-4129-6099-1.

ZATLOUKAL, L. *Plánování rozvoje sociálních služeb metodou komunitního plánování*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 256 s. ISBN 978-80-244-2128-5.

Zákony

Ústava ČR - 1/1993 Sb.

Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích.

Zákon č. 206/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Koncepční dokumenty a ostatní zdroje

BENEŠOVÁ, I. Komunitní plánování v oblasti sociálních služeb v Libereckém kraji. 2003. *Liberecký kraj*. [cit. 2012-11-15] Dostupný z WWW: <<http://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/page2831>>.

CENTRUM KOMUNITNÍ PRÁCE. *Deset kroků procesem komunitního plánování - metodiky pro plánování sociálních služeb*. 2008. [cit. 2013-01-17] Dostupný z WWW: <http://www.komunitniplanovani.com/kp-metodiky_11/>.

EXNER, J. Komunitní plánování po třech letech platnosti zákona o sociálních službách. *Sociální práce*. 2009, 1, s. 55-58. ISSN 1213-6204.

FISCHEROVÁ, A. *Analýza komunitního plánu sociálních služeb regionu Jilemnicko*. Ústí nad Labem, 2010. 60 s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta sociálně ekonomická. Vedoucí práce Mgr. Jaroslava Mužíková.

KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ, o.p.s. *Komunitní plánování jako součást reformy*. [cit. 2011-06-01] Dostupný z WWW: <www.komplan.cz/soubory/soucast_reformy.pdf>.

KRAJSKÝ ÚŘAD LIBERECKÉHO KRAJE. *Strategie střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Libereckého kraje pro rok 2008 - analytická část*. 2007. [cit. 2012-11-21] Dostupný z WWW:

<http://www.kraj-lbc.cz/public/social/ssprsslk_132f63fa10.pdf>.

LB PLÁN, s.r.o. *Zmapování stavu procesu komunitního plánování v území a obsahu jednotlivých komunitních plánů v Libereckém kraji – Metodická podpora pro odborné koordinátory*. 2011. [cit. 2012-11-17] Dostupný z WWW:

<<http://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/getFile/case:show/id:106048>>.

LIBERECKÝ KRAJ. *Konference „Komunitní plánování sociálních služeb a Evropský sociální fond“*. 2003. [cit. 2012-11-15] Dostupný z WWW:

<<http://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/page2162>>.

LIBERECKÝ KRAJ. *Podpora střednědobého plánování a rozvoje kvality sítě sociálních služeb v Libereckém kraji - projekt ukončen 30. 09. 2011*. [cit. 2012-11-18] Dostupný z WWW:

<<http://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/page4542/ip-2-podpora-strednedobeho-planovani-a-rozvoje-kvality-site-socialnich-sluzeb-v-libereckem-kraji-projekt-ukoncen-30092011>>.

LIBERECKÝ KRAJ. *Program rozvoje Libereckého kraje 2004-2006*. 2004. [cit. 2012-11-18] Dostupný z WWW:

<http://www.kraj-lbc.cz/public/orlk/3_specifikace_opatreni_bbe9ad6bc5.rtf>.

LIBERECKÝ KRAJ. *Výroční zpráva projektu "IP2 - Podpora střednědobého plánování a rozvoje kvality sítě sociálních služeb v Libereckém kraji"*. Liberec, 2011.

MPSV. *III. a II. obce ČR seznam*. 2010. [cit. 2012-10-30] Dostupný z WWW:

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/8015/obce_seznam_12012010.xls>.

MPSV. *Bílá kniha v sociálních službách*. 2003. [cit. 2011-06-01] Dostupný z WWW:

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/736/bila_kniha.pdf>.

MPSV. *Komunitní plánování – věc veřejná*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2002. ISBN 80-86552-30-6.

MPSV. *Metodika Ministerstva práce a sociálních věcí ČR pro poskytování dotací ze státního rozpočtu poskytovatelům sociálních služeb a posouzení žádosti o dotaci ze státního rozpočtu v oblasti podpory poskytování sociálních služeb*. 2011. [cit. 2011-02-01] Dostupný z WWW:

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/13568/Metodika_021012.pdf>.

MPSV. *Priority rozvoje sociálních služeb pro období 2009 – 2012*. 2009. [cit. 2012-16-04] Dostupný z WWW:

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/7759/Priority_rozvoje_soc_sluzeb.pdf>.

MPSV. *Průvodce procesem komunitního plánování*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2004. ISBN 80-86878-03-1.

MPSV. *Základní informace o komunitním plánování sociálních služeb*. 2005. [cit. 2012-11-15] Dostupný z WWW:

<<http://www.mpsv.cz/cs/858>>.

PRŮŠA, L. / VÍŠEK, P. *Optimalizace sociálních služeb*. Praha : VÚPSV, 2012. 110 s. ISBN 978-80-7416-099-8.

REGIONÁLNÍ INFORMAČNÍ SERVIS. *Rozvoj komunitního plánování sociálních služeb na Turnovsku, Semilsku a Jilemnicku*. [cit. 2012-11-20] Dostupný z WWW:

<http://www.risy.cz/index.php?pid=510&id_p=25070&kraj=7&language=cz>.

REGIONÁLNÍ INFORMAČNÍ SERVIS. *Správní členění kraje*. 2009. [cit. 2012-10-30] Dostupný z WWW:

<<http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/liberecky-kraj/verejna-sprava/spravni-cleneni/>>.

ROSECKÝ, D. Každý proces komunitního plánování musí mít svého metodika. *Sociální práce*. 2009, 1, s. 34-36. ISSN 1213-6204.

SKŘIČKOVÁ, Z. a kol. *Metodiky pro plánování sociálních služeb*. Praha: Centrum pro komunitní práci, 2007. 112 s. ISBN 978-80-86902-44-9.

TOMÍNOVÁ, K. *Krajská koordinační struktura a územní koordinátoři komunitního plánování*. 2012. Powerpointová prezentace. [cit. 2012-11-18] Dostupný z WWW:

<<http://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/getFile/case:show/id:152419>>.

ÚLEHLA, I. Komunitní plánování sociálních služeb připomíná pohádku O chytré horáky, domnívá se Ivan Úlehla. *Sociální práce*. 2009, 1, s. 13-16. ISSN 1213-6204.

VASKOVÁ, V. MPSV hodlá i nadále podporovat rozvoj plánování sociálních služeb. *Sociální práce*. 2009, 1, s. 4-7. ISSN 1213-6204.

VASKOVÁ, V. Plánování sociálních služeb ve světle připravované novely zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. *Sociální práce*. 2009, 1, s. 53-54. ISSN 1213-6204.

VLÁDA ČR. *Usnesení vlády ČR č. 824 ze dne 1. září 2004*. [cit. 2012-16-04] Dostupný z WWW:

<www.komplan.cz/soubory/usneseni_vlady.pdf>.

ŽABKOVÁ, P. *Individuální projekt IP3 – „Rozšíření nástrojů pro podporu systému plánování sociálních služeb v Libereckém kraji“*. 16.3.2012. Powerpointová prezentace.

Komunitní plány obcí Libereckého kraje

I. Komunitní plán rozvoje sociálních služeb města Jablonce nad Nisou. 2008. [cit. 2012-11-17] Dostupný z WWW:

<<http://www.mestojablonec.cz/filemanager/files/file.php?file=2383>>.

1. Komunitní plán sociálních služeb Svazku obcí Novoborska. 2007. [cit. 2012-11-17] Dostupný z WWW:

<http://www.novy-bor.cz/customers/novy-bor/ftp/File/MeU/_OSVAZ/1_%20KPSS%202007.pdf>.

FOKUS TURNOV / MĚSTO JILEMNICE. *Komunitní plán sociálních služeb regionu Jilemnicko*. 2007. Fokus Turnov / Město Jilemnice.

FOKUS TURNOV / MĚSTO TURNOV. *Komunitní plán rozvoje sociálních služeb regionu Turnovsko*. 2007. [cit. 2012-11-15] Dostupný z WWW:

<<http://www.fokusturnov.cz/komunitni-planovani-socialnich-sluzeb/komunitni-plany/archiv-komunitnich-planu/>>.

Komunitní plán města Mimoně období 2008-2013. 2009. [cit. 2012-11-17] Dostupný z WWW:

<<http://www.mestomimon.cz/userfiles/file/kp.pdf>>.

Komunitní plán mikroregionu Hrádecko-Chrastavsko: Analytická část. 2012. [cit. 2012-11-17] Dostupný z WWW:

<http://www.hradeknadnisou.cz/mu/zastupitelstvo/2012/2012-08-ZM/podklady/prilohy/8-_KPHCH_AC_2012_v1.pdf>.

Komunitní plán obcí Frýdlantska. 2010. [cit. 2012-11-17] Dostupný z WWW:

<<http://www.mesto-frydlant.cz/filemanager/files/file.php?file=28982>>.

Komunitní plán obcí Podještědí. 2011. [cit. 2012-11-17] Dostupný z WWW:

<<http://www.ppj.cz/43/>>.

Komunitní plán sociálních služeb města Česká Lípa. 2006. [cit. 2012-11-17] Dostupný z WWW:

<<http://www.mucl.cz/customers/mucl/storage/dokumenty/13401719141.pdf>>.

Komunitní plán sociálních služeb Města Ralsko 2010-2015. 2010. [cit. 2012-11-21]
Dostupný z WWW:
<<http://mestoralsko.cz/upload/2010/12/KPSS-2010-2015.pdf>>.

Program rozvoje města Chrastava 2009-2013. 2008. [cit. 2012-11-17] Dostupný
z WWW:
<<http://www.chrastava.cz/mesto/rozvoj/prmch.pdf>>.

Seznam příloh

- Příloha č. 1: **Seznam použitých zkratk**
- Příloha č. 2 : **Seznam grafů, obrázků a tabulek**
- Příloha č. 3: **Okruhy témat k rozhovorům**
- Příloha č. 4: **Otázky pro vybrané poskytovatele sociálních služeb v Libereckém kraji**
- Příloha č. 5: **Vícekritériální zhodnocení komunitních plánů v Libereckém kraji 2005-2011 (tabulka)**
- Příloha č. 6: **Schéma Krajské koordinační struktury**
- Příloha č. 7: **Rámcová charakteristika jednotlivých druhů sociálních služeb (podle zákona o sociálních službách, popřípadě prováděcí vyhlášky k tomuto zákonu)**
- Příloha č. 8: **Tabulka důležitých událostí / aktivit v Libereckém kraji**

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk

ČSÚ	Český statistický úřad
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
KP	Komunitní plánování / komunitní plán
KÚLK	Krajský úřad Libereckého kraje
LK	Liberecký kraj
MF	Ministerstvo financí
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NNO	Nestátní nezisková organizace
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSN	Organizace spojených národů
PS	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
SPRSS LK	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Libereckého kraje

Příloha č. 2: Seznam grafů, obrázků a tabulek

- Graf č. 1: **Struktura politických sítí**
- Graf č. 2: **Sítě vztahů jednotlivých aktérů plánování sociálních služeb v Libereckém kraji**
- Obr. č. 1: **Schéma skladebnosti**
- Obr. č. 2: **Obce s rozšířenou působností v Libereckém kraji (tzv. III. stupně)**
- Obr. č. 3: **Obce s pověřeným obecním úřadem v Libereckém kraji (tzv. II. stupně)**
- Obr. č. 4: **Komunitní plánování v obcích Libereckého kraje (stav k 31. 12. 2010)**
- Obr. č. 5: **Vývoj střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji**
- Tabulka č. 1: **Potenciál a typ politické změny**
- Tabulka č. 2: **Seznam respondentů**
- Tabulka č. 3: **Obce Libereckého kraje komunitně plánující, do roku 2009**
- Tabulka č. 4: **Obce Libereckého kraje komunitně plánující, po roce 2009**
- Tabulka č. 5: **SWOT analýza stavu plánování sociálních služeb v Libereckém kraji z roku 2007**
- Tabulka č. 6: **SWOT analýza stavu plánování sociálních služeb v Libereckém kraji z roku 2008**
- Tabulka č. 7: **Srovnání SWOT analýz pro plánování sociálních služeb v Libereckém kraji z roku 2007 a 2008**
- Tabulka č. 8: **SWOT analýza stavu plánování sociálních služeb v Libereckém kraji z roku 2011**
- Tabulka č. 9: **Srovnání SWOT analýz pro plánování sociálních služeb v Libereckém kraji z roku 2008 a 2011**
- Tabulka č. 10: **Orientační seznam možných aktérů**
- Tabulka č. 11: **Seznam aktérů v oblasti plánování sociálních služeb v Libereckém kraji**
- Tabulka č. 12: **Matice zájmu a moci v analýze aktérů**
- Tabulka č. 13: **Matice analýzy aktérů**

Příloha č. 3: Okruhy témat k rozhovorům

1. Úvod

Pracovní pozice respondenta, náplň práce, vztah k sociální oblasti a komunitnímu plánování

2. Metoda komunitního plánování

Názor obecně na komunitní plánování jako metodu, jak o ní byli informováni, zda se měnil pohled na metodu v čase, zda měla metoda vliv na zkvalitnění sociálních služeb v oblasti (zda odpovídají sociální služby potřebám lokality)

3. Zákon o sociálních službách a jeho novela

- a. Pohled respondenta na původní znění zákona, poté na novelizaci, názor na variantu povinnosti u obcí (vytvářet komunitní plán)
- b. Zda respondent zaznamenal novelizaci, posun v praxi; ovlivnění jejich práce

4. Vztahy mezi jednotlivými úrovněmi (záviselo na respondentovi)

- a. Obec-kraj: jak probíhá spolupráce, komunikace, vliv individuálních projektů (koordinátoři) na komunitní plánování / zapojení obcí, zhodnocení vztahů
- b. Obec-stát: jak probíhá spolupráce, komunikace
- c. Kraj-stát: jak probíhá spolupráce, komunikace

5. Aktéři

Jaké respondent považuje za důležité, s kým nejvíce spolupracuje, kdo je v oblasti aktivní

6. Politické vlivy

Jak změny v politické oblasti mohou ovlivnit komunitní plánování (místní / krajská / státní úroveň)

- a. Projevoval se v komunikaci, spolupráci vliv politické příslušnosti
- b. Vliv politických změn (volby) na proces komunitního plánování

Konkrétní okruhy závisely na respondentech – u respondenta z MPSV více zaměření na zákon o sociálních službách a novelu; u obcí na jejich zapojení do procesu, proces schvalování komunitního plánu apod.

Příloha č. 4: Otázky pro vybrané poskytovatele sociálních služeb v Libereckém kraji

1. Jak vnímáte komunitní plánování sociálních služeb v Libereckém kraji?
(Komunitní plánování jako metodu, jak se proces rozvíjí v Libereckém kraji)
2. Zapojujete se jako zástupce poskytovatele do procesu komunitního plánování (pracovní skupiny, jiné aktivity)? Co bylo Vaší motivací?
3. Ovlivnilo komunitní plánování ve Vašem regionu podobu, kvalitu sociálních služeb? Odpovídají lépe sociální služby potřebám lokality?
4. Jak funguje Vaše spolupráce s místní samosprávou, a s Libereckým krajem?
5. Ovlivnila Vás nějak novela zákona o sociálních službách (č. 206/2009 Sb.)?
(Kdy obce dostaly za povinnost spolupracovat s krajem při přípravě krajského střednědobého plánu sociálních služeb a zjišťovat více potřeby v území)

**Příloha č. 5: Vícekriteriální zhodnocení komunitních plánů v Libereckém kraji
(2005-2011)**

č.	Kritérium	KP Česká Lipa	KP Mimonň	KP Ralsko	KP Doksy	KP Novoborsko	KP Jablonec n. N.	KP Železnobrodsko	KP Liberec	KP Frydlantsko	KP Podještědí	KP Semilsko	KP Lomnicko	KP Turnovsko	KP Jilemnicko	KP Rokytnicko
1	Struktura KP (rozdělení na analytickou a návrhovou část)	N	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	Ač	A	Ač	Ač
2	Provázanost AČ a NČ	N	N	N	N	A	N	Z	N	A	Z	Ač	Ač	Ač	Ač	Ač
3	Shrnutí analytických závěrů	N	N	N	N	A	N	A	N	A	Z	Ač	N	Ač	Ač	N
4	Použití SWOT analýzy	Ab	Ab	Ab	Ab	Ab	Ab	A	Ab	A	A	Ab	Ab	A	A	Ab
5	Analýza financování služeb	Ač	Ač	N	N	A	Ač	Z	Ač	Ač	Ač	R	N	R	Ač	N
6	Oddělení sociálních služeb a ostatních (v AČ)	N	N	N	N	N	N	Ač	N	A	A	Ač	N	A	N	Ač
7	Zjištění skutečné potřeby služeb	Ač	Ač	Ač	Ač	Ač	A	Ač	A	Ač	Ač	Ač	N	Ač	Ač	Ač
8	Struktura návrhové části – jednoznačné časové horizonty	N	A	Ač	N	A	Ač	Z	Ač	A	Z	Ač	N	A	A	A
9	Měřitelnost cílů (indikátory)	N	A	N	N	A	A	Z	A	Ač	Z	A	N	A	N	N
10	Konkretizace opatření - Odpovědnost za plnění	A	A	Ač	Ač	A	A	Z	A	A	Z	A	Z	A	A	A
11	Konkretizace opatření - Finanční náročnost (náklady)	N	A	N	N	A	A	Z	A	Ač	Z	R	R	R	A	R
12	Konkretizace opatření – zdroje financování	N	Ač	Ač	N	Ač	A	Z	Ač	Ač	Z	R	R	R	A	Ač
13	Konkretizace opatření – vazba na aktivity SPRSS	N	N	N	N	N	N	Z	N	A	Z	Ač	Z	Ač	Ač	N
14	Konkretizace opatření - Termíny plnění	A	A	Ač	N	N	A	Z	A	A	Z	A	Z	A	A	Ač
15	Rozdělení sociální služby x ostatní v NČ (oddělení „přesahů“ do navazujících oblastí)	A	N	N	N	N	N	Z	N	A	Z	Ač	N	Ač	Ač	Ač
16	Návrh zajištění realizace (plnění KP)	N	Ač	N	N	A	N	Z	A	A	Z	R	R	R	Ač	R
17	Návrh a způsob zajištění monitoringu	Ač	Ač	N	N	A	N	Z	A	A	Z	Ač	N	Ač	A	N
18	Rozpracování pro krátkodobý časový horizont (Akční plán, realizační plán, apod.)	N	N	N	N	N	Z	Z	Z	A	Z	Ač	Z	Z	Ač	Z

A = dokument splňuje hodnocené kritérium

Ab = splňuje, ale bez zřejmých vazeb na další části dokumentu

Ač = splňuje, ale pouze částečně (je potřebné dopracování)

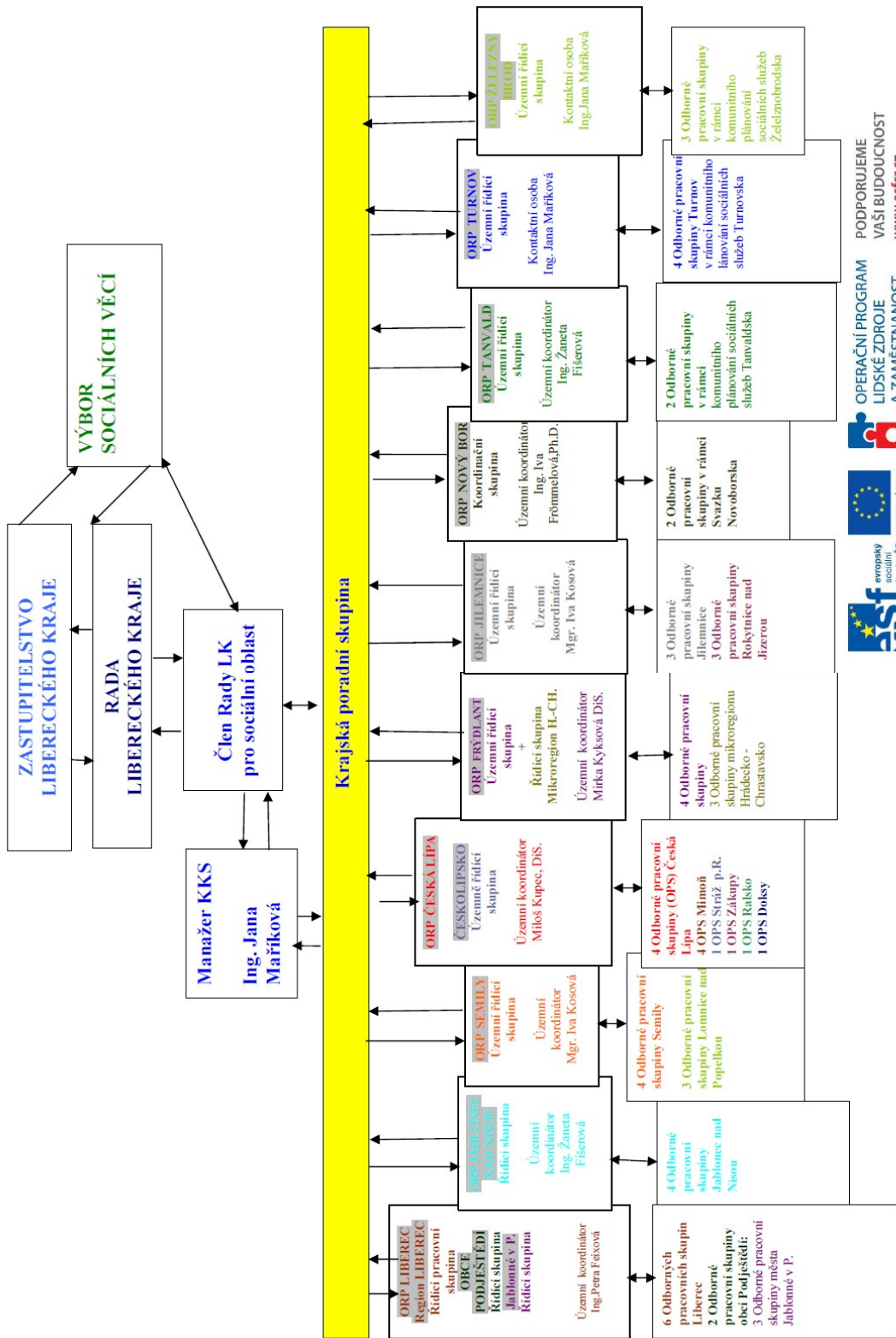
N = dokument nespĺňuje hodnocené kritérium

R = kritérium není splněné, ale je nebo bude řešeno v realizačním (akčním) plánu

Z = zatím nebylo možné posoudit (není dosud zpracováno, ale uvažuje se o zpracování nebo se již připravuje)

Zdroj: (LB plán, s.r.o. 2011)

Příloha č. 6: Schéma Krajské koordinační skupiny

Zdroj: Liberecký kraj, 2012
<http://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/getFile/case:show/id:173304>.

Příloha č. 7: **Rámcová charakteristika jednotlivých druhů sociálních služeb (podle zákona o sociálních službách, popřípadě prováděcí vyhlášky k tomuto zákonu)**

Název druhu sociální služby	Účel sociální služby / hlavní činnosti při jejím poskytování	Cílová skupina
azylový dům	<ul style="list-style-type: none"> • Zajištění pobytu na přechodnou dobu (nejedná se pouze o jednorázové či krátkodobé přenocování jako u nocleháren); • Hlavní činnosti: poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. 	Osoby, které přišly o bydlení
centrum denních služeb	<ul style="list-style-type: none"> • Ambulantní služby podporující uživatele služby při zvládnání činností, spojených s běžnými denními nároky, nebo zajištění těchto činností (například pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy); • Podpora uživatele služby při orientaci v okolním prostředí a při komunikaci s ním (výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti podporující rozvoj nebo udržení osobních a sociálních schopností, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí). 	Osoby, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby (dále jen „osoby se sníženou soběstačností obecně“)
denní stacionář	Podobné jako předchozí služba, nicméně služba je zaměřena na osoby, které jsou s pomocí další osoby péči o vlastní osobu schopné alespoň částečně zvládnout.	Osoby s chronickým duševním onemocněním, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby (může se týkat osob se zdravotním postižením či seniorů)
domovy pro osoby se zdravotním postižením	Obdobné jako předchozí služby, nicméně poskytované v pobytové formě	Osoby, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdrav. postižení, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.
domovy pro seniory	Viz předchozí služba, pouze se zaměřením na jinou cílovou skupinu	Osoby, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.

<p>domovy se zvláštním režimem</p>	<p>Viz předchozí služba, pouze se zaměřením na jinou cílovou skupinu</p>	<p>Osoby, které mají sníženou soběstačnost z důvodu chronického duševního onemocnění nebo závislosti na návykových látkách, a osobám se stařeckou, Alzheimerovou demencí a ostatními typy demencí, které mají sníženou soběstačnost z důvodu těchto onemocnění, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby</p>
<p>dům na půli cesty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zajištění pobytu na přechodnou dobu; • Hlavní činnosti: poskytnutí ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí. 	<p>Osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí zařízení pro ústavní výchovy</p>
<p>chráněné bydlení</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poskytování bydlení, které má znaky bydlení v domácnosti a je současně doprovázeno podporou klienta při zvládnutí chodu domácnosti. • Hlavní činnosti: poskytnutí ubytování, které má znaky bydlení v domácnosti, v případě potřeby praní a drobné opravy ložního a osobního prádla a ošacení, žehlení, pomoc při běžném úklidu a údržbě domácnosti, pomoc při údržbě domácích spotřebičů, podpora v hospodaření s penězi včetně pomoci s nákupy a běžnými pochůzkami, pomoc při běžném úklidu a údržbě domácnosti, pomoc při údržbě domácích spotřebičů, podpora v hospodaření s penězi včetně pomoci s nákupy a běžnými pochůzkami, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti apod. 	<p>Osoby se sníženou soběstačností obecně</p>
<p>intervenční centrum</p>	<p>Krizová intervence a další socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k překonání krizového stavu a zahájení následného terapeutického procesu, pomoc při komunikaci vedoucí k uplatňování práv a oprávněných zájmů, pomoc při vyřizování běžných záležitostí atd.</p>	<p>Osoby ohrožené násilným chováním osoby, se kterou uživatel/ka služby žije ve společné domácnosti</p>
<p>kontaktní centrum</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Omezovat rizika spojená s užíváním návykových látek, (např. šíření infekčních chorob), podporovat 	<p>Osoby ohrožené závislostmi na návykových látkách</p>

	<p>uživatelé návykových látek v méně rizikových formách jejich užívání či je nasměrovat k ukončení jejich užívání;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hlavní činnosti: socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností, poskytování informací o rizicích spojených se současným způsobem života, pomoc při vyřizování běžných záležitostí, pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob, poskytnutí podmínek pro osobní hygienu apod.). 	
krizová pomoc	<p>Krizová intervence a další socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k překonání krizového stavu a zahájení následného terapeutického procesu</p>	Osoby v ohrožení života nebo jiné tíživé životní situaci, která vyžaduje naléhavě psycho-sociální pomoc
nízkoprahová denní centra	<ul style="list-style-type: none"> • Ambulantní, popřípadě terénní služby pro osoby bez přístřeší. • Hlavní činnosti: pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí. 	Osoby bez přístřeší
nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)	<p>Zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity, pracovní výchovná činnost s dětmi, nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností, zajištění podmínek pro přiměřené vzdělávání, aktivity umožňující lepší orientaci ve vztazích odehrávajících se ve společenském prostředí, socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob;</p> <p>Činnost NZDM se na rozdíl od volnočasových aktivit a zájmových kroužků opírá o snahu o „nízkoprahovost“. Ta spočívá v úsilí o maximální omezení faktorů, které by mohly potenciální zájemce odrazovat od využívání služeb zařízení (není nutné docházet pravidelně, služby nejsou poskytovány za úhradu, klient nemusí mít pro činnost zvláštní nadání apod.).</p>	Děti ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy
noclehárny	<ul style="list-style-type: none"> • Ambulantní služby pro osoby bez přístřeší. • Hlavní činnosti: pomoc při osobní 	Osoby bez přístřeší, které mají zájem o využití hygienického zařízení a

	hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí přenocování.	přenocování
odlehčovací služby	<ul style="list-style-type: none"> • Terénní, ambulantní nebo pobytové služby poskytované s cílem služby umožnit pečující fyzické osobě nezbytný odpočinek. • Hlavní činnosti: a) pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování v případě pobytové služby, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti. 	Osoby, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, o které je jinak pečováno v jejich přirozeném sociálním prostředí
odborné sociální poradenství	Poskytování informací, jež mohou uživatelům této služby pomoci řešit jejich obtížnou sociální situaci.	Cílové skupiny mohou být velmi různorodé a specifické (např. osoby s problémy se zákonem), může se jednat ale i obecnou cílovou skupinu osob řešících jakoukoli obtížnou sociální situaci
osobní asistence	<ul style="list-style-type: none"> • Terénní služba poskytovaná bez časového omezení, v přirozeném sociálním prostředí osob a při činnostech, které osoba potřebuje. • Hlavní činnosti: pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně, pomoc při zajištění stravy, pomoc při zajištění chodu domácnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím apod. 	Osoby se sníženou soběstačností obecně
pečovatelská služba	<ul style="list-style-type: none"> • Terénní nebo ambulantní služba, jejímž prostřednictvím jsou jejím klientům ve vymezeném čase v domácnostech osob a v zařízeních sociálních služeb poskytovány vyjmenované úkony. • Hlavní činnosti: pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, pomoc při zajištění chodu domácnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím. 	Osoby se sníženou soběstačností obecně a rodiny s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby

podpora samostatného bydlení	Terénní služba poskytující podporu klientům při zvládnání chodu domácnosti. Oproti chráněnému bydlení není její součástí zajištění ubytování.	Osoby se sníženou soběstačností obecně
průvodcovské a předčitatelské služby	Terénní nebo ambulantní služby napomáhající jejich klientům osobně si vyřídit vlastní záležitosti. Služby mohou být poskytovány též jako součást jiných služeb.	Osoby, jejichž schopnosti jsou sníženy z důvodu věku nebo zdravotního postižení v oblasti orientace nebo komunikace
raná péče	Hlavní činnosti: diagnostika schopností a dovedností dítěte i rodičů, zjišťování potřeb rodiny a dítěte s postižením nebo znevýhodněním, specializované poradenství rodičům a dalším blízkým osobám, podpora a posilování rodičovských kompetencí, nácvik dovedností rodičů nebo jiných pečujících osob, které napomáhají vývoji dítěte, vzdělávání rodičů, například formou poskytování informací a zdrojů informací, seminářů, půjčování literatury, nabídka programů a technik podporujících vývoj dítěte, instrukce při nácviku a upevňování dovedností dítěte s cílem maximálního možného využití a rozvoje jeho schopností v oblasti kognitivní, senzorické, motorické a sociální apod.	Děti a rodiče dítěte ve věku do 7 let, které je zdravotně postižené, nebo jehož vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivého zdravotního stavu
služby následné péče	Socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k trvalé abstinenci, prevenci relapsu (opětovného zahájení užívání návykových látek či projevům duševní choroby), rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob, aktivity umožňující lepší orientaci ve vztazích odehrávajících se ve společenském prostředí, pomoc při vyřizování běžných záležitostí, pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc apod.	Osoby s duševním onemocněním a osoby závislé na návykových látkách, které absolvovaly ústavní léčbu
sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	Pracovně výchovná činnost s dětmi, pracovně výchovná činnost s dospělými, například podpora a nácvik rodičovského chování včetně vedení hospodaření a udržování domácnosti, podpora a nácvik sociálních kompetencí v jednání na úřadech, školách, školských zařízeních, nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností dítěte, zajištění podmínek a poskytnutí podpory pro přiměřené vzdělávání dětí, zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity, doprovázení dětí do školy,	Rodiny s dítětem, u kterého je jeho vývoj dlouhodobě ohrožen nepříznivými sociálními jevy.

	školského zařízení, k lékaři, na zájmové aktivity a doprovázení zpět, socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností apod.	
sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	Ambulantní, popřípadě terénní služby zaměřující se na zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.	Osoby v důchodovém věku nebo osoby se zdravotním postižením ohrožené sociálním vyloučením
Sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče	<ul style="list-style-type: none"> Tuto sociální službu lze poskytovat ve zdravotnických zařízeních. Je poskytována osobám, které nemohou být proto propuštěny ze zdravotnického zařízení ústavní péče do doby, než jim je zabezpečena pomoc osobou blízkou nebo jinou fyzickou osobou nebo zajištěno poskytování terénních nebo ambulantních sociálních služeb nebo pobytových sociálních služeb v zařízeních sociálních služeb. Hlavní činnosti: poskytnutí ubytování, poskytnutí stravy, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, aktivizační činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. 	Osoby, které již nevyžadují ústavní zdravotní péči, ale vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nejsou schopny se obejít bez pomoci jiné fyzické osoby
sociálně terapeutické dílny	<ul style="list-style-type: none"> Ambulantní služby, které poskytují dlouhodobou a pravidelnou podporu zdokonalování pracovních návyků a dovedností prostřednictvím sociálně pracovní terapie. Hlavní činnosti: pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, nácvik dovedností pro zvládání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění, podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností. 	Osoby se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které nejsou z tohoto důvodu umístitelné na otevřeném ani chráněném trhu práce
sociální rehabilitace	Nácvik obsluhy běžných zařízení a spotřebičů, nácvik péče o domácnost, například péče o oděvy, úklid, drobné údržbářské práce, chod kuchyně, nakupování, nácvik péče o děti nebo další členy domácnosti, nácvik samostatného	Osoby, u kterých je potřebné posílit návyky a cvičit výkon běžných, pro samostatný život nezbytných činností; může se jednat např. o osoby se

	<p>pohybu včetně orientace ve vnitřním i venkovním prostoru, nácvik dovedností potřebných k úředním úkonům, například vlastnoručního podpisu, doprovázení dospělých do školy, školského zařízení, zaměstnání, k lékaři, na zájmové aktivity a doprovázení zpět, nácvik schopnosti využívat dopravní prostředky, nácvik chování v různých společenských situacích, nácvik běžných a alternativních způsobů komunikace, kontaktu a práce s informacemi, upevňování získaných motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností, podávání informací o možnostech získávání rehabilitačních a kompenzačních pomůcek, informační servis a zprostředkování služeb apod.</p>	<p>zdravotním postižením</p>
<p>telefonická krizová pomoc</p>	<p>Telefonická krizová intervence poskytovaná při jednorázovém nebo opakovaném telefonickém kontaktu osoby s pracovištěm poskytujícím tuto službu.</p>	<p>Osoby, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života nebo v jiné obtížné životní situaci.</p>
<p>terapeutická komunita</p>	<p>Pracovní terapie a další socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k trvalé abstinenci, prevenci relapsu (opětovného zahájení užívání návykových látek či projevům duševní choroby), rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob, výchovné, vzdělávací, aktivizační a volnočasové aktivity apod.</p>	<p>Osoby závislé na návykových látkách nebo osoby s chronickým duševním onemocněním.</p>
<p>terénní programy</p>	<p>Aktivity umožňující lepší orientaci ve vztazích odehrávajících se ve společenském prostředí, pomoc při vyřizování běžných záležitostí, pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob, sociálně terapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních sociálních schopností a dovedností, poskytování informací o rizicích, spojených se současným způsobem života a snižování těchto rizik.</p>	<p>Osoby žijící rizikovým způsobem (užívání návykových látek apod.) v jejich přirozeném prostředí a nabízející těmto osobám pomoc s cílem minimalizovat rizika jejich způsobu života.</p>
<p>tísňová péče</p>	<p>Terénní služba, která umožňuje kontaktovat klienty v situaci, kdy dojde ke zhoršení jejich zdravotního stavu či schopností, a poskytnout jim v takové situaci pomoc. Klienti mají možnost okamžitého kontaktování dispečinku prostřednictvím specializovaného elektronického zařízení.</p>	<p>Osoby vystavené stálému vysokému riziku ohrožení zdraví nebo života v případě náhlého zhoršení jejich zdravotního stavu nebo schopností</p>
<p>tlumočnické</p>	<p>Terénní, popřípadě ambulantní služby</p>	<p>Osoby s poruchami</p>

služby	poskytované v situaci, kdy smyslové postižení zamezuje běžné komunikaci s okolím bez pomoci jiné fyzické osoby.	komunikace způsobenými především smyslovým postižením
týdenní stacionáře	Pobytové služby zajišťující ubytování, poskytnutí stravy, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.	Osoby, které mají sníženou soběstačnost (např. kvůli zdravotnímu postižení ale nejenom)

Zdroj: Informační materiál k projektu „Analýza potřeb a nabídky sociálních služeb na území hl. m. Prahy“, 2011. (Nepublikováno)

Příloha č. 8: Tabulka důležitých událostí / aktivit v Libereckém kraji

ROK	UDÁLOST / AKTIVITA	BLIŽŠÍ POPIS
2003	Pilotní projekt Libereckého kraje na plánování sociálních služeb (regiony Jilemnicko, Semilsko, Turnovsko)	Liberecký kraj zajišťoval metodickou podporu, poskytoval informace o principech, smyslu komunitního plánování, podporoval vzdělávání odborníků (metodiků a regionálních koordinátorů)
2004 - 2006	Program rozvoje Libereckého kraje 2004-2006	Cílem dosažení kvalitních a dostupných sociálních služeb a podpora a propagace metod komunitního plánování u obcí III. stupně a přirozených mikroregionů, a využití této metody na krajské úrovni spolu s vytvořením krajské koordinační skupiny
2005	Informační seminář pro starosty obcí III. stupně, pořádaný KÚLK	Cílem motivovat další obce v Libereckém kraji k zapojení se do procesu komunitního plánování sociálních služeb
2006	Vzdělávací program MPSV	Pro Liberecký kraj vyškoleny pět metodiků komunitního plánování sociálních služeb + další vzdělávací programy pro zainteresované aktéry plánování sociálních služeb
2007 - 2013	Program rozvoje Libereckého kraje 2007-2013	Stanovena potřeba zpracovat Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji
2007	Strategie střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Libereckého kraje pro rok 2008 - analytická část	Analýza současného stavu komunitního plánování na úrovni obcí, sociálních služeb v území a zdroje, které by kraj mohl využít pro vytváření „svého“ plánu rozvoje sociálních služeb
2007	Zákon č. 108/2006 Sb.	Stanovení povinnosti pro kraje zpracovávat střednědobý plán, obcím je zpracování plánu pouze doporučeno (na základě pozměňovacího návrhu v Senátu)
2008	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji 2009 - 2013	První verze SPRSS LK nebyla zpracována plnohodnotně, aktualizována a dopracována v následujícím období
2009 - 2011	Projekt IP2 - Podpora střednědobého plánování a rozvoje kvality sítě sociálních služeb v Libereckém kraji	<ul style="list-style-type: none"> • Oblast podpory při střednědobém plánování sítě sociálních služeb v Libereckém kraji, včetně podpory partnerství na místní a regionální úrovni. • Oblast podpory poskytovatelů a zadavatelů sociálních služeb prostřednictvím vzdělávání pracovníků. • Oblast řízení a administrace projektu.

2009	Novela č. 206/2009 Sb. (zákon o sociálních službách)	Povinnost obcí spolupracovat s krajem „při přípravě a realizaci střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb kraje“. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 94 písm. e) Spolupráce spočívá zejména v poskytování informací o potřebách obcí v oblasti sociálních služeb, o možnostech jejich uspokojování a dostupných zdrojích
2009	Krajská koordinační struktura	Zahájení faktické činnosti. Jeden z výstupů projektu IP2
2010	Aktualizace návrhové části SPRSS LK	V rámci projektu IP2
2011	Aktualizace SPRSS LK 2009-2013	V rámci projektu IP2
2011 - 2013	Projekt IP3 – Rozšíření nástrojů pro podporu systému plánování sociálních služeb v Libereckém kraji	<ul style="list-style-type: none"> • Upřesnění parametrů základní sítě sociálních služeb v Libereckém kraji • Příprava a zpracování Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v Libereckém kraji 2014 – 2017 • Upevnění procesů v území a monitoring komunitních plánů • Rozšíření datového centra sociálních služeb Libereckého kraje <ul style="list-style-type: none"> • Řízení projektu
2013	Nový SPRSS LK 2014-2017	Realizován v rámci projektu IP3

Zdroj: vlastní zpracování